

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nuša Tešar

**Grosuplje in njegova prepoznavna vrednost – kipi v urbanem
javnem prostoru**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nuša Tešar

Mentor: doc. dr. Matjaž Uršič

**Grosuplje in njegova prepoznavna vrednost – kipi v urbanem
javnem prostoru**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2018

V življenju je pomembna pot.

Hvala vsem, ki ste bili z menoj na tej poti pisanja magistrske naloge.

Zahvaljujem se ...

... mentorju doc. dr. Matjažu Uršiču za pogovore, polne vprašanj in spodbudnih misli.

... družini za potrpežljivost in razumevanje.

... vsem, ki ste sodelovali v intervjuju.

... mestu Grosuplje, ki se je prepustilo analizi mojega kritičnega očesa.

...lektorici prof. slov. Kseniji Pečnik in njeni hčeri.

Grosuplje in njegova prepoznavna vrednost – kipi v urbanem javnem prostoru

V magistrski nalogi je prek aplikacije umetniških del urbanih skulptur v javni prostor raziskana urbana prenova mesta Grosuplje. Dokazana je pomembnost socialne nadgradnje pri procesu revitalizacije mesta in oživljanju javnega prostora. Mestna umetnost lahko pripomore k ustvarjanju občutka pripadnosti in skupnosti. Živimo v času vedno večje individualizacije, mestna umetnost pa pripomore k družbeni koheziji, kjer je osrednja tema skupen prostor, ki si ga delijo posamezniki. V magistrski nalogi so raziskani postopki vključevanja javnosti v projekt Grosuplje – mesto kipov. Glavni cilj projekta je bil, da Grosuplje prek vključevanja javnih kiparskih del poveča svojo razlikovalno vrednost. Projekt je nastajal sočasno s tem, ko je Grosuplje pridobilo naziv mesto, in naj bi služil kot nekakšna značilnost mesta. Z intervjuji smo prišli do odgovorov, kako vprašanci doživljajo javne skulpture, ter ali je glede na to, da se je projekt izvajal od zgoraj navzdol, prišlo do pozitivne identifikacije z urbanih skulpturami, postavljenimi v javni prostor mesta. Veliko pozornosti je bilo namenjene zlasti skupini intervjuvanih prebivalcev, pri čemer smo skušali identificirati njihove predloge glede urejanja javnega prostora za prepoznavnost Grosuplja kot mesta kipov.

Ključne besede: javni prostor, identiteta, regeneracija, urbane skulpture, participacija.

Grosuplje and its distinctive value – sculptures in the urban public space

In the master's thesis has been studied an urban renovation of the city of Grosuplje through the application of artistic works of urban sculptures into the public space. The importance of social upgrading in the process of revitalization of the city and the revitalization of public space has been proven. Urban art can help create a sense of belonging and community. We live in times of increasing individualisation, and urban art contributes to social cohesion, where the central theme is the common space shared by individuals. The master's thesis explores the procedures of public involvement in the project Grosuplje – a place of statues. The main objective of the project was that Grosuplje increased its distinctive value through the involvement of public sculptural works. The project was created at the same time as Grosuplje was named the city, and it should serve as a kind of characteristic of the city. With the interviews, we came to the answers to how the respondents experienced the public sculptures, and because the project was implemented from top to bottom, whether there was a positive identification with the urban sculptures placed in the public space of the city. A lot of attention was paid especially to the group of interviewed residents, and we tried to identify their proposals regarding the regulation of the public space for the recognition of Grosuplje as a place of sculptures.

Keywords: public space, identity, regeneration, urban sculptures, participation.

KAZALO

1	UVOD	7
	TEORETIČNI DEL S ŠTUDIJO PRIMERA	10
2	NAČRTOVANJE JAVNEGA PROSTORA ZNOTRAJ MEST	10
2.1	OPREDELITEV JAVNEGA PROSTORA	10
2.2	NAČRTOVANJE PROSTORA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ MEST	13
2.3	RAZUMEVANJE ŽIVLJENJA V MESTIH IN RAZLOČLJIVOST MEST ZNOTRAJ PROCESA PROSTORSKE DIVERZIFIKACIJE V GLOBALNEM KONTEKSTU	14
2.4	ŠTUDIJA PRIMERA – ZGODOVINSKO OZADJE OBLIKOVANJA GROSUPLJA	18
3	OBLIKOVANJE IDENITETE MESTA IN PROSTORSKE IDENTIFIKACIJE PREBIVALCEV	21
3.1	OBLIKOVANJE IDENITETE POSAMEZNIKA, PROSTORA IN MESTA	21
3.2	VREDNOTE, SIMBOLNI POMEN TER RAZUM IN ČUSTVA KOT IDENTIFIKACIJSKI VIDIKI MESTA	25
3.3	ŠTUDIJA PRIMERA – IDENTITETNA IN KULTURNA PREPOZNAVNOST GROSUPLJA KOT MESTA KIPOV	29
4	KULTURA IN KIPARSKA UMETNOST NA JAVNIH MESTNIH PROSTORIH.	32
4.1	ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA UMETNOSTI	32
4.2	KULTURNA INFRASTRUKTURA (URBANE SKULPTURE) V JAVNEM PROSTORU	34
4.3	MESTO IN UMETNOST (FUNKCIJE JAVNIH SKULPTUR)	36
4.4	ŠTUDIJA PRIMERA – ANALIZA REZULTATOV JAVNOMNENJSKE RAZISKAVE O KULTURNIH VREDNOTAH V GROSUPLJU	39
5	NAČRTOVANJE URBANE REGENERACIJE PREK PROCESOV PARTICIPACIJE	42
5.1	RAZUMEVANJE URBANE PRENOVE IN NJENIH UKREPOV PRI USTVARJANJU KAKOVOSTNEGA JAVNEGA ODPRTEGA PROSTORA	42
5.2	ZGODOVINSKI PREGLED NAČRTOVANJA UREJANJA PROSTORA OD ZGORAJ NAVZDOL IN OD SPODAJ NAVZGOR	46
6	VLOGA JAVNOSTI PRI VZPOSTAVLJANJU PARTICIPATIVNIH PRAKS.	49

6.1	OBLIKE PARTICIPACIJE IN VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V UREJANJE PROSTORA.....	49
6.2	ŠTUDIJA PRIMERA – VKLJUČEVANJE SKUPIN PREBIVALSTVA V PROJEKT GROSUPLJE – MESTO KIPOV S KIPARSKIMI SIMPOZIJMI IN DELOVANJI RAZLIČNIH DRUŠTEV	54
	EMPIRIČNI DEL Z ANALIZO INTERVJUJEV	60
7	ANALIZA INTERVJUJEV.....	60
7.1	METODE IN IZVEDBA RAZISKAVE	60
7.2	NAČRTOVANJE JAVNEGA PROSTORA ZNOTRAJ MEST.....	61
7.3	OBLIKOVANJE IDENITETE MESTA IN PROSTORSKE IDENTIFIKACIJE PREBIVALCEV	65
7.4	KULTURA IN KIPARSKA UMETNOST NA JAVNIH MESTNIH PROSTORIH.....	67
7.5	NAČRTOVANJE URBANE REGENERACIJE PREK PROCESOV PARTICIPACIJE.....	70
7.6	VLOGA JAVNOSTI PRI VZPOSTAVLJANJU PARTICIPATIVNIH PRAKS.....	72
8	UGOTOVITVE	77
9	ZAKLJUČEK.....	80
10	VIRI	84
	PRILOGE	93
	PRILOGA A: VPRAŠANJA ZA INTERVJU	93
	PRILOGA B: TABELE.....	100
	PRILOGA C: SLIKE.....	215

1 UVOD

Grosuplje je omenjeno že leta 1136, vendar je mlado naselje. Zaradi bližine Ljubljane in naravnega zaledja je privlačen kraj za bivanje. Vendar naselja, ki so bila nekoč, funkcijsko gledano, v podrejenem položaju v odnosu do mesta, sedaj postajajo vse bolj neodvisna (Drozg, 2006, str. 11–12). Tako je tudi to hitro rastoče urbano okolje pridobilo status mesta pred trinajstimi leti, leta 2005 (Kokot, 2012, str. 104–105), zato lahko trdimo, da je to dokaj mlado mesto, ki se mora med ostalimi mesti šele dodobra uveljaviti. Kot je raziskal Ravnikar (2006, str. 10), Grosuplju, ki je eno izmed mlajših slovenskih mest, manjkajo t. i. urbane poteze. Manjkajo mu elementi, po katerih mesto postane prepoznavno. Dodaja, da navezava na že obstoječe dejavnosti forme vive v kraju zagotavlja Grosuplju do sedaj umanjano vsebinsko dimenzijo.

Leta 2004 je bil ustanovljen prvi kiparski simpozij. »V začetku projekta Grosuplje – mesto kipov so kiparji daljše obdobje bivali na Boštanju, kjer so potem na kraju dogodka tudi izdelali kip, ki je bil nato umeščen v grosupeljski urbani prostor« (Preplet, 2015). »Projekt Grosuplje – mesto kipov je primer urbane regeneracije, ki je na participatoren način trajno spremenil okolje mesta Grosuplje« (Srakar, 2010, str. 178).

Kulturna infrastruktura dela mesto polno življenja in privlačno za posameznike (Pompe, 2015, str. 71). Mnoge umetniške prakse tako niso razstavljene na ogled zgolj v muzejih in galerijah, ampak so postavljene na ulice, trge in druge javne površine (Schuermans, Loopmans in Vandenabeele, 2012, str. 675). Kipi v Grosuplju so kulturna mestna umetnost, dostopna vsem. Na splošno je kultura predmet zanimanja prebivalcev Grosuplja. Relativno veliko število prebivalcev se bodisi profesionalno bodisi ljubiteljsko (kot ustvarjalci) udelejuje v kulturnih dejavnostih (Srakar, 2010, str. 154–161). »Številni krajanji izražajo zadovoljstvo s projektom, ki je postal del njihovega vsakdana in prispeval k občutku pripadnosti mestu« (Srakar, 2010, str. 178). V magistrski nalogi želim raziskati, ali to drži.

Kot je bilo navedeno v *Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje 2012*, je glavna naloga kipov, ki so primer urbane regeneracije, mlademu mestu prinesiti novo prepoznavnost. Glede tega sem zaznala problem ne vključenosti skulptur v kulturo in identiteto Grosupeljčanov. Sedaj so kipi postavljeni v javni prostor že več kot desetletje. Opažam, da so bili ljudje v času izvajanja projekta premalo obveščeni o projektu in da je tudi sedanje zanimanje za kipe v javnem prostoru zelo majhno.

Nenehno se sprašujem, kakšna je funkcija kipov v Grosuplju. Med raziskavo sem ugotovila, da so kipi v urbanem javnem prostoru nastajali skozi regeneracijski projekt lepšanja mesta. Vendar pa je treba razpravo o kipih prevesti v bolj operativne koncepte, kot so javni prostor, kultura, identiteta, regeneracija in politika. Poudariti je treba tudi pomembnost nadaljnjih projektov za spodbujanje participacije in integracije prebivalcev v procese mestne ureditve.

V magistrski nalogi raziskujem, kako se javni prostor uporablja za vzpostavljanje identitete, kako ga ustvarja občina in kako ga doživljajo prebivalci. Zastavila sem si raziskovalno vprašanje, ki se glasi:

- Ali je prišlo pri projektu Grosuplje – mesto kipov do revitalizacije mesta ali je šlo zgolj za fizično prenovo mesta in v manjši meri za revitalizacijo mesta?

Dodala sem še naslednji raziskovalni vprašnji:

- Ali se posamezne skupine uporabnikov (prebivalcev) v manjši meri identificirajo z javnimi prostori, če se postopki ustvarjanja javnega prostora prek aplikacije umetniških del vodijo od zgoraj navzdol?
- Ali je potrebna socialna nadgradnja (vključevanje prebivalstva) v procese oživljanja javnega prostora? Je dovolj, če so kipi samo postavljeni v prostor, ali sta potrebna še zanimanje ljudi in pripisana simbolna vrednost, da se kipi približajo ljudem?

V magistrski nalogi bom iskala odgovore na dana raziskovalna vprašanja ter skušala odkriti strategije, kako se da še izboljšati vključevanje prebivalstva in poistovetenje prebivalstva s projektom Grosuplje – mesto kipov. Predvsem me zanima, kako vključiti prebivalce, da sami pokažejo zanimanje za skulpture, ter kako izpeljati naslednje projekte na način, da bi se prepoznavnost Grosuplja kot mesta kipov povečala med prebivalci, obiskovalci in drugimi.

Začetek magistrske naloge bo obsegal pregled že obstoječih tujih in domačih virov na izbrano temo. V teoretičnem delu bodo obravnavani različni teoretični konceptualni pristopi ter razloženi pojmi kot so načrtovanje javnega prostora, identiteta, regeneracija, urbane skulpture in participacija. Poleg znanstvenih monografij, zbornikov in člankov, uporabljeni dokumentarni viri segajo tudi, od časopisov do zgibank in zemljevidov, ki so bili izdani kot dodaten vir informacij o projektu. Nadalje sem tuje ugotovitve dopolnila s svojimi lastnimi ugotovitvami o tej temi in sicer z analizo polstrukturiranih ekspertnih intervjujev.

Pri analizi, sem tako uporabila kvalitativno metodo, in sicer analitsko-interpretativno metodo različnih teoretskih virov in poglobljene polstrukturirane intervjuje odprtega tipa z osebami, ki so javni prostor ustvarjale in ga uporabljajo. Izvedba in analiza intervjujev je bila usmerjena v raziskovanje posameznikove kolektivne izkušnje. Polstrukturirane ekspertne intervjuje, ki so strokovne reference za razlago, sem izvedla glede na štiri kategorije (skupine), ki so zajemale mlade, ki so v času trajanja projekta obiskovali osnovno šolo, odrasle, kulturnike in prebivalce drugih krajev. Hkrati pa glavne značilnosti intervjuvancev sovpadajo z namenom projekta Grosuplje – mesto kipov in omogočajo upoštevanje rezultatov analize.

Kot metodologijo za pojasnjevanje tako prvega teoretičnega dela, kjer sem napravila pregled ključnih pojmov in tem, kot tudi pri primerjalni analizi dvanajstih izvedenih intervjujev, uporabljam metodo objektivne hermenevtike, pri čemer sem upoštevala dvojje ključnih načel, ki vodita k razumevanju, kot jih omenja Dilthey (Mali, 2006, str. 91):

1. Načelo neločljivosti umevanja in vrednotenja, kjer ni razumevanja brez vrednotenja. Da pa to ne bi škodovalo idealu objektivnosti, je treba vrednote objektivizirati s komparativnim pristopom, kar pomeni primerjavo posameznih delov teksta glede na neki zorni kot primerjave, kar naj bi omogočalo sklepanje od znanega na neznano.
2. Nepogrešljivost konteksta za razumevanje: neko delovanje oziroma vedenje moramo vedno razumeti v celoti družbenih in spoznavnih dejavnikov.

Primerjanje teorije in rezultatov polstrukturiranih ekspertnih intervjujev med seboj, nam bo dalo odgovor na zastavljena raziskovalna vprašanja.

TEORETIČNI DEL S ŠTUDIJO PRIMERA

2 NAČRTOVANJE JAVNEGA PROSTORA ZNOTRAJ MEST

V naslednjih teoretično zastavljenih poglavjih je prikazana kompleksnost načrtovanja in urejanja javnega prostora. Kasneje je skozi študijo primera raziskano, kako se to odraža na mestu Grosuplje (glej podpoglavje 2.4 Zgodovinsko oblikovanje Grosuplja).

2.1 OPREDELITEV JAVNEGA PROSTORA

Javni prostor je ključni del mest, zato je v središču pozornosti pri urbanističnih študijah in številnih drugih disciplinah od sociologije, geografije, političnih znanosti, antropologije do načrtovanja in urejanja prostora, arhitekture, urbanizma in filozofije (Bodnar, 2015, str. 2090). Goodsell (2003, str. 361) pravi, da je javni prostor termin, ki se v akademskem pisanju pogosto uporablja, a njegov pomen ni točno določen. Njegova uporaba se razlikuje glede na discipline in avtorje. Največja razlika v interpretaciji je opazna med tistimi, ki ga obravnavajo kot fizični prostor javnih površin, in tistimi, ki se nanj sklicujejo kot na diskurz o svobodi glede zadev javnega pomena. Kljub temu različne definicije povezujejo podobnosti, kot so odprtost javnega prostora, pomembnost demokracije in dojemanje propadanja javnega prostora pod pogoji modernosti.

Dostopnost je glavni kriterij za določanje javnega prostora (Terzi in Tonnelat, 2016, str. 2). Javno dostopni odprti prostori so pomembna prvina živahnega in trajno razvijajočega se urbanega prostora (Németh, 2009, str. 2463). Odprti javni prostori zagotavljajo bistvene mestne površine za aktivno življenje, saj omogočajo prebivalcem raznolike fizične aktivnosti, med katerimi je najpomembnejša hoja (Sugiyama, Gunn, Christian, Francis, Foster, Hooper, Owen in Billie-Corti, 2015, str. 2490).

Javni prostor je pri nas v lasti države ali lokalne skupnosti. Je prostor ali območje, ki je vsem dostopno pod enakimi pogoji, ne glede na raso, spol, socialni status, starost itd. Po vsebini je javni prostor mesto, kjer se odvija naše javno življenje, pa tudi vsaka oblika urbanosti (Grobelšek, 2011, str. 16). Za javne površine je značilna občja raba, torej jih lahko vsi ljudje uporabljajo pod enakimi pogoji. Skupni prostor predstavlja središče oblikovanja naših osebnih in skupnih identitet in je tudi kraj, kjer posamezniki doživljamo mesto (Križnik, 2008, str. 134).

Simmel raziskuje družbenost v mestih in za začetno točko raziskav izpostavi dostopnost, na osnovi katere se sprašuje o dostopnosti različnih mest. Zanima ga, na podlagi čigavih interesov in razmerij moči se to določi (v Parkinson, 2013, str. 683). Dostopnost do javnih prostorov je ena izmed pravic prebivalcev, ki je še posebej pomembna za revnejše in izobčence, ki se nenehno borijo proti družbeni izključenosti (Terzi in Tonnelat, 2016, str. 3). Javni odprti prostori pa potrebujejo tudi nekaj nadzora. Ampak koliko nadzora je dovolj in koliko preveč? Prilagojen mora biti za vsak prostor posebej v določenem času in na določenem mestu, saj je lahko nivo nadzora v določenem časovnem obdobju dovolj, v drugem pa premalo. V vsakem primeru je zelo pomembna varnost. Predvsem zaradi navad, pravil in vrednot se morajo okoljski načrtovalci posvetovati skupaj z družbo, da ji zagotovijo primeren nivo svobode v javnem prostoru (Németh, 2012, str. 832).

Termin javno dostopni prostor se nanaša na vse možnosti fizičnih postavitvev, od pločnikov, zunanjih kavarn do mestnih trgov. Ti javni prostori pa se razlikujejo glede na lastništvo, upravljanje in relativno javnost. Javni prostori zasebnega lastništva so tip javno dostopnih prostorov, ki zajema široko paleto lokacij, vključno z uradnimi, trgovskimi in kulturnimi centri (Németh, 2009, str. 2464). S tem v zvezi pa se definicije spet začnejo povezovati s pojmom varnosti. Nekateri urbane študije trdijo, da dajanje prednosti varnosti in zasebnim interesom pred širšimi socialnimi problemi lahko ogroža državljanske pravice in zmanjšuje raznolikost javnega prostora v visoko regulirane na potrošnji utemeljene aktivnosti. Večina teh kritik se nanaša na nedavne politike, ki prenašajo nadzor nad javnim prostorom s širše skupnosti na zasebne akterje. Ko je javni prostor tako privatiziran, se pojavijo skrbi, da to ni več pravi javni prostor z odprtim dostopom. Pod pretvezo varnosti se tako odprt zasebni javni prostor lahko zapre za deviantne skupine (strah pred terorizmom, brezdomci, begunci) ali pa se poblagovi, saj trgovski centri v zasebni lasti temeljijo na potrošnji (odsotnost npr. najstnikov in revnejših) (Németh, 2012, str. 811–812).

Javni prostor je posebnost mest (Bodnar, 2015, str. 2091). Po Madanipourju je razdelitev mestnih prostorov na javne in zasebne ključna za razumevanje prostorske urejenosti družbe. Ta razdelitev vpliva na posameznikova občutja in izkušnje ter uravnava in določa njegovo vedenje v mestu. Posameznik s tem ločuje odnose jaz/drugi, posameznik/družba ter posameznik/dom/sosedstvo/mesto. Odnos javno–zasebno določa vsakodnevno življenje v mestu, socialno rabo prostora ter stopnjo zaprtosti in odprtosti (Grobelšek, 2011, str. 35). Delovati v javnem prostoru pomeni biti izpostavljen gruči neznanih ljudi ter se obnašati v skladu z družbenimi pričakovanji (Terzi in Tonnelat, 2016, str. 2). Pri tem pa Bodnar (2015,

str. 2091) opozarja na socialno zadrego, saj je javni prostor mesto, kjer so si ljudje fizično najbližje in hkrati socialno najbolj oddaljeni. In ravno to družbenopsihološko stanje izkušnje življenja med tujci ustvarja osnovo javnega prostora.

»Globalni trend je, da se zasebno vse bolj ločuje od javnega. Arhitekti in prostorski načrtovalci na to stanje odgovarjajo z načrtovanjem bogatejšega javnega uličnega prostora, kot so širši obcestni prostor s pločniki večje širine, sprehajališča, drevoredi, kolesarske površine« (Grobelsšek, 2011, str. 23). Sem bi lahko umestili tudi projekt Grosuplje – mesto kipov, saj so nekateri kipi razporejeni ob glavni avtocestni vpadnici v mesto, ki je omejena s širokim pločnikom s kolesarsko stezo. Ti kipi so razporejeni ob cesti in vidni vsem pešcem in potnikom v avtomobilih (gl. Sliko C.2). Ulice, ceste in pločniki so najvitalnejši deli mesta. Ta dinamičnost prostora je življenjsko pomembna, saj prebivalcem omogoča gibanje iz delovnega okolja v zasebnost doma, je prostor komunikacije, igre in relaksacije (Ramlee, Dasimah, Rozyah in Samadi, 2015, str. 364).

Treba je tudi opozoriti, da je delež javnega prostora v javni lasti v mestih omejen. Fizičnega javnega prostora ne moremo bistveno povečati, saj se novi javni prostori na lokalni ravni uvedejo na podlagi državnega prostorskega načrta in občinskega podrobnega prostorskega načrta le za najnujnejše dostope, ceste, otroška igrišča itd. (Grobelsšek, 2011, str. 11). Tako nekdanji zasebni prostor lahko postane javni. »V primeru omenjenih načrtov na državni ali občinski ravni in v posebnih primerih na podlagi občinskega prostorskega načrta Zakon o prostorskem načrtovanju v povezavi z določbami Zakona o urejanju prostora omogoča izvedbo razlastitve na zasebnih zemljiščih, na katerih je izražen javen interes« (Grobelsšek, 2011, str. 11). V večini primerov se novopridobljena javna zemljišča zamenja za odškodnino. Javnih prostorov torej ni veliko in pomembna naloga načrtovalcev in urejevalcev prostora je, da ta fizični prostor varujejo kot javnega in ga odgovorno urejajo. Javni prostor predstavlja količinsko in kakovostno obogatitev vsakdanjega življenja prebivalcev. Žal pa je ta prostorski potencial dostikrat premalo izkoriščen.

2.2 NAČRTOVANJE PROSTORA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ MEST

Odprt javni prostor omogoča razvoj novih in nepredvidenih rab, ki jih pri načrtovanju mesta za prihodnost ne moremo v celoti in natančno predvideti (Grobelsšek, 2011, str. 57), zato je treba upoštevati stroke, ki delujejo na področju načrtovanja in urejanja prostora, in vse bolj priljubljen trajnostni razvoj. Ta je opredeljen kot temeljna in najbolj smiselna razvojna

paradigma. Najširša definicija trajnostni razvoj opisuje kot razvoj, ki omogoča zadostitev potrebam sedanjih generacij, ne da bi pri tem ogrožal možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim potrebam (Grobelšek, 2011, str. 95). A čeprav je trajnostni razvoj koncept, ki je prisoten že približno štirideset let, je še vedno precej široko definiran in zajema več različnih pomenov. Poudarek definicij trajnostnega razvoja se spreminja in prehaja od ekološke etike, socialnih dimenzij do ekonomske rasti. Večina definicij pa se sklicuje na pravico naših zanamcev do enakih možnosti, kot jih imamo mi. In prav ta raznolikost pomenov in interpretacij je vodila do številnih trajnostno orientiranih pristopov, ki omogočajo, da trajnostni razvoj omogoča številne možnosti (Duell, 2013, str. 127).

Sodobni koncepti trajnostnega razvoja poskušajo poleg odnosa med naravo in ljudmi vključevati tudi druge predmete raziskav. Med zagovorniki različnih teoretičnih načel potekajo nenehne razprave. Najsplošnejši je tristebni model, pri katerem je pomembno, da se trije stebri okoljskega, ekonomskega in socialnega trajnostnega razvoja ohranijo v korist prihodnjih generacij (Csanádi, Csizmady in Olt, 2010, str. 43). Upoštevajoč potrebe po prostoru in možnosti za njihovo zadovoljevanje, je treba v celoten proces urejanja prostora vključevati tako okoljski, gospodarski, družbeni kot kulturni vidik trajnosti (Terlevič, Istenič Starčič in Šubic Kovač, 2015, str. 41).

Trajnostni razvoj natančneje opredeljuje principe in procese, ki se uporabljajo pri izvedbi vnaprej postavljenih merljivih ciljev. Pri tem so principi predpostavljeni kot etične in politično enake možnosti za vse državljane. Proces naj bi vključevali ekonomske, socialne in kulturne vrednote, ki vzdržujejo enake možnosti produkcije in potrošnje, socialne hierarhije, standardov bivanja itd. (Duell, 2013, str. 127). Pri urejanju prostora tako prihaja do prepleta socialnih, kapitalskih in političnih interesov (Kos, 2005, str. 16), poleg tega pa je, kot trdijo Csanádi in drugi (2010, str. 43), treba upoštevati tudi estetske, verske, vrednotne in zakonodajne vidike.

Prostorsko načrtovanje je proces, s katerim se poskuša izboljšati, varovati, urejati, vzdrževati in ohranjati prostor ter s tem kakovostno življenjsko okolje v skladu z načeli trajnostnega prostorskega razvoja (Lamovšek, 2003, str. 19). Pri tem ima veliko besede prav oblast, in bolj kot je pripravljena sodelovati s prebivalci mesta, večja je verjetnost, da bo prispevek vseh neposredno in posredno vpletenih v razvoj mesta omogočil, da bo to uspešno v svojem doseganju ciljev in dolgoročne vizije. Ljudje, ki so na vodilnih položajih v upravi mesta, se morajo znati distancirati od vsakdanjih podrobnosti in se osredotočiti na mesto v prihodnosti.

Dinamičnemu, družbenemu in političnemu okolju, ki je značilno za njihovo mesto, pa morajo biti sposobni prilagoditi tudi svojo politiko in strategije (Pompe, 2015, str. 28–30).

»Vprašanje, kako organizirati življenje za boljšo, trajnostno družbo prihodnosti, je eno osrednjih vprašanj razvoja urbanega okolja« (Skalicky in Sitar, 2011, str. 134). Mesto in njegov razvoj temeljita na treh osnovnih spoznanjih. Prvo je vloga mesta nekoč, drugo je vloga mesta v danem trenutku in tretje je vloga mesta v prihodnosti. Videti širšo sliko in skrbno načrtovati proces razvoja pa določa, ali bo mesto postalo močno, zaželeno in prepoznavno (Pompe, 2015, str. 29). Identiteta, ki jo je Grosuplje pridobilo kot mesto kipov, je tudi del trajnostnega razvoja, saj daje pomen prostoru in prebivalcem in se lahko ohrani še za številne prihodnje generacije. Skulpture, izklesane iz kamna, so trajne in se bodo ob pravilni skrbi ohranile še za številne prihodnje generacije.

Fister (2001, str. 8) meni, da je prihodnost mesta možna le ob čim bolj premišljeni rabi danega prostora in že obstoječih človekovih posegih v prostor. To velja tudi za odnos do kipov, postavljenih v Grosuplju. V zvezi s tem pa lahko nastanejo težave, saj se projekt Grosuplje – mesto kipov ni gradil na že obstoječih temeljih, ampak se je ustvaril nov projekt, brez povezave s preteklostjo in že vzpostavljeno simbolno vrednostjo. Oboje bi bilo pri projektnih temeljih smiselno vplesti v načrtovanje, saj bi se tako javne skulpture verjetno bolj približale prebivalcem. Ljudje bi prostor prepoznali kot svoj in bi v njem lažje brali simbole, ki so jim že znani iz preteklosti (več o tem v poglavju 3.2 Vrednote, simbolni pomen ter razum in čustva kot identifikacijski vidiki mesta).

2.3 RAZUMEVANJE ŽIVLJENJA V MESTIH IN RAZLOČLJIVOST MEST ZNOTRAJ PROCESA PROSTORSKE DIVERZIFIKACIJE V GLOBALNEM KONTEKSTU

Študije mest so pomembne, saj čedalje več ljudi živi v mestih (Okulicz-Kozaryn, 2013, str. 434). Vsako mesto ponuja različno izkušnjo (Milgram, 1970, str. 1468). S tem v zvezi Okulicz-Kozaryn (2013, str. 435) trdi, da se mesta razlikujejo v številnih dimenzijah in zanje lahko rečemo, da se zdi, kot da imajo osebnost.

Milgram (1970, str. 1461) meni, da imajo mesta očiten velik vpliv na ljudi s svojo privlačnostjo za nastanitev, saj ponujajo številne možnosti izbere, veliko različnih dogodkov in posebno vzdušje. Tudi Okulicz-Kozaryn (2013, str. 434–435) ugotavlja, da je lokacija

prebivališča pomembna, saj določa možnosti zaposlitve, ustvarjalnosti in inovativnega razmišljanja, ponuja različna mnenja, ideologije itd. Kljub temu novejša študije poudarjajo, da je še vedno prav možnost zaslužka in več delovnih mest razlog, zakaj se 90 odstotkov ljudi seli v mesta.

Definicij mesta je veliko. »Mesto je veliko urbanizirano naselje, ki je po funkciji lahko upravno, gospodarsko, kulturno in izobraževalno središče. /.../ Značilnost mest je zgoščena naselitev, relativno veliko prebivalcev in neagrarne dejavnosti« (Pompe, 2015, str. 21). Osnovna definicija pravi, da je mesto prostor z ozemljem, namenjenim pretežno za poselitev. Mesto so pozidane površine, namenjene stanovanjem, proizvodnji in trgovski dejavnosti, prometu in javnim površinam (Parr, 2007, str. 383).

V Sloveniji je mesto z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi definirano kot večje urbano naselje, ki se po velikosti, ekonomski strukturi, prebivalstveni gostoti, naseljenosti in zgodovinskem razvoju razlikuje od drugih naselij ter ima več kot 3000 prebivalcev (Statistični urad RS, 2004, str. 14), status mesta pa pridobi s potrditvijo v Državnem zboru Republike Slovenije (Pompe, 2015, str. 21).

»Mesto je sicer prostorska, zgodovinska in v povezavi z občino tudi upravna enota. Področja njegovega delovanja segajo od funkcionalno uravnalnih dejavnosti na eni strani do popolnoma komunikacijsko-antropoloških na drugi« (Pompe, 2015, str. 44).

Življenje v mestih podpira raznolikost posameznikove individualne izbire življenjskega sloga (Fairfield, 2003, str. 451). Prebivalcem ponuja številne možnosti, ki vplivajo na njihovo življenje, in osebna izbira posameznika je, za katero možnost se bo odločil (Henig, 1992, str. 190). Tudi Weaver (1960, str. 31) navaja, da mestna okolja nudijo širše možnosti za zaposlitev, večje možnosti za investicije, širjenje obzorja ter bolj raznoliko in polno življenje.

Pompe (2015, str. 53) pravi, da mesto ne glede na to, kakšno je, vedno omogoča nek neopisljiv občutek, da ima svoj utrip. Če ga primerjamo z neurbanimi območji, lahko ugotovimo, da omogoča več prednosti glede dostopnosti do trgovin, bolnišnic, šol in drugih mestnih storitev, tudi do kulture in kulturnih ustanov. Okulicz-Kozaryn (2013, str. 442) dodaja, da v mestih vladata tudi višja toleranca in odprtost.

Mesta so v današnjem času vse bolj samostojni gospodarski in politični akterji. V mednarodni skupnosti pogosto tekmujejo med seboj, da bi dosegla boljši konkurenčni položaj in bolj prepoznavno podobo. Zato mesta niso le žrtve globalizacije, ampak predstavljajo okolje, kjer se globalni tokovi ljudi, blaga, kapitala in kultur dejansko lokalizirajo. Prav mesta so torej motorji globalnega gospodarstva, ki proizvajajo svetovni red vsaj v tolikšni meri, kot so tudi

sama njegova posledica (Križnik, 2008, str. 130). Neomejenost sodobnih mest je del produkta globalizacije, ki vodi k urbanizaciji celotnega sveta, hkrati pa ustvarja najbolj kulturno in gospodarsko heterogena mesta (Soja, 2010, str. 375). Wolff (1992, str. 554) povzame, da je pri študijah mesta treba upoštevati globalna izhodišča, hkrati pa se osredotočati na lokalne posebnosti in značilnosti.

Globalizacija in informatizacija družbe in gospodarstva sta spremenili naš način doživljanja in razumevanja mest v vsakdanjem življenju (Križnik, 2008, str. 129). Soja (2010, str. 375) ugotavlja, da se zdi, kot da bi se mesta obrnila od zunaj navznoter in istočasno od znotraj navzven. Hočevar (2000, str. 33) kot teoretsko podlago raziskuje Mlinarjev dialektični koncept razvojnih sprememb, znotraj katerega poteka enotnost nasprotij procesov individualizacije in globalizacije. To je najširša teoretska podlaga za obravnavo oblik prostorske diverzifikacije mest na sistemski ravni kot tudi na ravni akterjev glede na njihovo medsebojno vplivanje z globalnim okoljem. »Eno prepričanje je, da se mesta vse manj razlikujejo od vseh drugih teritorialnih enot in tudi med sabo. Drugo prepričanje pa je, da se njihova medsebojna razločljivost kot tudi raznovrstnost znotraj njih še povečuje, vendar selektivno in na drugačnih – povsem spremenjenih osnovah« (Hočevar, 2000, str. 15). Za mesta je pomembno, da četudi v bistvu vsa ponujajo podobne osnovne življenjske razmere in delujejo na podoben način, ustvarjajo med seboj primerljivo različne razmere. Mesto lahko pridobi določen ugled in sloves, če si zgradi ustrezen imidž. Na ta način vzpostavlja primerno vzdušje za življenje, delo, bivanje, sprostitev, kulturo, izobraževanje in drugo (Pompe, 2015, str. 53, 56).

Hočevar (2000, str. 37–38) pri proučevanju vzajemnosti transaktivnosti in interaktivnosti raziskuje tudi Harveyjevo pojmovanje razločljivosti v postmodernih razmerah, ki opisuje navidezni paradoks, ko izginjanje prostorskih ovir ali povečevanje prostorske dostopnosti povečuje tudi razločljivost posameznih krajev oz. lokacij znotraj širših, vedno bolj podobnih standardiziranih prostorov. Soočanje s časovno-prostorskim zgoščevanjem omogoča akterjem reflektivnost dialektičnega nasprotja med prostori in kraji. Tako se vzpostavlja novo, kompleksnejše in dinamično razmerje med elementi podobnosti (univerzalnost, standardizacija) ter različnosti (edinstvenost, razločljivost). »V času, ko postaja svet medsebojno vse bolj soodvisen in povezan, posamezniki, družbene skupine, mesta ali celotne družbe še nikoli niso imeli toliko različnih priložnosti za oblikovanje lastne, enkratne in razločljive prihodnosti« (Križnik, 2008, str. 129).

Kot ugotavlja Hočevar (2000, str. 39–40), velika funkcionalno-prostorska dostopna raznovrstnost še ne zagotavlja prednosti pred drugimi mesti. Zato so potrebne fizično-prostorske lastnosti razločljivosti med mesti in šele nato znotraj mest. Vsebinske, vizualno-estetsko stimulative, simbolne in druge razsežnosti posameznih prostorov so ključne lastnosti fizično-prostorskih urbanih prizorišč. To individualnost in razlikovanje od ostalih mest je Grosuplju dodal projekt Grosuplje – mesto kipov.

Naslednji razlog, da se ljudje vse bolj zgrinjajo v mesta in živijo bolj utesnjeno ter plačujejo več za majhna stanovanja, je pestrost, kar se tiče kulture. Življenje na gosto poseljenih površinah omogoča prebivalcem, da so bolj izpostavljeni kulturi kot nekje, kjer se vsi poznajo med seboj. Kultura je širok pojem, in ko pomislimo na kulturo prehranjevanja, kulturne dogodke, muzeje, gledališča in drugo, je življenje v mestu dobra življenjska odločitev. Tega prebivalci podeželja niso deležni (Pompe, 2015, str. 53–54).

Vas je sicer ostala predvsem proizvajalec hrane, vendar je skoraj v večini izgubila svoj samooskrbni značaj. Obenem se je mesto razraslo in razširilo v svojo okolico, tako po urbanistični kot funkcijski plati. Vas je sprejela mnoge oblike mestnega življenja, mesto pa je po drugi strani prevzelo številne podeželjske izseljence. Mnogi meščani so se nastanili na podežeu. Vse to je pripomoglo, da se je v moderni družbi in visoko kultivirani pokrajini pričel namesto dihotomije mesto-vas tvoriti ruralno-urbani kontinuum (Vrišer, 1974, str. 108). Pričela so nastajati mala mesta, ki jih Špes (2008, str. 52) razdeli v štiri značilne tipe: industrijska mala mesta, zaposlitveni centri v ruralnem območju, satelitska in terciarna mala mesta. Sem spada tudi Grosuplje, a več o tem v poglavju, ki sledi.

Infrastruktura, inštitucije in udobje so pomembne komponente mesta, ampak mesto je več kot samo to, je življenje ljudi, ki v njem prebivajo. Ljudje so se pripravljani preseliti v zelo draga mesta z razlogom, da so okoli enako misleči ljudi, kreativnosti in inovacij (Okulicz-Kozaryn, 2013, str. 435). Okulicz-Kozaryn (2013, str. 445) meni, da je zadovoljstvo z mestnim življenjem pogojeno tudi z zadovoljstvom s kulturnim življenjem, kinematografi, zelenimi površinami, urejenostjo javnih površin in cest, rekreacijo na prostem itd.

Milgram (1970, str. 1461) trdi, da imajo mesta tudi negativne plati, kot sta velika prenaseljenost in heterogenost. Zaradi tega so ljudje, ki živijo v mestih, preobremenjeni z vlogami, normami in kognitivnimi funkcijami. V mestu primanjkuje tišine in širine prostora (Pompe, 2015, str. 53). Cena, ki so jo prebivalci pripravljani plačati za bivanje v mestu, so pogosto draga in majhna stanovanja, gneča, glasnost, gost promet itd. (Okulicz-Kozaryn, 2013, str. 435). Pa vendar se ljudje preseljujejo v mesta. V naslednjem poglavju je

predstavljeno historično ozadje Grosuplja oz. linearni prikaz razvoja kraja skozi zgodovino ter kako je Grosuplje iz kraja preraslo v mesto.

2.4 ŠTUDIJA PRIMERA – ZGODOVINSKO OZADJE OBLIKOVANJA GROSUPLJA

V tem poglavju je raziskana demografska in sociološka umeščenost mesta in občine Grosuplje. Prikazana sta nastanek naselja in njegov nadaljnji razvoj, saj oboje vpliva na identiteto mesta. Raziskani so tudi mestna gradnja, javne površine in prebivalstvo, kar vse poda uvid v družbeno življenje.

»Občina Grosuplje se razprostira na 134 km² in ima 67 naselij« (OPN, 2012, str. 3). Čeprav je Grosuplje omenjeno že leta 1136, je mlado naselje. »Njegovo rast so povzročile železnica in dejavnosti, ki so se ob njej pojavile: lesarstvo, tekstilna industrija, transportne storitve in trgovine. Kljub razmahu proizvodne dejavnosti je zaradi bližine Ljubljane in naravnega zaledja Grosuplje čedalje bolj privlačen kraj za bivanje« (Grosuplje – turistična karta občine, 2010). V obdobju industrializacije so se ljudje pričeli seliti na obrobje Ljubljane in v obmestna naselja, kjer so bili pogoji za bivanje boljši. Hkrati se je povečala njihova mobilnost in s tem dostopnost do urbanih središč. Zaradi povečane mobilnosti in drugačnih predstav o zelenem bivalnem okolju so se sprožile množične selitve iz mest. Prvi val preselitev sega v sedemdeseta, drugi v devetdeseta leta 20. stoletja, s čimer je povezana gradnja enodružinskih stanovanjskih hiš v obmestnih naseljih. Po letu 1990 so se v obmestna naselja pričele seliti tudi oskrbne in storitvene dejavnosti (Drozg, 2006, str. 11).

Tako je nova oblika mesta začela nastajati v obmestju. Sredi 20. stoletja so se pričela razvijati obmestna naselja. Naselja, ki so bila nekoč, gledano funkcijsko, v podrejenem položaju v odnosu do mesta, so začela postajati vse bolj neodvisna (Drozg, 2006, str. 11–12). Grosuplje je napredovalo celo tako daleč, da je tudi samo iz naselja v bližini Ljubljane preraslo v mesto. To hitro rastoče urbano okolje je pridobilo status mesta pred trinajstimi leti, leta 2005 (Kokot, 2012, str. 104–105). Ko se je Grosuplje iz primestnega naselja Ljubljana razvilo v mlado mesto, se je tem povečala tudi stanovanjska in poslovno-obrtna gradnja (Sulič in Kučan, 2008, str. 42). Tudi Srakar (2010, str. 146) ugotavlja, da se Grosuplje v zadnjih letih naglo razvija. Iz nekdanj spalnega naselja za delavce iz Ljubljane tako postaja sodobno, dinamično in tudi po kulturnem dogajanju prepoznavno mlajše slovensko mesto.

Privlačnost mestnega ambienta Grosuplja iz leta v leto narašča. To je posledica naravnih in prometnih danosti. Grosuplje s pogoji, kot so ugodne klimatske razmere, mirno in neonesnaženo bivalno okolje, urejeno varstvo in šolanje otrok ter odgovarjajoča politika naseljevanja, prodaja stavbnih zemljišč in širjenje infrastrukture, postaja eno od težišč satelitske gradnje okoli Ljubljane (Florjančič, 2000, str. 3). Florjančič (prav tam) utemeljuje, da lahko Grosuplje pod ugodnimi pogoji prehitijo vsa ljubljanska obrobna mesta, kot so Domžale, Kamnik, Vrhnika idr. Razvoj obrti in male industrije na eni strani ter vzpostavitev trgovine in kulturno-rekreacijskih dejavnosti na drugi strani sta predpogoja za uspešnost takega projekta. Tudi Sulič in Kučan (2008, str. 48–49) ugotavljata, da tako priseljenci kot domačini vidijo največjo prednost Grosuplja bližino Ljubljane. Vendar se v njihovi anketi (prav tam) med komentarji domačinov pojavlja prepričanje, da se zaradi priseljencev mesto spreminja in da mestna občina ni poskrbela za osnovne stvari, kot je urejena cestna infrastruktura. To je tudi eden od razlogov, ki jih odvrtačajo od tega, da bi se po prostoru gibali peš. A ker je od izvedbe te ankete minilo že skoraj desetletje, so opazne spremembe tudi na tem področju. Urejeni so bili pločniki, krožišča in parki.

Število prebivalstva v Grosuplju redno narašča. V centralnem registru prebivalstva je imela občina Grosuplje leta 2003 skupaj 16.000 prebivalcev, od tega jih je živelo v Grosuplju 6000. Leta 2014 pa je občina skupno po naseljih štela približno 19.500 prebivalcev, samo mesto pa skoraj 7000. Iz tega je razvidno, da se prebivalstvo v občino redno priseljuje, prav tako v mesto Grosuplje.

V občini se nahaja še nekaj manjših vaških naselij s kmečkim prebivalstvom, vsa ostala naselja so pretežno urbanega značaja (OPN, 2012, str. 3). Srakar (2010, str. 146) navaja, da prebivalci mesta Grosuplje svojo teritorialno identiteto navezujejo na širšo ljubljansko urbano regijo, medtem ko so prebivalci manjših krajev v občini bolj navezani na dolensko regijo.

Obravnavano mesto je eno izmed tistih slovenskih urbanih naselij in mest, ki jim lahko kot osnovno pozitivno lastnost pripišemo dobro umeščenost v prostor. Uporabniki odprtega prostora namreč iz kateregakoli predela mesta v nekaj minutah in skoraj neposredno dostopajo do naravne in kulturne krajine v okolici, ki jim predstavljata obsežne površine za rekreacijo. Tudi sicer je mesto precej zeleno (Sulič in Kučan, 2008, str. 42).

»Za občino Grosuplje je značilno, da so v večini gospodarske dejavnosti skoncentrirane v in ob naseljih Grosuplje in Šmarje-Sap. Poslovni subjekti v občini se v večini ukvarjajo s predelovalno dejavnostjo (18 %), trgovino, popravili motornih vozil in izdelki široke porabe (18 %) ter z javnimi, skupnimi in osebnimi storitvenimi dejavnostmi (16 %)« (OPN, 2012, str. 3). Z intenzivno gospodarsko rastjo v mestu in razcvetom storitvenih dejavnosti se je pritisk

investitorjev v Grosuplju močno povečal. »V Grosupljem vse vstopne zaznamujejo obrtno-poslovne cone in velika distribucijska parkirišča avtomobilov. Območja so slabo strukturirana in vidno izpostavljena, zato je urejanje prostora in vpadnic z zelenimi členitvenimi potezami na teh mestih nujno« (Sulič in Kučan, 2008, str. 48).

V Grosuplju prevladujejo enodružinske hiše z vrtovi. Javni prostor druženja je bila nekoč ulica, ki je danes vse prometnejša. Vse pogostejša je tudi gradnja večstanovanjskih hiš. Sulič in Kučan (2008, str. 44) navajata, da prebivalci enodružinskih hiš in večstanovanjskih objektov javne površine obiskujejo enako pogosto. Te so pomembne, saj združujejo različne skupine uporabnikov, omogočajo naključna družabna srečanja s širšim krogom ljudi, zadovoljujejo potrebo po preživljanju prostega časa na prostem ter omogočajo različne oblike rekreacije. Te površine izboljšajo tudi zanimivost mestnega prostora.

V nadaljevanju so prikazani kratki rezultati raziskav o mestu in njegovih prebivalcih. »Raziskovalce je presenetila ugotovitev, da so prebivalci izrazili sorazmerno šibko navezanost na občino, kljub temu pa je večina sorazmerno zadovoljnih s kakovostjo bivanja v občini« (Srakar, 2010, str. 146). Sulič in Kučan (2008, str. 50) sta opazila, da večina prebivalcev razmišlja o svojem neposrednem bivalnem okolju in šele nato o mestu kot celoti. Srakar (2010, str. 146) pa ugotavlja nekatere razlike med vrednotami tistih, ki so se v Grosuplje priselili nedavno, in tistimi, ki tu bivajo že dlje. Analizira tudi, da podpora kulturni dejavnosti izražajo predvsem mlajši in višje izobraženi prebivalci, medtem ko ta dobi manj podpore pri anketirancih iz ruralnih predelov občine, starejših in manj izobraženih (prav tam).

3 OBLIKOVANJE IDENTITETE MESTA IN PROSTORSKE IDENTIFIKACIJE PREBIVALCEV

Na začetku tega poglavja, ki je zastavljeno teoretično, definiramo, kako posameznik oblikuje sebi lastno identiteto glede na skupnost in kulturo, v kateri prebiva. Raziščemo, kako prostor vpliva na oblikovanje identitete, torej kako se skozi identiteto prostora ustvarja tudi identiteta ljudi, ki v njem bivajo. V drugem delu navedemo, katere so značilnosti, ki ustvarjajo mestno identiteto, v tretjem pa, kako se identiteta mesta gradi skozi zgodovino in kakšen vpliv ima kulturna dediščina na identiteto mest. Predvsem lokalne posebnosti so ključ, ki odklepa identiteto kraja. Zanima nas bo tudi, kako se posamezniki identificirajo z mestom, v katerem bivajo. Nazadnje s študijo primera Grosuplje – mesto kipov raziščemo pomen skulptur, postavljenih v mestu.

3.1 OBLIKOVANJE IDENTITETE POSAMEZNIKA, PROSTORA IN MESTA

Kjer identitete ni ali je šibka, imamo običajno opravka z neodločnimi značaji in nesamozavestnimi posamezniki. »Gre za to, da vprašanja o tem, od kod prihajamo, kdo smo in kam gremo, ne pripadajo samo mislecem ali ustvarjalcem, ampak vsakomur« (Jančar, 2003, str. 83). Posameznik tudi ni sam. Je vselej člen v zapleteni družbeni organizaciji, v mreži raznovrstnih družbenih odnosov in sistemu raznovrstnih ustanov. Posameznik v sebi nosi več skupinskih identifikacij. Te se raztezajo od družbenih spon, zavezanosti in ozemeljske nastanitve do svetovnonazorskih in ideoloških prepričanj (Južnič, 1993, str. 141).

Odprti prostori so prizorišča družbenih interakcij in kolektivne identitete (Andrews Dimitrovska, Mihelič in Stanič, 2001, str. 5). »Identiteta je zavest o moči, polnosti in raznovrstnosti svoje kulture, v kateri se lahko človek realizira /.../« (Jančar, 2003, str. 83). Človek je po svoji naravi družbeno bitje. To je njegova potreba in v tem je možnost njegove realizacije. V družbi se človekova identiteta ne le utrdi, ampak sploh postane možna. Sociabilnost jo vzpostavlja in obnavlja. Posameznik je večplastno povezan s skupnostjo. Vendar skupinska identiteta ni nikoli povsem strnjena in nima enake veljave za vsakega posameznika (Južnič, 1993, str. 155–156). Tudi Røe (2014, str. 502) se strinja, da na identiteto posameznika vpliva lokalna skupnost, v kateri živi, poleg tega pa jo natančneje določajo tudi njegov življenjski slog in prakse.

Yaldiz, Aydin in Sıramkaya Büyükşahin (2014, str. 223) navajajo, da sta pomemben element identitete tudi prostorska in lokalna identiteta. »Prostor, posebno če je natančno definiran v povezavi z zaključeno skupnostjo, ima izjemno veliko identifikacijsko vlogo« (Južnič, 1993, str. 146). Prostor dobi ime po skupnosti, ki ga naseljuje, lahko pa tudi že uveljavljeno ime prostora določi ime prebivalcem. Vsekakor se človek identificira s prostorom in v prostoru. Taki identiteti lahko rečemo tudi ozemeljska ali teritorialna. Ozemlje oblikuje identiteto tako, da njegove posebnosti bistveno vplivajo na oblikovanje skupinskega značaja (Južnič, 1993, str. 146–152). Ravno iz posebnosti in razlik izhaja definicija identitete prostora.

Lynch (1960) definira identiteto prostora glede na sposobnost človekove zaznave ali zapomnitve drugačnosti prostora, po kateri se dani prostor razlikuje od drugih prostorov. V skladu s tem se predpostavlja, da identiteta temelji na razlikovanju, ki je opazno in vidno na prvi pogled (Riza, Doratli in Fasli, 2012, str. 294). Podobno navajajo tudi Yaldiz in drugi (2014, str. 222), ko identiteto opisujejo kot skupek določenih značilnosti, ki združujejo ali ločujejo posameznike ter družbo od drugih. »Empirični pogled na mesto kot celovito entiteto in pragmatično razmišljanje nakazujeta, da je mesto veliko lažje in učinkovito uveljaviti, če si pridobi sloves, ki temelji na določeni unikatnosti« (Pompe, 2015, str. 60).

Pompe (2015, str. 37) navaja, da imajo različna mesta lahko svoj etos, in prepričan je, da je z moralnega stališča celo zaželeno, da si mesta prizadevajo ustvariti svojo osebnost in dušo. Za večino ljudi je pomembno, da se pozitivno poistovetijo s svojim krajem bivanja. Pripadati svojemu mestu in se z njim poistovetiti, postati njegov ambasador, zagovornik, kritik in soustvarjalec, je zelo produktivno. To pa se lahko zgodi samo, če ima mesto svoje lastne značilnosti in posebnosti, zaradi katerih so ljudje ponosni, da so povezani z njim. Tudi Riza in drugi (2012, str. 294) navajajo, da ima vsako mesto svojo unikatno identiteto, ki jo sestavljajo podobe ali spomini. Ti so lahko negativni ali pozitivni. Opredeljujejo (prav tam), da obstaja povezava med prostorom in kakovostjo življenja. Mesto z močnimi identitetnimi podobami ima pozitiven vpliv tako na prebivalce kot obiskovalce. V ljudeh vzbujajo občutke zadovoljstva in izboljšanja počutja, kar izboljša tudi kakovost življenja. Tudi Shawket (2016, str. 2) meni, da načrtovalci prostora vedno iščejo načine za zadovoljevanje človekovih vsakdanjih potreb skozi interakcijo s prostorom bivanja. V ljudeh se trudijo vzbuditi občutke vključenosti in ljubezni do prostora.

»Za uspešen nastop na konkurenčnem trgu potrebuje mesto jasno, prepoznavno in edinstveno identiteto /.../. /M/esto med sebi podobnimi laže izstopa ne le zaradi posebnih dejavnosti in

produktov, s katerimi nastopa na trgu, temveč tudi zaradi določenih identitetnih posebnosti« (Pompe, 2015, str. 60). Za mesta je zaželeno, da si prizadevajo ustvariti svojo osebnost in dušo. Yaldiz in drugi (2014, str. 222–223) ugotavljajo, da mestno identiteto ustvarjajo različni dejavniki, ki so posebni za vsako mesto, in s tem ustvarjajo originalno urbano okolje. To so družbene, ekonomske, kulturne, zgodovinske, prostorske, vizualne in fizične značilnosti mesta. Poleg tega pa sta pomembna tudi življenjski slog in kakovost življenja meščanov. Kot navaja Pompe (2015, str. 65), je identiteta mesta skupek produktnih, pojavnostnih, vedenjskih, organizacijskih, zgodovinskih, razvojnih, zaznavnih, komunikacijskih in kulturnih elementov.

Identiteto mesta v osnovi najprej opredeljujejo njegovo naravno okolje in geografske značilnosti. Nadaljnji nosilci identitete so kultura in tradicija ter sistem vrednot in prepričanj. Pomembna sta tudi gospodarska struktura ter politični, zakonodajni in vodstveni okvir (Yaldiz in drugi, 2014, str. 222). Røe (2014, str. 502) meni, da je mesto zbirka različnih realnosti. Skupaj z diskurzivnim značajem mesta omogoča močno identifikacijo prostora. Je pomemben del identitete ljudstva. Pompe (2015, str. 76) navaja, kako pomembno je, da se na vsakem koraku in v vsakem trenutku ve, za kaj se mesto zavzema. Na vsakem koraku najbolj bode v oči prav vizualna podoba mesta.

Močna vizualna identiteta se ustvarja z estetsko kakovostjo javnega prostora. Temelji na raznolikosti oblikovanih podob, ki so v harmoniji druga z drugo in prostorom. Umetniška dela, razporejena po mestu, skupaj oblikujejo kompleksnost in vizualno identiteto mesta. Ustvarjajo posamezna umetniška območja, ki tvorijo celoto (Shawket, 2016, str. 2). Andrews Dimitrovska in drugi (2001, str. 6) trdijo, da ustvarjanje in uveljavljanje identitete mesta kot celote in seveda tudi posameznih delov mesta zahteva ustvarjalne pristope. Shawket (2016, str. 2) pa dodaja, da oblikovanje vizualnih kvalitiet zahteva tudi dolgoročno načrtovanje.

Vizualna podoba mesta je najbolj opazna, zato ljudem izstopajoče vidne podobe mesta ostanejo v spominu tudi po enem samem kratkem obisku mesta (Shawket, 2016, str. 2). Vendar Yaldiz in drugi (2014, str. 222) ugotavljajo, da je poleg vizualnih elementov mesta treba upoštevati tudi družbene, gospodarske in kulturne dejavnike. Družbena interakcija ima pomembno vlogo pri oblikovanju urbane identitete, saj je mestna identiteta opredeljena tudi z urbanim življenjem in ne le s fizičnimi in naravnimi elementi. Na različne značilnosti okolja vplivajo tudi vrednotna prepričanja in življenjski slog ljudi. Nastanek urbane identitete vključuje fizične, socialne, kulturne, ekonomske in politične spremembe, ki prehajajo iz makro- v mikrookolje.

Obstaja strnjen krog ozemeljske ali teritorialne identitete. V makroplanu, torej v širših razmerah, je to domovina ali država. V mikroplanu pa je to prostor konkretnega bivanja ali prostor vsakdanjega, ki mu rečemo dom. Človek lahko prostor, ki se mu kaže potreben za življenje, poljubno razteza. Razpon med minimalno potrebnim prostorom in njegovo maksimizacijo je povezan z družbenimi dejavniki. Ne gre pa le za določeno površino potrebnega prostora. Prostor mora biti personaliziran. To pomeni, da si ga vsak posameznik prilašča in ga posvoji tako, da se prav na določenem prostoru počuti lagodno in varno (Južnič, 1993, str. 147). Tudi Shawket (2016, str. 2) povezuje bivanjske razmere s človekovim dožemanjem identitete. Ljudje s tem, ko pridobijo nadzor nad prostorom, ga uporabljajo, urejajo in polepšajo, ustvarijo v sebi psihološko udobje in z njim povezano pozitivno osebno identiteto. Ljudje se trudijo ohraniti tudi pomembne prostore iz preteklosti, tako da se občutek nadzora in identitete ne izgubi.

Yaldiz in drugi (2014, str. 222) menijo, da se identiteta mesta oblikuje v daljšem časovnem obdobju. Elementi, ki oblikujejo identiteto mesta, so arhitekturne značilnosti, kultura, tradicija in življenjski slog ljudi. V različnih obdobjih izstopajo različne značilnosti mesta. Obstoj mesta nosi sledi vsakega preteklega obdobja. V različnih zgodovinskih obdobjih so zaradi spreminjajoče se kulture in družbe skozi čas v ospredju različni dejavniki, ki oblikujejo identiteto prostora. Sprememba je nujen proces, vendar je med spreminjanjem nekaterih temeljnih vrednot, pomenov in simbolov mesta treba zagotoviti kontinuiteto in ohranjanje tradicije. Južnič (1993, str. 152) slednje argumentira s tem, da človek žaluje za prostorom, ki mu je nudil občutek domačnosti in varnosti. Prav zato tudi meni, da je teritorialna identiteta med najstabilnejšimi in nemalokrat gre za nekakšno enakost med človekom in prostorom njegovega bivanja (prav tam).

Zgodovinsko gledano, je večina danes znanih mest dosegla svojo prepoznavnost prav z arhitekturnimi posebnostmi, naravnimi posebnostmi ali skupkom določenih dejavnosti (izobraževanje, kultura, turizem) (Pompe, 2015, str. 66). Vendar Yaldiz in drugi (2014, str. 232) opozarjajo, da zaradi svojega hitrega širjenja mesta lahko hitro izgubijo svojo zgodovinsko vrednost, ki pa je ključnega pomena za ohranitev kulturnega potenciala, skozi katerega se izraža identiteta. Opozarjajo tudi, da ravno zaradi hitre širitve mest in urbanega okolja prihaja do tega, da se pogosto izločijo prav lokalne posebnosti (prav tam).

V Grosuplju so postavljeni trije spomeniki, ki so del kulturne dediščine in so posvečeni znanim lokalnim osebnostim. Te tri enote nepremične kulturne dediščine so: doprsni kip Adolfa Jakhla, doprsni kip Luisa Adamiča in doprsni kip Stojana Šuligoja. Zraven so uvrščeni tudi, spomenik v NOB padlim delavcem, partizansko grobišče na Mrzlih njivah, spominska plošča ustanovitvi grosupeljske čete in grobovi zamolčanih žrtev na koščakovem hribu, kot memorialna dediščina. »Memorialna dediščina prvenstveno obeležuje spomin na pomembnejše dogodke in osebnosti iz naše zgodovine. Kot memorialno dediščino lahko obravnavamo spominska obeležja, spominske plošče, grobove in nagrobnike ter določene prostore in stavbe« (Jernejec Babič, Pirnat in Renčelj, 2008, str. 9). Pomembno je, da se z kulturnovarstvenimi pogoji, vzdrževanji, sanacijami in obnovitvenimi deli te spomenike zaščiti kot kulturno dediščino. A v magistrski nalogi so obravnavane javne urbane skulpture, ki so del regeneracijskega projekta mesta sodobnejšega časa, zato pustimo razpravo o kulturni dediščini na tem mestu.

3.2 VREDNOTE, SIMBOLNI POMEN TER RAZUM IN ČUSTVA KOT IDENTIFIKACIJSKI VIDIKI MESTA

V tem podpoglavju je prikazano, kateri dejavniki vplivajo na oblikovanje pozitivne in negativne identifikacije prebivalcev z mestom. Pri graditvi identitete mesta je pomembno, da mesto, v našem primeru Grosuplje, zadovoljuje čim več človekovih potreb in ustreza vrednotnemu sistemu prebivalcev. Na zaznavanje mesta imajo močan vpliv dražljaji iz okolja. Ti lahko temeljijo na razumski zaznavi ali občutkih. Izjemno pomembno vlogo pa imajo tudi pozitivne asociacije uporabnikov mest o mestu samem.

»Mesto je večfunkcijsko okolje in ustvarja razmere za vse ravni človekovih potreb. Večina prebivalcev in obiskovalcev od mesta pričakuje izpolnitev potreb po razvedrilu in duhovni hrani. Ponudba kulturnih in prostočasnih produktov in možnosti zadovoljevanja teh potreb postaja vse pomembnejše konkurenčno sredstvo med mesti« (Pompe, 2015, str. 30). Andrews Dimitrovska (2001, str. 203) pa opozarja, da sta pri zadovoljevanju človekovih potreb pomembna interakcija med objektivnimi omejitvami in subjektivnimi pričakovanji ter nenehno iskanje dinamičnega ravnotežja.

Mesta omogočajo svojim deležnikom tudi samoaktualizacijo, kar na Maslowovi lestvici človekovih potreb sodi med potrebe najvišje ravni (Pompe, 2015, str. 23). Vendar Scannell in

Gifford (2016, str. 4) menita, da je prav potreba po pripadnosti kraljica vseh psiholoških potreb. Navezuje se na odnose s starši, partnerjem, prijatelji in ne nazadnje tudi s prostorom.

Med vrednotami je pomembna prostorska vrednota tudi osebna in družbena varnost (Furlan, 2003, str. 69). Vrednote se po definiciji delijo na subjektivno doživete in objektivne danosti. Rokeachejeva definicija prve opredeli kot zaželene cilje različnih stopenj pomembnosti, ki jih ljudje upoštevajo kot vodilne principe v različnih življenjskih situacijah. Objektivne danosti pa so vrednote vedenjske sheme znotraj specifične kulture, ki jih člani družbe usvojijo skozi proces socializacije (prav tam). Nadalje Furlan (2003, str. 71) navaja, da na razvoj vrednot pri posamezniku vpliva družina, kjer otrok prevzame vrednote od odraslih, pa tudi širše družbeno okolje, s katerim mlada oseba prihaja v stik, kot so izobraževalne ustanove in mediji.

Na ravnanje in poseganje posameznika v prostor vpliva sistem vrednot, ki se vzpostavlja prek vzgoje, staršev in izobraževanja. Pri vzgoji vrednot prostora ima pomembno vlogo predvsem formalni sistem izobraževanja, ki pomembno vpliva na povečanje zavedanja o trajnostno in prostorsko naravnanih vsebinah (Terlevič in drugi, 2015, str. 41). »Ker dajejo vrednote vrednostni pečat tistemu, ki jih zagovarja, brez njih ne more ustvariti jasnega položaja nobena korporacija niti mesto. Sicer drži, da lahko oboji funkcionirajo tudi brez njih, vendar pa postati nekdo med množico podobnih zahteva tudi odločitev o vrednotah« (Pompe, 2015, str. 78).

»Evolucija mest skozi zgodovino vseskozi temelji na vrednostnih sistemih. /.../ Ti vrednostni sistemi so se skozi čas oblikovali v vrednosti, ki jih lahko preimenujemo v celovit kapital mesta« (Pompe, 2015, str. 27). Človekovo povezovanje s prostorom bivanja je odprt in stalen proces, ki povezuje fizično (materialno) v prostoru s socialnimi in kulturnimi pomeni. Človek tako nenehno vzajemno deluje z izkušnjo prisotnosti (biti v) in akcije (delovati z). Izkušnja sodelovanja pa je podrejena fizičnim, zgodovinskim, družbenim in kulturnim vplivom (Campelo, Aitken, Thyne in Gnoth, 2014, str. 155). S pogledom v zgodovino Weaver (1960, str. 31) ugotavlja, da se je človek selil v mesta iz številnih razlogov. V zgodnejšem obdobju so mesta predstavljala predvsem zaščito pred sovražniki (živali, ljudje). Kasneje so mesta začela zagotavljati določene ekonomske in kulturne osnove za polnejše in bolj pomensko bivanje. Poleg tega Scannell in Gifford (2016, str. 4) menita, da se pripadnost skupnosti še stopnjuje z navezanostjo na prostor in identiteto. Ta je pomembna zlasti, ko določeni prostori simbolno povezujejo posameznike s predniki ali kulturo.

»Večplastnost človekovega prostora se namreč kaže v njegovem simboliziranju. Perceptualno okolje, torej tisto in tako, kakršno človek dojema in zaznamuje v svoji percepciji, je bistvenega pomena v identifikacijskem smislu« (Južnič, 1993, str. 149). Tudi Røe (2014, str. 503) se strinja, da je simbolni pomen, ki se pripiše mestu, pomemben pri identifikaciji z njim. Kot ugotavljata Larson in Pearson (2012, str. 244–245), je prostor sam po sebi družben konstrukt. Vsebuje sebi lastne unikatne geografske, vrednotne, pomenske in simbolne značilnosti, na katerih se gradi identiteta.

Družbena konstrukcija občutka o prostoru nastaja skozi interakcijo z drugimi. S tem se ohranjajo pomeni, spomini, rituali, miti, tradicije in simboli (Campelo in drugi, 2014, str. 156). Ljudje se z njimi poistovetimo skozi proces socializacije. Nasprotno pa Larson in Pearson (2012, str. 260) opozarjata, da obstajajo tudi posamezniki, ki se ne identificirajo glede na mesto, temveč se definirajo v nasprotju s simbolno ali kulturno reprezentacijo določenega mesta.

Na percepcijo mesta imajo močan vpliv dejavnosti, ki ustvarjajo mestno okolje in povzročajo razumske in čustvene zaznave. Razumska zaznava se opredeljuje kot vnos podatkov iz okolja v človeške možgane, kar ima za posledico mnenje o nečem. To mnenje človek izraža z določenimi lastnostmi, trditvami in vedenjem. Te trditve so povezane s funkcionalno izkušnjo o pojavu v okolju. Razumsko zaznavo človek lahko nadzoruje. Čustvena zaznava so občutki, ki se ustvarjajo na podlagi dražljajev iz okolja. Ti občutki se izražajo v obliki vrednot, ki jih ljudje pripisujejo pojavom v okolju. Čustvene zaznave težko nadzorujemo ali pa jih sploh ne (Pompe, 2015, str. 55). »Na perceptivni ravni imajo čustva izjemno vlogo, saj ustvarjajo preferenco brez vpletanja zavednega mišljenja« (Pompe, 2015, str. 82). Ključno pri takem koncipiranju je, da ko odločanje prevzamejo čustva, človek zanemarja razumske razlage in prihaja do identifikacije na nezavedni ravni na način, ki ga deležnik želi in ga tudi sprejema (Pompe, 2015, str. 82).

Občutek o prostoru je posebna kategorija za ocenjevanje prostora, ki je pogojena s subjektivno družbeno izkušnjo, v katero so vpletena čustva. Občutek o mestu človek pridobi na podlagi vseh svojih čutil in izkušenj, ki si jih nabere skozi čas. S tem sta povezana tudi koncept navezave na prostor in prostorska identiteta. Občutek o prostoru je širši pojem kot navezava na prostor. Občutek o prostoru je vzdušje kraja in občutek o duhu kraja. Ta skupni duh vključuje navezanost na kraj, povezavo v skupnost in zgodovinsko identiteto (Campelo in drugi, 2014, str. 155).

»Ljudje si obvestila o okolju pridobivajo z vsemi čutili. Vidni, slušni, vonjalni in drugi dražljaji sestavljajo enotno predstavitev kateregakoli okolja« (Polič, Klemenčič, Kos, Kučan, Marušič, Ule, Natek in Repovš, 2002, str. 8). Slika o mestu je odvisna od točke iz katere jo gledamo, od naših želja, stališč in idej vezanih na kraj bivanja. Individualne razlike izvirajo iz razlik v vzorcih prostorske dejavnosti, določajo pa jih osebne in socialne razlike (Polič in drugi, 2002, 7). Okolje nam vedno nudi več obvestil, kot jih zmoremo uporabiti, zato iz množice izločamo uporabno sliko okolja s pomočjo spoznavnih zemljevidov. Ta izraz se nanaša predvsem na to, kar ima posameznik "v glavi", na njegovo sliko okolja. Spoznavni zemljevid omogoča človeku prilagajanje in normalno delovanje v okolju. Je rezultat spoznavne preslikave in vsebuje položajno (kje) in nepoložajno (kaj) informacijo (Polič in drugi, 2002, 1–2). Lynch (v Polič in drugi, 2002, 11) med prvine spoznavnih zemljevidov uvrsti tudi znamenja, kamor se uvrščajo javne skulpture. Znamenja delujejo kot nekakšne sidrne točke pri prostorski predstavitvi okolja. Nadalje Gifford (1997) iz Lynchevih spoznanj utemelji nekatere zahteve za oblikovanje bolj čitljivih mest, ter poda trditev, da naj znamenja stojijo na glavnih odločitvenih točkah v cestnem sistemu in naj bodo razločljiva s povečanjem njihove vidljivosti.

Tudi pozitivne asociacije v glavah uporabnikov mesta imajo izjemno pomembno vlogo. Kot zapiše Pompe (2015, str. 36), obstaja več vrst privlačnosti, kot so investicijske, migracijske, bivanjske razmere, gospodarski razvoj, turizem in rekreacija, kultura, izobraževanje, znanost itd. »Pozitivne asociacije pa niso zaželele samo pri zunanjih uporabnikih mesta, temveč imajo izjemno pomembno vlogo tudi notranji uporabniki, ki jim mesto pomeni stalno prebivališče, preživetje, doživetje in možnost razvoja« (Pompe, 2015, str. 58). »Če je mesto oblikovano po meri njegovih deležnikov, potem se ti z mestom lahko poistovetijo« (Pompe, 2015, str. 30).

Raznolikost prostora in unikatne poteze mesta vplivajo tudi na občutek ponosa prebivalcev na mesto, v katerem živijo (Scannell in Gifford, 2016, str. 5). Diener in Lucas (2000, str. 41) zapišeta, da kakovost življenja v določeni družbi merimo z lestvico sreče in zadovoljstva. Vendar je ta kriterij popolnoma subjektiven. Poleg tega Scannell in Gifford (2016, str. 2) ugotavljata, da se človekovo zadovoljstvo sorazmerno večja z navezanostjo na prostor. Na kakovost življenja vplivajo različni indikatorji, navsezadnje tudi umetnost in kultura (Andrews Dimitrovska, 2001, str. 204) (več o tem v poglavju 4 Kultura in kiparska umetnost).

Ena izmed tez pravi, da ima prostor pomemben vpliv na zaposlitev, družino in srečo in da je najpomembnejša odločitev, ki jo lahko človek sprejme, ta, kje bo živel. Izbira kraja bivanja namreč t. i. »kreativnemu razredu« odpira neskončne možnosti. A kljub temu si ljudje po večini izbirajo določena, izbrana, ponavljajoča se okolja. Ljudje se pogosto selijo v mesta ali regije, ki sovpadajo z njihovo identiteto, ki jo znotraj teh mest ustvarjajo in vzdržujejo (Larson in Pearson, 2012, str. 246).

3.3 ŠTUDIJA PRIMERA – IDENTITETNA IN KULTURNA PREPOZNAVANOST GROSUPLJA KOT MESTA KIPOV

V tem podpoglavju je raziskana študija primera, in sicer projekt Grosuplje – mesto kipov. Predstavljeni so temelji projekta Grosuplje – mesto kipov. Raziskani so razlogi, zakaj je do zasnove in izvedbe projekta prišlo. Utemeljeno je tudi ozadje projekta oz. zakaj je ta projekt za Grosuplje pomemben.

»Začelo se je z velikimi glavami Lučke Koščak /.../« (Kladnik, 2004). To so veliki doprnski kipi, imenovani Angeli (gl. Sliko C.1). Ti so bili na začetku postavljeni v organizaciji monumentalne kiparske postavitve Zavoda za kiparstvo v Grubarjevi kiparski galeriji na prostem, pred Arhivom RS v Ljubljani. Kipi so med občinstvom vzbudili veliko pozitivne pozornosti, zato so na Zavodu za kiparstvo menili, da bi bila primerna trajna postavitve te kompozicije (Kokot, 2012, str. 103). »Zamisel /so/ leta 2003 predstavili Pekarni Grosuplje, ki jo je takrat vodil direktor Štefan Plankar. Gospod Plankar je pobudo podprl in v Pekarni Grosuplje so sklenili enega od kipov odkupiti. Idejo je nato sprejela tudi Občina Grosuplje, ki jo je takrat vodil župan Janez Lesjak. Tretjega Angela je občini Grosuplje podarila njegova avtorica kiparka Lučka Koščak« (Kokot, 2012, str. 103). Kipe so postavili ob Adamičevi cesti, kjer stojijo še danes.

Kmalu po postavitvi kipov se je na Zavodu za kiparstvo porodila ideja o Grosuplju kot mestu kipov. »Leto kasneje /so/ v nekem pogovoru o mestecih okoli Ljubljane ugotovili, da ima vsako od njih kakšno značilnost, po kateri je prepoznavno, npr. Vrhnika ima Cankarja, Domžale slavnike, Mengeš je znan po Špas teatru, Kranj s Prešernom, le Grosuplje je bilo brez posebnosti, lahko bi rekli, brez obraza« (Kokot, 2012, str. 103). Zavod za kiparstvo je poslal predlog o Grosuplju kot mestu kipov v presojo občinskemu svetu Grosuplje. Občinski svetniki so projekt soglasno podprli (Kokot, 2012, str. 103–104). S tem je potrjeno, da je bila glavna naloga projekta prepoznavnost. Ljudje, ki bivajo ali se samo vozijo skozi Grosuplje,

naj bi kipe, postavljene v javnem prostoru, prepoznali kot značilnost mesta. Ta prepoznavnost je za Grosuplje pomembna, saj mu omogoča razlikovanje od drugih krajev v okolici Ljubljane.

Grosuplje je kot hitro rastoče urbano okolje, kot že omenjeno, pridobilo status mesta šele leta 2005 (Kokot, 2012, str. 104–105). Zato tudi lahko trdimo, da je to dokaj mlado mesto, ki se mora med ostalimi mesti šele dodobra uveljaviti. Kot je ugotovil Ravnikar (2006) le eno leto kasneje, Grosuplju, ki je eno izmed mlajših slovenskih mest, manjkajo t. i. urbane poteze. Manjkajo mu elementi, po katerih mesto postane prepoznavno. Dodaja, da navezava na dejavnosti forme vive v kraju Grosuplju zagotavlja do sedaj umanjano vsebinsko dimenzijo (prav tam).

Potem ko je občina projekt potrdila, je bil leta 2004 ustanovljen prvi kiparski simpozij. »V začetku projekta Grosuplje – mesto kipov so kiparji daljše obdobje bivali na Boštanju, kjer so potem na licu mesta tudi izdelali kip, ki je bil nato umeščen v grosupeljski urbani prostor« (Preplet, 2015). Kipe, ki so nastali na tem simpoziju, so postavili na različne lokacije v Grosuplju z željo, da bi bilo teh kipov še več. To idejo sta osebno podprli tudi svetnica Breda Škerjanc ter vodja Zavoda za kiparstvo Staša Kokot. Pri projektu je sodelovala tudi arhitektka iz Urada za prostor Občine Grosuplje, Mojca Lovšin, ki je v prostorskih načrtih poiskala primerne lokacije za postavitve kipov (Kladnik, 2004). Na sestanku na občini je Mojca Lovšin povedala, da je bila zadolžena za iskanje prostora in najprimernejše lokacije za postavitve kipov. Izbirala je lahko med vsemi javnimi površinami v Grosuplju. Potem ko je izbrala primeren prostor, je te podatke posredovala kiparjem, ki so glede na lokacijo zasnovali ideje za kipe. V začetku sta bili aktualni dve glavni lokaciji za postavitve kipov. Prva je bila ob Adamičevi cesti, ki je ena od dveh glavnih vpadnic z avtoceste v Grosuplje, druga pa pešpot ob potoku Grosupeljščici (gl. Sliko C.2). Vendar zaradi zaščite poplavnega območja tekočih voda, kot je povedla gospa Lovšin, druga lokacija ni bila sprejeta. Ravnikar (2006) pravi, da je Grosupeljščica potok, ob katerem je speljana sprehajalna pot, ki se ji lahko pridružimo kjerkoli. Vendar pa Grosupeljščica živi tudi svoje življenje potoka, zato je nujno varovanje pred poplavljanjem z nasipi in utrditvami, ki ne ovirajo prostega pretoka vode. Globalne vremenske spremembe in nevarne poplave se vrstijo vsako leto, zaradi česar je potrebna zaščita t. i. vodne poti. Ob potoku je zato postavljen le en kip. Zanj Bezljaj (2006, str. 4) pravi: »Kip, ki sem ga klesal na Boštanju, sem želel postaviti v rečico Grosupeljščico, da bi ga oblivala voda, ali pa na njen breg, da bi ga voda oblivala vsaj z ene strani. Ker bi ga mimoidoči tako lahko opazovali predvsem z mostu, je bil narejen za pogled od zgoraj. Ker se

je po koncu simpozija izkazalo, da ga na predvideno mesto ni mogoče postaviti, ponuja gledalcu poglede, ki niso bili načrtovani, in mi – tako postavljen – ni v veselje in ponos« (gl. Sliko C.3).

Mesto Grosuplje je zgodovinsko prepoznavno tudi po grosupeljskemu konjičku. Ta je tudi v grbu občine. »Osrednji motiv grba Občine Grosuplje je oblikovalsko posodobljena podoba poznohalštatske živalske svinčene svastike štirih konjskih glav najdene na Magdalenski gori in ponazarja osnoven značaj nastanka in razvoja širšega Grosuplja (tranzitna baza sprva konjskih vpreg, danes pač drugačnih). Hkrati spominja na črko G in s svojo generalno ciklično obliko simbol gibanja in razvoja«. (Občina Grosuplje, 2018) Ta je v Grosuplju med prebivalci prepoznan, saj se nahaja tudi na registrskih tablicah in zastavi, ter velja za zgodovinsko značilnost mesta. V obliki konjička sta v Grosuplju dve skulpturi, ki sta bili postavljeni po koncu projekta Grosuplje – mesto kipov.

4 KULTURA IN KIPARSKA UMETNOST NA JAVNIH MESTNIH PROSTORIH

Najprej bomo opredelili pojma kultura in umetnost, pri čemer si bomo pomagali s pregledom zgodovinskega razvoja teh dveh med seboj povezanih konceptov. Posvetili se bomo kulturni infrastrukturi urbanih skulptur, ki so postavljene po javnem prostoru mesta. Razčlenili bomo, kako umetnost sovпада z mestom in kakšne so funkcije javnih skulptur, ki so postavljene na ogled vsem.

4.1 ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA UMETNOSTI

»Sodobna umetnost ni več vezana na zaprti krog sveta umetnosti, temveč sodi bolj v polje kulture, umetnik je postal kulturni delavec« (Tratnik, 2010, str. 48). K temu sodi sodobno dojemanje umetnosti. Kljub temu pa se je percepcija umetnosti skozi zgodovino spreminjala. Umetnost se je v evropskem prostoru delila na visoko in popularno.

V štirinajstem stoletju so umetnost razumeli bolj kot ročno dejavnost. Tudi umetniki petnajstega stoletja so pogosto izhajali iz rokodelskega ceha. To so bili kiparji, slikarji, rokodelci, zidarji, katerih glavni proizvod je bilo ročno delo. V šestnajstem stoletju so začeli učenjaki, kot so inženirji, tehniki, konstruktorji, ki so čutili tradicionalen prezir do praktičnega dela, povezovati ročno delo in teorijo. Leonardo da Vinci (1452–1519) je postavil mejni kamen v umetnosti in znanosti. Zagovarjal je preseganje staroveške delitve na ročna (slikarstvo, kiparstvo, arhitektura itd.) in umska (literatura, poezija itd.) dela. Obenem je v metodologiji opozarjal na zблиževanje teorije in prakse. Je začetnik velike revolucije, ki je zadela znanost med šestnajstim in osemnajstim stoletjem in rodila moderno znanost. Še posebej v modernizmu je bilo močno povezovanje umetnosti z zanimanjem za intimno, duhovno in sublimno, s čimer se umetnost kaže kot »visoka« ali elitna družbena praksa. Takšna umetnost ni namenjena vsakomur in v sebi nosi romantične osnove razumevanja umetnosti (Tratnik, 2010, str. 73–83).

Hierarhija med visoko in nizko kulturo pa je vezana tudi na razredni status in pozicijo posameznika v družbi (Anheier, Gerhards in Romo, 1995, str. 865). Na začetku je bilo govora predvsem o visoki kulturi, pri čemer sta se poudarjala vsemogočnost razuma in elitizem duha, ki se je izražal skozi ustvarjanje in umetnost. Potem pa se je v kontekstu zgodnje modernosti razvil pojem »ljudstva«. Z romantičnem odkritjem ljudstva so potem povezali tudi ljudsko

kulturo, ki se razlikuje od t. i. intelektualne, elitne kulture (Tomc, 2002, str. 130). S tem je prišlo do procesa disociacije. »V prvi fazi je postal odnos asimetričen, kar pomeni, da so višji sloji participirali v popularni kulturi, medtem ko obratno ni več veljalo. /.../ V evropski kulturi se je začel oblikovati prepad med popularno in visoko kulturo« (Tomc, 2002, str. 131).

Tomc (2002, str. 132) navaja, da je ljudska kultura v primerjavi z visoko umetnostjo ohranila večjo vitalnost zaradi povezave z vsakdanjo kulturo, neformalnih kanalov širjenja in velike notranje heterogenosti. To potrdi tudi Suttles (1984, str. 284), ki ugotavlja, da ji prav ta element vsakdanjosti daje zmožnost uvida v družbenost in družbeno življenje. Popularna kultura tako izvablja in izraža občutke širše družbe.

Tipično razlikovanje med visoko in nizko kulturo je zasnova potrošnje. Velika produkcija kulturnih dobrin se po navadi povezuje z nizko kulturo, medtem ko je elitna kultura teže dostopna (Anheier in drugi, 1995, str. 865). »Obenem umetniško delo v kapitalistični družbi postane blago, ki stopi na tržišče, kar hkrati botruje romantičnemu razcepu na visoko umetnost in nizko kulturo« (Tratnik, 2010, str. 75–76). Cowen in Tabarrok (2000, str. 232) pravita, da so s tem umetniki postali ustvarjalci in uporabniki svojih del. Prvi način uporabe umetniškega dela je umetnikovo zadovoljstvo, ko delo nastaja. Zadovoljstvo, ki nagovarja neposredno umetnika samega in ki ga umetnik čuti ob ustvarjanju dela. Pojavi pa se tudi drug način uporabe, ki je usmerjen v potrošnjo, dobiček in slavo, ki jo umetniško delo prinaša umetniku. Umetniki se trudijo ustvarjati tako, da umetnina daje zadovoljstvo njim samim in da ustreza tudi tržišču prodaje. Nasprotno pa so včasih umetniki razdvojeni, ali naj ustvarjajo po svojem okusu ali za zadovoljevanje tržišča.

Zlom modernega ločevanja med visoko in nizko kulturo označuje postmodernizem, ki se je ohranil vse do sodobnosti. Ta obrat v umetnosti sovpada z globljimi družbenimi, kulturnimi, ekonomskimi, političnimi in epistemološkimi spremembami, ki jih danes opisujemo kot premise postmoderne dobe (Tratnik, 2010, str. 84–85). Pozni kapitalizem, postmodernizem in sodobnost prinesejo določene spremembe tudi v kulturi in umetnosti. Tratnik (2010, str. 212) navaja naslednje štiri primere. Najprej je umetnost sledila ekonomskemu premiku, ki daje poudarek potrošnji. Dostopnih je več umetniških artefaktov. Umetnost temelji na povezovanju in eksperimentalnosti. Kot drugi primer navaja, kako umetnost zlasti od šestdesetih let dalje izvaja različne poskuse izstopanja iz ožjega (bolj zaprtega) sveta umetnosti v širši družbeni prostor. Obenem pa se dogaja tudi obratno, saj je družbeno in politično začelo intenzivneje vdirati v polje umetnosti. Nadalje navaja, da se umetnost danes bolj zanima za razne oblike

mednarodnega in meddisciplinarnega povezovanja. Ne nazadnje pa se sodobne kritične ali celo aktivistične umetniške prakse vedno bolj ambiciozno zanimajo za sodobne informacijske infrastrukture.

»Jasna diferenciacija kulturne potrošnje na visoko in popularno kulturo ter rigidna pravila izključevanja v bolj mobilnem in globaliziranem svetu niso več učinkovit način distinkcije« (Luthar in Kurdija, 2011, str. 990). Luthar in Kurdija (2011, str. 990–991) ugotavljata, da homologija med razredom in kulturo še vedno obstaja, le da se je narava te zveze preoblikovala in da razlikovalnega snobizma med višjimi sloji ni več. Posledično to pomeni, da kultura nima več vloge simbolne realizacije razrednih neenakosti in da kulturno razlikovanje ni več družbeno funkcionalno. Kljub temu pa se tako kulturne kot razredne razlike še vedno ohranjajo, vendar se izražajo na drugačen način. Po Bourdieu (v Anheier in drugi, 1995) se elitni okus torej ne definira kot okus za visoko kulturo, temveč se kulturni kapital danes kaže kot sposobnost estetizacije popularnih kulturnih oblik. Sodobna umetnost se torej ne uvršča več samo v ozko polje umetnosti, temveč v širši krog kulture.

4.2 KULTURNA INFRASTRUKTURA (URBANE SKULPTURE) V JAVNEM PROSTORU

Kulturna infrastruktura dela mesto polno življenja in privlačno za posameznike (Pompe, 2015, str. 71). Mnoge umetniške prakse tako niso razstavljene na ogled zgolj v muzejih in galerijah, ampak so postavljene na ulice, trge in druge javne površine (Schuermans in drugi, 2012, str. 675). Tako imenovana javna umetnost lahko vsebuje fotografije, kipe, gledališko igro, zvočno umetnost itd.

Umestitev kiparskih del v javni prostor je ena od rešitev, kako izboljšati kakovost urbanih prostorov. Umetnost kiparstva v javnih prostorih neposredno poveže ljudi ter izboljša vizualno kulturo. Urbane skulpture vplivajo na duhovno plat dožemanja lepote in kulturno obogatijo življenje prebivalcev. Kot element urbane umetnosti imajo vlogo pri oblikovanju prostora in pomenov, ki zajemajo različne cilje polepšanja, integracije in izboljšanja javnih prostorov. Kipi v javnih prostorih vplivajo na razvoj posebne podobe mesta (Sabouri, Yousefi Samie, M. in Yousefi Samie, F., 2015, str. 4070). Umetnik Bezljaj (2010, str. 14–15) ugotavlja, da se kipi v galerijskem prostoru lahko zdijo nekoliko utesnjeni, in se mu zdi, da kar kličejo po postavitvi v naravo na tak način, da bi se z njo prepletli. Tudi Rozman (2008, str. 4) meni, da pri razstavljanju kiparskih del včasih ni dovolj le galerija oziroma notranji

razstavni prostor, temveč začuti potrebo po postavitvi skulptur na prosto, v naravni ambient, kjer skulpture na zelenicah, parkih in ob vodi najbolj naravno zaživijo.

Kipi, ki so postavljeni v javni prostor, omogočajo kiparjem, da ustvarjajo kipe večjih velikosti, ki ne morejo biti razstavljeni v galerijah. S tem pa prenesejo umetniška dela v zunanji prostor mesta. Kakovost skulpture pa je odvisna tudi od postavitve, saj vsak kip na določenem mestu omogoča drugačen pogled ter identiteto in vsak prostor z različnimi značilnostmi vpliva na kakovost skulpture (Sabouri in drugi, 2015, str. 4074–4075). Vnašanje kiparskega snovnovizualnega pristopa v urejanju okolice, predvsem mestnega urbanega središča, s poudarjanjem detajlov in locirajočimi pogledi, smermi gibanja in združevanjem horizontalnih in vertikalnih poudarkov naredi prostor gibljivejši in pretočnejši. Podobe ulice tako postanejo galerija in obiskovalci del galerijskega dogajanja (Rozman, 2008, str. 26).

Urbane skulpture, postavljene v parkih in na trgih, s svojo prisotnostjo vplivajo na vsakdanje življenje ljudi in so implicitno del njihovega družbenega življenja, zato je treba pri postavitvi mestnih skulptur upoštevati vrsto pravil in meril. Sabouri in drugi (2015, str. 4075–4076) menijo, da je treba uskladiti obliko in funkcijo kiparstva. Kipe je treba miselno oblikovati tako, da se tematsko prilagodijo prostoru in ljudem. Posebno pozornost je treba nameniti tudi lokaciji postavitve kipa. To so lahko parki, trgi, zelene površine in ceste ter okolice pomembnih občinskih stavb. Treba je upoštevati tudi podnebne razmere (temperaturo, vlago, dež in veter) za daljšo obstojnost kipov. Pomembna je tudi osvetlitev. Kip je lahko obdan samo z dnevno svetlobo, umetna svetloba raznih uličnih svetilk ali reflektorjev pa ponoči doda kipu romantičen videz in ustvarja epskost v prostoru. Pozornost je treba nameniti tudi vrsti in višini sosednjih stavb, saj se stopnja uspeha ali neuspeha gradnje določenega kipa izraža v kontrastih in harmoniji med telesom in okolico. Gostota, vzponi in padci krajine igrajo pomembno vlogo pri tem, kako oblikovati kip. Prav tako vegetacija. Skladnost z različnimi rastlinami in vrstami dreves lahko vpliva na kiparjevo odločitev za oblikovanje, velikost in vrsto kipa. Tudi Rozman (2008, str. 20), ko razstavlja v naravnem okolju, poskuša združevati skulpture s predmeti iz okolja (most, reka, kamenje, drevo, trava idr.).

Urbano kiparstvo je umetniška oblika izražanja skozi tridimenzionalni volumen, ki omogoča pogled iz različnih zornih kotov. Dejansko se ta oblika lahko šteje kot del urbanega pohištva. Glavna naloga skulptur je ustvarjanje občutka za prostor in identiteto (Sabouri in drugi, 2015, str. 4071). Temeljna funkcija kipov je v oblikovanju in podajanju sporočila. Abstraktne

pomenske forme z gledalcem ustvarjajo dialog pomenov in s tem postanejo subjekt, odprt za neizčrpane diskusije (Milovanović, 2015, str. 15).

Skulpture imajo v mestni umetnosti široko uporabo. Kiparji, ki uporabljajo materiale, ki so obstojnejši, imajo dlje trajajoč vpliv na okolje (Sabouri in drugi, 2015, str. 4074). Za kiparjenje se uporabljajo različni materiali, vse od kamna, betona, kovine, lesa do steklenih vlaken. V Grosuplju prevladujejo skulpture iz kamna (gl. Slika C.4). Izjema je kovinski kip, za katerega je sredstva namenilo podjetje Kogast (gl. Slika C.5).

Kipar je soustvarjalec ali kreator mestne podobe (Rozman, 2008, str. 30), zato je zelo pomembno sodelovanje med kiparjem ter oblikovalcem krajine in urbanega prostora. Slednji organizirajo postavitev kipov v odprtem prostoru tako, da poleg funkcionalnih vidikov zagotavljajo najvišji možen vizualni užitek (Sabouri in drugi, 2015, str. 4071). Kiparstvo v urbanih prostorih je eden od pristopov za izboljšanje kakovosti urbanega prostora in povečanja zadovoljstva prebivalcev. Urbane skulpture se morajo uskladiti z okoljem – s kulturnimi, zgodovinskimi in podnebnimi značilnostmi mesta (Sabouri in drugi, 2015, str. 4081–4082). »Kiparstvo je v aktualnem trenutku umetniškega snovanja bržkone tisti medij, ki v veliki meri opredeljuje status in lastnosti številnih oblik sodobne umetnosti. /.../ Na videz neokretni, a zelo resnični predmeti kiparskega plastičnega oblikovanja na svojevrsten način skrbijo za udejanjanje ontologije (sodobne) umetnosti in njenih vezi s preteklostjo« (Milovanović, 2015, str. 26).

4.3 MESTO IN UMETNOST (FUNKCIJE JAVNIH SKULPTUR)

V tem podpoglavju so predstavljeni cilji in naloge mestne umetnosti. Urbane skulpture lahko opravljajo pozitivne in pomembne funkcije, kot je vzpostavljanje identitete v urbanih prostorih. Gradijo podobo mesta, prenašajo dragocena sporočila, prenašajo kulturo in zgodovino v skupnosti, ustvarjajo zanimive in visokokakovostne prostore ter spodbujajo večje medsebojno sodelovanje prebivalcev v urbanih prostorih (Sabouri in drugi, 2015, str. 4070). Hall in Robertson (2001, str. 10) ugotavljata, da mestna umetnost lahko pripomore k ustvarjanju občutka pripadnosti in skupnosti. Živimo v času vedno večje individualizacije, mestna umetnost pa pripomore k družbeni koheziji in povezavi posameznikov v širšo družbeno skupino. Razvije se občutek družbene skupnosti, kjer je osrednja tema skupen prostor, ki si ga delijo posamezniki. Tudi ulična umetnost omogoča povezavo v skupnost in ustvarja prostor, kjer se posamezniki lahko družijo. To so razni umetniško oblikovani parki in

poti. Eden izmed takih prostorov je ob urejanju novih parkovnih površin v Grosuplju nastal naknadno ob najprej postavljenih kipih Lučke Koščak (gl. Slika C.1).

Ulična umetnost pripomore tudi k ustvarjanju občutka o prostoru, saj se nahaja na javnem mestu. Umetniki si želijo ustvarjati tako, da njihova dela ustrezajo tako prostoru kot prebivalcem. Sabouri in drugi (2015, str. 4071–4074) so prepričani, da umetnost kiparstva v javnih prostorih povzroča nastanek vizualne raznolikosti. Kipi lahko pripomorejo k izboljšanju kakovosti prostora in ustvarjajo vitalnost v urbanih prostorih. Umetnost prostoru doda zanimivo perspektivo in dinamiko. Vpliva na občutke pripadnosti mestu ter oblikovanje ugodja in zadovoljstva med prebivalci ter zmanjšuje stres v prenatrpanih mestih. Harmonija med kipom in prostorom lahko izboljšuje vizualni pogled na okolico in daje prebivalcem občutek ugodja in zadovoljstva ter zavedanja o prostoru.

Vendar Sharp, Polloc in Paddison (2005, str. 1003–1004) menijo, da mestna umetnost ni zgolj umetnost, ki je postavljena v javni, zunanji prostor. Cilj mestne umetnosti je, da se pomeša med prebivalce in ustvarja prostor, znotraj katerega se lahko ljudje identificirajo in pridobijo nov pogled na skupnost, v kateri živijo. Hall in Robertson (2001, str. 13) pišeta, da je zelo pomembna naloga ulične umetnosti ta, da pripomore k ustvarjanju družbene identitete. Ljudje določenega mesta so lahko ponosni na svojo ulično umetnost in zgodovino, saj s tem lahko razvijejo pozitivno identiteto z mestom, v katerem živijo. Suttles (1984, str. 284) navaja, da je za sprejemanje življenja v mestu potrebna skupna usmerjenost v lokalno kulturo. Lokalna kultura ni nekaj, kar bi nastalo v trenutku, ampak se razvija s časom in povezuje z družbo in prebivalci mesta. Sabouri in drugi (2015, str. 4071–4072) navajajo, da kipi pomagajo pri graditvi identitete v urbanih prostorih, saj identiteta pomeni, da ljudje prepoznajo določeno mesto kot drugačno. Kipi z ustvarjalno in umetniško zasnovo lahko gradijo identiteto tako, da prispevajo določen razlikovalni učinek prostora od drugih prostorov.

Hall in Robertson (2001, str. 14) ugotavljata, da ulična umetnost pripomore tudi k spraševanju o potrebah skupnosti in mesta. Lahko služi kot estetska izboljšava ali pa za funkcionalne potrebe mesta. »Mestna umetnost ne prispeva samo k vizualni atraktivnosti mesta in estetizaciji urbanega prostora, temveč skozi mestno umetnost avtoritete pokažejo svojo pripravljenost za soočanje s socialnimi in okoljskimi problemi« (Sharp in drugi, 2005, str. 1004). Avtoritete so tudi tiste, ki se odločajo o financiranju in podpori določenih projektov.

Tako umetnost lahko postane tudi politična. Schuermans in drugi (2012, str. 676–677) ugotavljajo, da umetnost lahko izziva, preizprašuje in destabilizira obstoječa stanja v družbi ter odpira prostor za alternative. Umetnost, ki je postavljena »tam zunaj« v javnem prostoru, ustvarja interakcijo z občinstvom in javnostjo. Hall in Robertson (2001, str. 15) zapišeta, da se umetnost lahko dotika tudi vprašanja socialne izključenosti. Umetnost daje priložnost marginaliziranim skupinam, ki lahko ustanovijo umetniške projekte za spodbujanje socialne vključenosti in spoštovanja različnih kultur in tradicij. Tudi Sharp in drugi (2005, str. 1005) navajajo, da je namen večine urbanih politik prizadevanje za zmanjšanje materialne neenakosti. Projekt Grosuplje – mesto kipov je namenjen vsem in služi javnemu interesu. S tem je umetnost približana in dostopna vsem razrednim slojem, ker je postavljena v javnem prostoru in na ogled vsem mimoidočim.

Schuermans in drugi (2012, str. 675) trdijo, da javna umetnost lahko prispeva h gospodarskemu razvoju soseske, mesta in regije. Vendar Sharp in drugi (2005, str. 1006) ugotavljajo, da ima večina ulične umetnosti bolj skromno vlogo pri ekonomskem in turističnem prispevku mestu.

Ulična umetnost pripomore tudi k izobraževalni vrednosti. Mestno umetnost lahko spremljajo raznoliki izobraževalni programi. Mnogi menijo, da so prav programi ključni za uspešno vključitev umetnosti v mesto (Hall in Robertson, 2001, str. 16). Ob izvedbi projekta Grosuplje – mesto kipov so se izvajalci povezali z obema osnovnima šolama v Grosuplju. Z učenci so sodelovali na kiparskih simpozijih. S tem pa so v mladih spodbujali interes za kulturo (več o tem v podglavju 6.2 Študija primera – vključevanje skupin prebivalstva v projekt Grosuplje – mesto kipov s kiparskimi simpoziji). Skulpture lahko pripomorejo k večji kulturni ozaveščenosti. Kipi in napisi, ki se nanje nanašajo, lahko izboljšajo znanje prebivalcev. Lahko se poveča tudi število kulturnih prireditev v zvezi s kipi in simboli v prostoru (Sabouri in drugi, 2015, str. 4071–4072).

Hall in Robertson (2001, str. 12) navajata, da se kot točka druženja v okviru umetnosti lahko prirejajo razni festivali, ki posameznikom vzbujajo občutek, da pripadajo skupnosti in z njo delijo enake vrednote. Hkrati pa ugotavljata tudi, da ni potrebno vedno sodelovanje in participacija pri določenem umetniškem projektu, saj je dovolj že to, da je neka umetniška skulptura postavljena v določeno okolje in na tistem mestu ustvarja možnost refleksije, razmišljanja in zavedanja v prostoru (prav tam).

4.4 ŠTUDIJA PRIMERA – ANALIZA REZULTATOV JAVNOMNENJSKE RAZISKAVE O KULTURNIH VREDNOTAH V GROSUPLJU

V tem podglavju je analizirano predvsem mestno okolje in vrednote prebivalcev, ki se nanašajo na kulturne dejavnosti. Vse to z razlogom, ker so te velike kamnite skulpture postavljene predvsem po večini javnih površin v mestu in je tako kultura dostopna na vsakem koraku in vsem ljudem.

Projekt Grosuplje – mesto kipov je koordiniral Urad za prostor Občine Grosuplje, ki je v sodelovanju s Centrom za prostorsko sociologijo Fakultete za družbene vede v Ljubljani izvedel javnomnensko raziskavo o razvojno-prostorskih dilemah Občine Grosuplje (Srakar, 2010, str. 146). Avtorji raziskave *Razvojno-prostorske dileme Občine Grosuplje* so Drago Kos, Marjan Hočevar, Franc Trček, Matjaž Uršič in Matic Kavčič, v svoji knjigi *Ekonomsko vrednotenje umetniških dogodkov: umetnost med trgom in državo* pa jo je povzel Srakar (2010).

Zavod za kiparstvo je leta 2007 financiral izdelavo javnomnenske raziskave, v kateri je sodelovalo okoli 500 Grosupeljčanov. Javnomenjska raziskava je bila namenjena proučevanju kulturnih vrednot ljudi v Grosuplju (Kokot, 2012, str. 110). »Z namenom pridobivanja čimbolj obsežnih in natančnih informacij o posegih v prostor je bil v raziskavo vključen širok spekter prebivalcev z najrazličnejših območij v občini. Med drugim so bila v raziskavo poleg Grosuplja zajeta tudi območja: Šmarja-Sap, Police, Ponova vas, Mala vas, Št. Jurij, Veliko in Malo Mlačevo, Spodnja Slivnica, Žalna, Velika Loka, Velika in Mala Račna, Čušperk, Velike in Male Lipljene itd.« (Kos, Hočevar, Trček, Uršič, Kavčič, 2007, str. 1).

Pri tem ugotavljamo da neizogibno prihaja tudi do nepredvidljivih, neskladnih in konfliktnih situacij med javnim – družbenim (tudi občinskim) interesom, ki teži k močnemu in obvladljivemu prostorsko-okoljskemu redu ter zasebnimi interesi, kjer prevladujejo subjektivni, partikularni kriteriji vrednotenja prostorsko-okoljskih kvalitete. Z namenom dolgoročnega ohranjanja dosedanje - dobre kvalitete življenja v občini Grosuplje bo potrebno skleniti kompromis med zahtevami, ki jih predpostavlja priseljevanje prebivalstva in hitrejši ekonomski razvoj ter zahtevami po izključevanju novih elementov, ki potencialno ogrožajo trenutno socialno in kulturno ureditev v naseljih v občini (prav tam).

Kos in drugi (2007, str. 6) ugotavljajo, da tisti, ki so bolj navezani na občino v večji meri menijo, da je Grosuplje podeželsko mesto, tisti, ki so bolj navezani na ljubljansko regijo pa v večji meri menijo, da je Grosuplje ljubljansko primestno naselje. Pri odgovorih se izkaže, da

se anketiranci čutijo najbolj navezane na Slovenijo nato na svoj stanovanjski okoliš potem na Ljubljansko regijo in šele nato na mesto Grosuplje. Višja stopnja navezanosti na stanovanjski okoliš kot na občino v povprečju ne odstopa od rezultatov, ki so jih v preteklosti pridobili pri raziskovanju drugih okolij v Sloveniji.

Preživljanje prostega časa ne moremo gledati prvenstveno na osi priseljenci vs. domačini, ampak izhajajoč iz življenjskih stilov, ki pa so najbolj povezani z izobrazbo, starostjo in delno s krajem bivanja. Ker gre pri priseljencih za bolj izobražene ljudi, ki se ne ukvarjajo z dopolnilnim kmetovanjem in v manjši meri z vrtičkarstvom, je logično, da več časa preživljajo izven domačega okolja ter se bolj posvečajo sami sebi (rekreacija, potovanje). Domocentirčni v preživljanju prostega časa so starejši (gledanje TV), manj izobraženi in mlajši (internet). (Kos in drugi, 2007, str. 5). »Vsekakor pa ti podatki kažejo na potrebnost po mladinskih centrih, ki bi z ustrezno programsko politiko omogočili aktivnejše oblike preživljanja prostega časa mlajše populacije. Na pomanjkanje pestrejših kulturnih ponudb kažejo tudi podatki o obiskovanju kulturnih prireditev, ki se jih v svojem prostem času pogosto udeležuje le relativno skromna manjšina starejših in bolj izobraženih anketirancev« (Kos in drugi, 2007, str. 5).

Vprašanci so bili vprašani tudi o zanimanju za kulturo in odnosu do nje. Kar 89, 2 % se jih je opredelilo, da jih kultura zanima. Kar 54, 3 % jih meni, da zelo dobro poznajo (zlasti) slovensko kulturo, le 38, 9 % pa jih pozna kulturna dogajanja v Grosupljem. Iz tega bi lahko sklepali, da je slabše poznavanje kulture v Grosupljem posledica šibkejših lokalnih pripadnosti ter slabše prisotnosti kulture v občini (Kokot, 2012, str. 110). »Relativno veliko število vprašanih se bodisi profesionalno bodisi ljubiteljsko (kot ustvarjalci) udeležuje v kulturnih dejavnostih: 1,4 % je profesionalnih umetniških ustvarjalcev, 34,1 % pa se jih v kulturnih dejavnostih udeležuje ljubiteljsko. To kaže na močno ljubiteljsko kulturno dejavnost v občini, kar je najbrž posledica povečane skrbi v zadnjih letih, pa tudi splošnih trendov iskanja bolj kakovostnega preživljanja prostega časa« (Srakar, 2010, str. 161).

Več kot tri četrtine (83,8 %) jih meni, da kulturne dejavnosti pomembno prispevajo k razvoju okolja, kjer potekajo (Srakar, 2010, str. 157). Velika večina vprašanih je mnenja, da kulturne dejavnosti v Grosuplju prinašajo številne koristi. Prinašajo prepoznavnost kraju, nudijo priložnosti za druženje in pestrejši dogajanje, spodbujajo spremembe v razmišljanju prebivalcev, prinašajo ekonomske koristi, vzgajajo in omogočajo prenašanje kulture na mlajše

rodove, vplivajo na nacionalno pripadnost in krepijo učinke okoljskega razvoja kraja (Srakar, 2010, str. 161).

Pri vprašanju o financiranju kulture je velika večina vprašanih mnenja, da je podpora kulture naloga državnih ali lokalnih oblasti. Tako jih je 65,6 % mnenja, da mora kulturo prvenstveno podpirati država, 16,7 % pa, da je to naloga občin. Precej manj jih je mnenja, da se mora kapital za kulturo stekati iz zasebnih sredstev: 1,9 % vprašanih meni, da morajo kulturo podpirati zasebni sponzorji, 2,4 % pa, da je to naloga prostovoljnih prispevkov (donacij) posameznikov. Da morajo svoje delovanje financirati organizacije same z vstopninami, prodajo ipd., je mnenje 3,8 % vprašanih. 9,6 % vprašanih je navedlo druge možnosti, predvsem različne kombinacije ponujenih možnosti. Zanimivo je, da spremenljivka korelira z izobrazbo. Tako so višje izobraženi bolj naklonjeni mnenju, da morajo kulturo podpirati javne institucije (država, občine) (Srakar, 2010, str. 160).

Projekt Grosuplje – mesto kipov je bil odvisen od občinskih in državnih sredstev, a vendarle rezultati kažejo, da je vrednost projekta za prebivalce precejšna (Srakar, 2010, str. 178).

Pomemben del vprašalnika je bil namenjen tudi percepciji projekta Grosuplje – mesto kipov. Projekt pozna oziroma velika večina vprašanih, kar 92,6 % (Kokot, 2012, str.110). Anketirance so nato spraševali o odnosu do kiparskega projekta v Grosupljem. Okrog tri četrtine vprašancev projekt podpira (56,7 %) ali zelo podpira (17,9 %), le 6,4 % jih je proti njemu (Srakar, 2010, str. 164–165). »Številni krajanji izražajo zadovoljstvo s projektom, ki je postal del njihovega vsakdana in prispeval k občutku pripadnosti mestu« (Srakar, 2010, str. 178).

»V raziskavi so bila postavljena tudi vprašanja o simpoziju Grosuplje – mesto kipov, ki so ugotovila, da le redki (10,2 %) še niso slišali za projekt, podpira pa ga skoraj polovica (47,1 %) vprašanih« (Srakar, 2010, str. 146). Med sociodemografskimi spremenljivkami je poznavanje grosupeljskega projekta statistično značilno povezano z dolžino bivanja v kraju. Tisti, ki dlje bivajo v kraju, in tisti, ki so doma iz mesta, bolje poznajo simpozij kot tisti, ki bivajo v njegovi okolici (Srakar, 2010, str. 164).

»Kipi v okviru projekta Grosuplje – mesto kipov stojijo zlasti pred javnimi ustanovami (šolami, vrtci, pred poslopjem občine, na pokopališču, pred knjižnico) ter pred podjetji, ki so projekt finančno podprla« (Srakar, 2010, str. 147). Veliko vprašanih je zelo točno navedlo lokacijo kipov (prav tam, str. 165). Med navedenimi kipi je največkrat omenjen kip Lučke Koščak, ki velja za nekakšen simbol kraja. Prebivalci so pogosto navajali tudi kip Draga V. Rozmana pred podjetjem GM & M ter kipe pred občino in Osnovno šolo Brinje.

5 NAČRTOVANJE URBANE REGENERACIJE PREK PROCESOV PARTICIPACIJE

Pogledali si bomo koncepte revitalizacije, preнове, obnove in regeneracije, predvsem z namenom razumevanja, kako pomembna je urbana regeneracija za ustvarjanje kakovostnega javnega prostora ter participacije v projektih urbane preнове.

5.1 RAZUMEVANJE URBANE PRENOVE IN NJENIH UKREPOV PRI USTVARJANJU KAKOVOSTNEGA JAVNEGA ODPRTEGA PROSTORA

»Projekt Grosuplje – mesto kipov je primer urbane regeneracije, ki je na participatoren način trajno spremenil okolje mesta Grosuplje« (Srakar, 2010, str. 178). V tem poglavju je raziskano teoretično ozadje urejanja mest skozi proces oživljanja javnega prostora. Vsebuje pojme, kot so regeneracija, obnova, prenova, rehabilitacija, ohranjanje itd. Vsebuje pa tudi kulturne, ekonomske, družbene in fizične dimenzije (Ramlee in drugi, 2015, str. 361–362). V nadaljevanju nas bo zanimalo, ali je pri projektu Grosuplje – mesto kipov prišlo do revitalizacije ali zgolj fizične preнове mesta.

Fister (2001, str. 5) navaja, da je prenova v zadnjih desetletjih pomembna novost v Sloveniji, ki se je pojavila že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, vendar je bila dokaj ozko zastavljena, saj je bila razumljena predvsem kot varovanje kulturne dediščine. Prenova pa je v resnici zamolčana in podcenjevana oblika urbanistične metodologije, ki jo v razvitem delu sveta že vsaj štiri desetletja uporabljajo kot posebno obliko urejanja mest. Tudi Balsas (2007, str. 233) ugotavlja, da obstaja nestrinjanje glede definicije konceptov, kot so renovacija, revitalizacija in regeneracija mest skozi analizo gibanja urbane regeneracije. Ugotavlja, da se je ta preimenovala iz rekonstrukcije v petdesetih, revitalizacije v šestdesetih, preнове v sedemdesetih in obnove v osemdesetih v regeneracijo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. V tej magistrski nalogi bodo ti pojmi zaobjeti v konceptu oživljanje javnega prostora.

Čeprav obstaja veliko terminov, ki opisujejo oživljanje javnega prostora, kot sta revitalizacija in regeneracija, je pomen javnega oživljanja širše razumljen kot vključevanje ekonomskega in družbenega vidika v urbanistično načrtovanje (Ramlee in drugi, 2015, str. 362). Ogleдали si bomo oba.

Križnik (2005, str. 29–30) pravi, da je ideološke učinke mestne prenovе težko razložiti brez kapitalističnega proizvodnega načina. Pri tem se sklicuje na delo dveh francoskih marksistov, katerih pristop se sicer v izhodišču precej razlikuje, a skupaj omogoča obravnavo aktualnih protislovij, ko je govora o mestih. Lefebvre (1901–1991) je vsakdanjo izkušnjo mesta povezal s kapitalističnim proizvodnim načinom. Mesto je razumel kot prostor družbenih in prostorskih protislovij in kot izraz spopada različnih skupin v mestu za prostor. Zaradi različnih interesov ekonomskih in političnih elit je mestni prostor postal predmet privatizacije in s tem simbolne reprezentacije družbenih odnosov. Produkcija mestnega prostora ima po Lefebvreju poleg ekonomske tudi jasno določeno ideološko vlogo, ki je del kapitalistične družbe. Tudi Althusserjev (1918–1990) konceptualni aparat ponuja pomembno orodje za ideološko obravnavo mesta. Althusser je ideologijo razumel kot sistem idej med reprezentacijo namišljenega in realnega razmerja posameznikove eksistence. Ideologija posameznika nagovarja tako, da se ta prepozna in konstruira kot subjekt takega nagovora. Vse hegemonistične ideološke prakse namreč želijo posameznikom vsiliti izbrano reprezentacijo realnosti, ki podpira zgolj interese dominantne skupine.

Vendar je na tej točki dodano, da ekonomska družbena razmerja niso več edini tvorec konfliktov v mestih, temveč se pojavljajo tudi etične, religiozne in kulturne razlike. Te spreminjajo odnose v razmerjih družbene neenakosti, s tem pa postajajo lokalni upori v kapitalističnem mestu vse bolj pokulturjeni in estetizirani, mesto pa kraj razrešitve konfliktov, produkcije življenjskih alternativ in političnih sprememb (Križnik, 2005, str. 29–30).

Weaver (1960, str. 39) meni, da je revitalizacija mest več kot samo nepremičninska prenova. Dodaja, da je to družbeni proces, potreben zavedanja prebivalcev (prav tam). Ramlee in drugi (2015, str. 362) ugotavljajo, da bodo prav akcije in strategije oživljanja prostora pomagale izboljšati kakovost življenja in ustvarjati trajnostne skupnosti. Tudi Rabazauskaitė (2015, 129) pravi, da prav kreativna energija prebivalcev vpliva na revitalizacijo sosesk in mest.

Kaj vse vsebuje prenova? Prenova se smotrno uporablja kot posebna metoda v okviru načrtovanja razvoja mest (Fister, 2001, str. 12). Glavni cilj je izboljšati bivanjsko in delovno okolje, zagotoviti primerne družbene, kulturne in rekreacijske objekte ter dvigniti kakovost življenja prebivalcev (Ramlee in drugi, 2015, str. 362). Prenova prostora izhaja iz upoštevanja krajine kot dela poselitvenega prostora. Je pomemben sestavni del urbanih naselij za celovito kakovost bivalnega okolja. Ponuja kakovostna izhodišča za posebne rekreacijske, kulturne, turistične in druge dejavnosti (Fister, 2001, str. 13).

Urbana prenova vsebuje različne ukrepe. Ti segajo vse od načrtovalskih, ekonomskih, finančnih do socialnih ukrepov, katerih cilj je izboljšati fizično, okoljsko, gospodarsko in socialno stanje v izbranem delu. Pogosto vsebuje fizične prenove stavbnega fonda in zunanjih javnih površin. Širše gledano, poskušamo z urbano prenovo povrniti uporabnost degradiranim urbanim območjem, oblikovati boljše možnosti zaposlitve, rešiti ali omiliti različne socialne probleme, izboljšati urbano okolje ter dvigniti kakovost bivanja (Peterlin, Žaucer, Korenjak in Velkavrh, 2015, str. 5).

V nadaljevanju so prikazane tudi kritike urbane prenove. Tyler, Warnock, Provins in Lanz (2013, str. 171) vzbujajo zanimanje s tem, ko se sprašujejo, zakaj je dostopnih tako malo dokazov o učinkih regeneracije, glede na to, koliko finančnih sredstev je vanjo vloženi. Odgovor je lahko ta, da je urbana regeneracija tako širok pojem, da zavzema vse od ekonomskih, družbenih, fizičnih in zdravstvenih izboljšav. In nekatere od teh vplivov je mogoče lažje izmeriti kot druge. Število povečanja služb je na primer enostavno izmeriti, izboljššan vpliv na okolje pa težje. Vpliv regeneracijskih pobud je postopen in potreben je čas, da se pokažejo prvi rezultati. Pozorni moramo biti tudi na realno ceno stroškov in koristi za družbo, da nekaterih učinkov ne štejemmo dvojno.

Peterlin in drugi (2015, str. 5) opozarjajo, da je pri načrtovanju urbane prenove premalo gledati nanjo izključno v okviru prostorskega načrtovanja, ampak se je problematike treba lotiti celoviteje. »Ker je reurbanizacija nova metoda (nova sestavina) urbanističnega načrtovanja z novimi problemi in novimi pogledi na interdisciplinarnost pristopa, večina načrtovalcev in njihovih strokovnih sodelavcev za tako delo ni bila izšolana ali si (še) ni pridobila ustreznih izkušenj in znanj« (Fister, 2003, str. 17). To je lahko pomemben vzrok za neustrezno načrtovanje in negativne rezultate.

Fister (2003, str. 16) poda primere treh najbolj nezaželenih ovir pri načrtovanju urbane regeneracije. Obstoječi lokalni, regionalni ali državni strateški razvojni načrti so lahko prva možna ovira za proces prenove. Predvsem zato, ker so lahko strategije zlasti rezultat političnih odločitev ali ciljev, ki nadomeščajo strokovne predloge in analize. Druga ovira so lahko arhitekturni in urbanistični pogoji, izvajani kot prepovedi in ne kot stimulacija za uporabnike. V tem primeru je pomembno vedeti, do katere mere bo imela civilna iniciativa povraten vpliv. Če strateški načrt predvideva vzporedno načrtovanje za hkratni razvoj mesta in prenovo, je pomembno, da se določi način predhodnega soglasja o vlogi (hierarhiji) posameznih problemskih sklopov v procesu prenove, kar lahko privede do tretje ovire. Kot opredeljujejo

Tyler in drugi (2013, str. 170), najbolj ekstremni kritiki trdijo celo, da urbana regeneracija na družbo ne učinkuje pozitivno in bi bilo morda celo bolje, če je ne bi bilo.

Vendar bi se veljalo prav danes, ob prizadevanju za izboljšanje kakovosti urbanega okolja, zgledeovati po sodobnih metodah urbane prenovе, ki se vedno bolj osredotoča na ustvarjanje kakovostnega javnega odprtega prostora (Skalicky in Sitar, 2011, str. 139). Oživljanje združuje ravnotežje med hitro rastjo in razvojem urbanih območij ter hkratnim ohranjanjem identitete, kulture in tradicije (Ramlee in drugi, 2015, str. 362). Za ustvarjanje vsestransko kakovostnega prostora je treba ohraniti tudi kulturno dediščino ter identitete in ustvarjalne sestavine krajev (Fister, 2001, str. 8). S tem je ugotovljeno, da bi bili kipi v mestu lahko prepoznavnejši, če bi pri njihovem snovanju upoštevali kulturno dediščino kraja. »Cilj urbane prenovе je zagotoviti privlačen in kakovosten življenjski prostor za bivanje in delo, ki vključuje tudi ohranjanje identitete ter kulturne dediščine mesta ali soseske« (Peterlin in drugi, 2015, str. 7).

Pri izboljšanju kakovosti mestnih prostorov je treba upoštevati temeljne koncepte, ki upoštevajo organizacijo prostora in obliko mesta, kulturno identiteto, varnost mesta, zdravje, dobro počutje in udobje prebivalcev ter ne nazadnje trajnostni razvoj mesta. Estetski razvoj je pomemben del zaznave človeškega očesa. Polepšanje mesta se ne nanaša samo na zgradbe, temveč so pomembni tudi javni prostori in vizualne kvalitete, ki vplivajo na polepšanje mesta (Sabouri in drugi, 2015, str. 4073).

Izboljšanje kakovosti urbanega okolja se torej nanaša na katerikoli ukrep, v katerem sodelujejo državljani in predstojniki oblasti kot eden od vidikov javne koristi (Sabouri in drugi, 2015, str. 4073). Kot navajajo Peterlin in drugi (2015, str. 5), Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt, 2007) definira celovito prenovo kot zbir različnih dejavnosti, s katerimi se z ustreznim prostorskim načrtovanjem izboljšajo funkcionalne, tehnične, prostorsko-oblikovalske, bivalne, gospodarske, socialne, kulturne in ekološke razmere na določenem območju. S tem pa se zagotovi ohranitev že zgrajenih struktur in na novo oživi urbana in druga območja.

Informiranje in vzgoja obeh skupin, tako načrtovalcev kot uporabnikov, lahko postane pomembna sestavina procesa celostne prenovе. Je edini način za celovito upoštevanje potreb v strategiji trajnostne prenovе, obenem pa pomembna oblika stimulacije za prebivalce (Fister, 2003, str. 17). Oživljanje javnega prostora se nikoli ne konča, saj gre za neskončen proces

spreminjanja prostora, načina uporabe prostora in uporabnikov prostora (Cerar, 2010b, str. 11).

5.2 ZGODOVINSKI PREGLED NAČRTOVANJA UREJANJA PROSTORA OD ZGORAJ NAVZDOL IN OD SPODAJ NAVZGOR

V tem podpoglavju je raziskana in teoretično opredeljena zgodovina urejanja prostora ter kako se urejanje prostora skozi zgodovino kaže v praksi.

Znanstveno znanje je postalo v zgodnjem dvajsetem stoletju po hierarhiji privilegirano in le znanstveniki in znanstvene metode so bili tisti, ki so lahko odločali o učinkovitosti rabe prostora. Po prvi svetovni vojni so bili planerji videni kot varuhi človekovih pravic z vizijo za prihodnost. V začetku leta 1940 je bilo družbeno planiranje v obdobju razcveta. A te sanje neskončnega napredka zaradi druge svetovne vojne niso trajale dolgo. Sledilo je stanje revščine in uničenih mest. Načrtovalci so pozorneje začeli poslušati glas ljudstva. Pri prenovi prostora je imela veliko moč aktivna družba in sodelovanje javnosti (Pal, 2008, str. 14–15). Arhitekturne naloge, ki so jim v Evropi v petdesetih letih dvajsetega stoletja posvečali največ pozornosti, so zajemale predvsem skrb za obnovo porušenih mest (Skalicky in Sitar, 2011, str. 135). Koncept participacije je pomembnejšo vlogo pri urejanju prostora pridobil po drugi svetovni vojni. S tem je prišlo do odmika od tehnokratskega pristopa urejanja prostora s poudarkom na bolj participativnem urbanizmu (Cerar, 2014, str. 25).

Ta se je v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja še bolj razvil. »V 1970-ih so načrtovalci prostora, kot je npr. John Friedmann (1973), začeli razvijati strategije od spodaj navzgor kot izziv od zgoraj navzdol prevladujočemu strokovnemu znanju. Ta je dosegel vrhunec s strategijami sodelovanja in komunikativnimi teorijami v 1980-ih in 1990-ih, predstavljenih z raziskovanjem teoretika Healeyja« (Røe, 2014, str. 498). Friedmannova teorija načrtovanja od spodaj navzgor se opira na pojma demokracija in razum. Razum pomeni zaupanje v zmožnost mišljenja in razumevanja narave in družbe, demokracija pa predstavlja zaupanje v zmožnost prebivalcev, da se samoorganizirajo in vodijo. Friedmann vidi moč predvsem v družbeni mobilizaciji (Pal, 2008, str. 14–15). Teoretik Healey (1992, str. 143–144) pa še dodaja, da mora načrtovanje v sodobnih demokratičnih družbah temeljiti na socialni pravičnosti in okoljski trajnosti. Razredni boj za upravljanje urbanega okolja mora nadomestiti spoštovanje raznolikosti izkušenj. Pri načrtovanju morajo biti v ospredju kolektivnost, skupna zavest in kultura.

V istem obdobju (1980–2000) so načrtovalske institucije doživele pritisk neoliberalne politike, ki je temeljila na podjetniški strategiji in upravljanju. Celovito javno načrtovanje šestdesetih in sedemdesetih let dvajsetega stoletja se je vse bolj nadomeščalo z javno-zasebnimi partnerstvi. Za prostore in mesta je postalo vse pomembneje, da so tržno privlačna in konkurenčna. Pristojnost urejanja prostora je bila v rokah občin, ministrstva za okolje, načrtovalskih svetovalnih služb in arhitektov. Smernice za gradnjo in razvoj mest so bile načrtovane s pomočjo teorije in analiz. Pri tem so se upoštevale estetske, socialne in kulturne kompleksnosti (Røe, 2014, str. 498–499). Ob vsem tem se zastavlja vprašanje, ali lahko ljudje sami kot avtonomni aktivni državljani brez pomoči države ustvarjamo prostor. Industrijski kapitalizem je na to vprašanje odgovoril negativno. Močno brani stališče izobraženih strokovnjakov in znanosti. Vendar je treba opozoriti, da je načrtovalec kot strokovnjak kljub temu ujet v spone kapitalizma in deluje za dobiček ter gospodarsko rast. Nasprotno pa ljudje, združeni skupaj, delujejo v svojem imenu in v skladu z lastnimi težnjami po izvedbi alternativnih projektov za dobrobit vseh prebivalcev. Zato so se pojavila gibanja kot utopizem, socialni anarhizem in historični materializem kot alternativa krivicam in izkoriščanju industrijskega kapitalizma. To so revolucionarne prakse, ki ciljajo na preureditev strukture moči, njihova politična moč pa temelji na družbenih gibanjih. Pojavljajo se združbe državljanov, ki iščejo alternative, ki niso bile vezane na dinamiko industrijskega kapitalizma. To so emancipatorna gibanja za pozitivnejšo vizijo prihodnosti kot je sistem prevlade (Pal, 2008, str. 15–16).

Pojavi pa se še en problem, ki je tudi zelo relevanten. V devetdesetih letih je večina mest opisanih kot estetsko dolgočasnih ali arhitekturno heterogenih, brez svoje identitete ali privlačnosti, ki bi pomagala k tržni vrednosti mest ali pri prebivalcih spodbujala občutek pripadnosti. Tako so se teoretiki začeli zanimati za vsakdanje prakse prebivalcev, kulturne vidike prostora, občutek ljudi v mestu in njegove simbolne vrednosti. Naravni elementi, pokrajina in stavbe so se začeli oblikovati tako, da dajejo mestu kakovost, vzdušje, značaj in identiteto (Røe, 2014, str. 499). Kot ugotavlja Cerar (2014, str. 25), je pri načrtovanju pogosto prihajalo do tega, da so bili učinki rabe prostora precej drugačni od načrtovanih in da je javnost nasprotovala določenim načrtom ureditve. Posledično so se strokovnjaki (arhitekti, urbanisti, sociologi itd.) začeli sistematično ukvarjati z analizo in vpeljevanjem participacije v urejanje prostora. Osnovni cilj teh prizadevanj je bila na eni strani demokratizacija urejanja prostora, kar je bilo skladno s splošnim političnim gibanjem v razvitem svetu, ter na drugi strani zmanjševanje vrzeli med načrtovalci in javnostjo oziroma prebivalci.

Kot ugotavljata Rota in Salone (2014, str. 90–91), se je od leta 1990 vedno bolj začelo uporabljati posredovanje javnosti tudi v kulturni sferi. Naložbe v proizvodnjo in porabo kulture so pripomogle h gospodarski rasti in konkurenčnosti ter družbenemu razvoju. V zadnjih desetletjih so javne investicije v kulturni sferi postale dokaj pogoste. Javne naložbe za ustvarjanje kulturnih okrožij in mestne krajine nastajajo z namenom, da se zajame čim večji segment občinstva in privabi obiskovalce v manj obiskane dele mesta. Ustvarjajo pa tudi kolektivne zabavne priložnosti v javnem prostoru. Ker pa je globalna kriza igrala pomembno vlogo pri vzpostavitvi nekonvencionalnih kulturnih praks, se je zaradi zmanjšane sposobnosti javnih sredstev odprla nova možnost za pobudo zasebnih akterjev in civilne družbe.

Lamovšek (2003, str. 19–20) meni, da se morajo v sodobnem sistemu prostorskega načrtovanja uveljaviti naslednja načela: načelo horizontalnega povezovanja med različnimi sektorskimi politikami, ki imajo vpliv na prostorske strukture, načelo vertikalnega povezovanja, ki pomeni nujno povezovanje med različnimi inštitucijami na različnih ravneh načrtovalnega procesa, načelo partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem, kjer zasebna učinkovitost in javna kontrola skupaj dajeta pozitivne učinke, in načelo oblikovanja vizij oziroma konceptov, ki ga je treba izvajati z vključevanjem najširše javnosti v proces prostorskega načrtovanja. Predlagana načela je mogoče uveljaviti le z instrumenti, ki niso več tako togi in bi omogočali hiter odziv na spremembe v prostoru. V tem kontekstu država in občina vstopata v proces prostorskega načrtovanja kot enakovreden in ne nadrejen partner. Instrumentalne regulacije pa mora uporabiti v smislu usmerjanja in ne odločitev z vrha. Potrebno je torej sodelovanje med vsemi odločevalci prostorskega načrtovanja.

Pri procesu od spodaj navzgor obstajata dve predpostavki, kako učinkovito usklajevati načrte z nižje na višjo raven. Prva je, da se moč enakomerno razporedi v prostoru, da ne prihaja do socialnih in okoljskih krivic. Druga pa je, da se moč enakomerno porazdeli med različne ravni vodenja. A ker to po navadi ni mogoče, načrtovanje od spodaj navzgor večinoma naleti na težavo pri določanju ravni, na kateri naj načrtovalci posredujejo. Leta 1990 se zato načrtovanje od spodaj navzgor preimenuje v participativno načrtovanje. S tem se skupnost zaveže, da bo dosegla določen družbenoekonomski cilj, zavestno prepoznavala svoje težave in uredila ter izvedla ustrezne ukrepe za njihovo reševanje. Participatorno načrtovanje tudi zmanjšuje pristojnost občinskih svetov in omejuje pristojnosti župana. Prebivalcem daje moč, da glasujejo za politične predstavnike, preverjajo pristojnosti in dejavnosti župana ter se mobilizirajo. To lahko neposredno poveže civilno družbo s tekočimi političnimi aktivnostmi (Pal, 2008, str. 19). Več o tem v naslednjem poglavju.

6 VLOGA JAVNOSTI PRI VZPOSTAVLJANJU PARTICIPATIVNIH PRAKS

V tem poglavju so raziskani načini participacije in podane teoretične lestvice merjenja stopnje participacije. Raziskali bomo participacijo v urbanizmu in kakšne so metode vključevanja javnosti v urejanje prostora. Zanimalo nas bo, kdo vse je lahko vključen in kakšne so ovire. Utemeljena bo tudi pomembnost participacije v kulturi in regeneracijskih projektih.

6.1 OBLIKE PARTICIPACIJE IN VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V UREJANJE PROSTORA

Bizjak (2012, str. 38) kot primer javne participacije citira star kitajski pregovor: Povej mi in pozabil bom, pokaži mi in spomnil se bom, vključi me in razumel bom. »Javna participacija (angl. *public participation*) je ena od oblik sodelovanja oziroma udeleževanja javnosti v postopkih prostorskega načrtovanja, ki omogoča posameznikom in skupinam, da izrazijo svoja mnenja, dajejo pobude in aktivno sodelujejo v teh postopkih« (Bizjak, 2012, str. 36).

Javno participacijo delimo na formalno, ki jo določa zakon in je za oblast zavezujoča, ter neformalno, ki je zakon ne določa in je prepuščena javnosti. Med oblike formalne participacije spadajo referendum, ljudska iniciativa, zbor občanov in volitve, med neformalne pa posvetovanja, zbiranje podpisov, izvajanje protestov, podpisovanje peticij, pobude nevladnih organizacij, pobude za sestanek s predstavniki lokalne oblasti in podobno (Bizjak, 2012, str. 39–40). Naloga strokovnjakov je izbrati primeren način vključevanja lokalnih prebivalcev (anketa, intervjuji, srečanja, delavnice, glasovanja ipd.) ter določiti stopnjo upoštevanja rezultatov, doseženih s sodelovanjem prebivalcev (Cerar, 2010a, str. 7). Uspešnost in sprejetost urbane intervencije v prostoru se lahko doseže skozi javno participacijo (Lauwaert, 2009, str. 147). Vključevanje prebivalcev v različne faze izvedbe projekta je lahko orodje za učinkovitejše informiranje, hkrati pa jim dopušča določen vpliv na izvedbo projekta (Langer, Decker in Menrad, 2017, str. 64).

V Sloveniji je določeno, da mora biti javnost obveščena o postopkih priprave in sprejemanja prostorskih načrtov in da ima pravico sodelovati s pobudami, mnenji ali na druge načine. Prvi pravno zavezujoči dokument Evropske unije, ki ureja vprašanje participacije njenih prebivalcev v okoljskih zadevah, je Aarhuška konvencija. V Sloveniji sta v veljavi tudi Zakon

o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt) in Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP). Vlada republike Slovenije je 24. oktobra 2017 sprejela nov Zakon o urejanju prostora (ZUreP-2), ki se začne uporabljati 1. junija 2018 in nadomesti prej veljavna zakona ZUre-1 in ZUPUDPP, ki se še uporabljata do začetka uporabe ZUreP-2.

Da bi laže razumeli proces participacije, razčlenimo teorijo skozi dve lestvici, ki prikazujeta stopnje participacije, ki so posamezniku na voljo v državi, da vpliva na odločitve, ki zadevajo njegovo življenje. Pionirka na področju raziskovanja participacije je Sherry Arnstein (1969). Participacijo razdeli na t. i. participatorno lestvico. Na dnu lestvice sta manipulacija in terapija, ki sta namenjeni neparticipiranju javnosti, vendar omogočata njeno izobraževanje in terapijo. Na sredini so informiranje, konzultacije in sprava, ki se kažejo kot navidezna participacija. Te oblast lahko upošteva ali pa ne. Na vrhu lestvice so partnerstvo, ki omogoča izmenjavo mnenj med javnostjo in oblastjo, ter delegiranje moči in javni nadzor, ki omogočata popolno participacijo, saj lahko javnost vpliva na odločitve oblasti. Ta pristop se v glavnem osredotoča na participativne prakse, vpeljane od zgoraj (Bizjak, 2012; Cerar, 2014).

Nekoliko drugačno lestvico participiranja sta, kot navaja Bizjak (2012, str. 38–39), oblikovala Peter M. Waidemann in Susanne Femers (1993). Njuna lestvica ima šest stopenj: javnost ima pravico vedeti, javnost ima pravico biti informirana, javnost ima pravico do pritožbe, javnost sodeluje pri določanju interesa, akterjev in vsebine, javnost sodeluje pri ocenjevanju tveganja in predlaganju rešitev in javnost soodloča o končni rešitvi. Značilnost te lestvice je, da se stopnja participacije večja s stopnjo dostopa do informacij. Javnost se lahko na podlagi informacij o posegih v prostor odloči, ali se bo s predlaganimi posegi strinjala ali ne. Če je javnost seznanjena z informacijami v celotnem postopku nastajanja posegov v prostor, se lahko že med postopkom odpravijo nekatere nejasnosti, ki se največkrat pokažejo šele pri razgrnitvi prostorskih načrtov.

Participacija ni samo nujen element demokratičnega sistema, ampak je sodelovaje s prebivalci smiselno iz več razlogov. Lokalni prebivalci so tisti, ki najbolj poznajo svoje želje in potrebe. Zato je smiselno odpirati nove priložnosti za izražanje lokalne skupnosti, saj je pri tem nadvse pomemben sogovornik (Cerar, 2010a, str. 7). Tudi Fister (2003, str. 13) poudarja, kako pomembno je ustvariti aktivno sodelovanje s prebivalci in uporabniki mestnega območja, za katerega načrtujemo prenavo. Uršič (2012, str. 65) utemeljuje, da se prostorski problemi samo v redkih situacijah dejansko lahko rešijo zgolj s tehničnimi in formalnimi ukrepi. Veliko pogosteje je pri načrtovanju prostora treba zajeti skupine

uporabnikov/prebivalcev v prakse urejanja in intervencij v prostoru. Tudi Cvetko (2010, str. 17) svetuje, da se na podlagi kritične presoje informacij in pogledov, pridobljenih na raznih fokusnih skupinah, delavnicah z lokalnimi deležniki, z anketami in prostorskimi analizami, pripravi enostaven načrt revitalizacije, s katerim se naredi javni prostor prijaznejši, prijetnejši in uporabnejši za sedanje in bodoče uporabnike.

V procesu participacije ni pomembna samo vrsta participacije in splošna družbena sprejetost projekta, ampak je zelo pomembno, kdo je vključen, kako zgodaj in kako pogosto je vključen v proces izvedbe (Langer in drugi, 2017, str. 64). Pripravljalci prostorskih načrtov sicer obveščajo javnost o poteku stopenj dela in ji tudi dovolijo sodelovati, vendar le med javno razgrnitvijo že pripravljenih prostorskih načrtov. Ker je možnost participiranja omejena na javne razgrnitve, in sicer prek poziva v Uradnem listu in na oglasnih deskah naročnika, pomeni, da poziv vidijo le redki zainteresirani deli javnosti (Bizjak, 2012, str. 37–40). Kos (2005, str. 16) pa opozarja tudi na to, da pri načrtovanju naj ne bi prihajalo do precedenčnih odločitev, ki bi vnaprej onemogočile spremembe in dopolnitve.

»Kljub večdesetletnemu raziskovanju participacije v urbanizmu in razvoju metod vključevanja javnosti v urejanje prostora je vrzel med odločevalci in načrtovalci na eni strani in lokalnimi prebivalci na drugi še vedno pogost spremljevalec urejanja prostora« (Cerar, 2014, str. 24). Pri participatornem načrtovanju lahko prihaja do nesoglasij med javnostjo, prostorskimi načrtovalci in investitorji ter občinami in državo kot naročniki. »Nesoglasja največkrat izvirajo iz zavračanja zamisli prostorskih načrtovalcev s strani javnosti in naročnika« (Bizjak, 2012, str. 37), čeprav se vnaprej predvideva, da bo prostorsko načrtovanje sledilo proceduram in izbranim dejavnostim urbane politike z omejevanjem negativnih posledic in favoriziranjem tistih, ki so v dobrobit celotne družbe (Uršič, 2012, str. 65).

Prebivalci oziroma javnost participacijo večinoma vidijo kot izgubo časa, saj njihove ideje v veliki meri niso upoštevane in so uporabljene zgolj kot informacije. V oblikovanje prostora pa se aktivno vključijo le, če jih kaj moti oziroma razjezi do te mere, da začnejo aktivno protestirati. Ker načrtovalcem oziroma inštitucijam ne zaupajo, si praviloma prizadevajo za ohranitev trenutnega stanja, čeprav tudi to ni idealno (Cerar, 2010a, str. 7). Vendar Selimović (2010, str. 9) navaja rezultate izvedene analize, v kateri večina (razen mlajših neaktivnih skupin) omenja določeno stopnjo pripravljenosti za vključevanje v posamezne aktivnosti regeneracije (npr. prostovoljno delo). Ob tem poudarja, da se potencialna pripravljenost za

vključevanje v aktivnosti zelo pogosto povezuje le z določenimi dejavnostmi, ki bi z neposrednimi (takoj prepoznavnimi) izboljšavami prispevale k dvigu kakovosti življenja.

Kot raziskujeta Terzi in Tonnelat (2016, str. 6), se prebivalci ne morejo vsakodnevno spraševati o delovanju družbe in upravi. Prebivalci nimajo niti denarja niti časa niti pristojnosti, da bi obravnavali vsa vprašanja, ki se nanašajo na družbo, kaj šele da bi praktično prisostvovali pri vseh spremembah. Zato, kot ugotavlja Bizjak (2012, str. 39–40), javnost najpogosteje sodeluje pri neformalni participaciji, ker ni obvezujoča, ni natančno določena in ni nujno politično pogojena.

Obstajajo različni razlogi, zakaj se politične inštitucije poslužujejo javne participacije. Lauwaert (2009, str. 153) navaja, da s tem gradijo na zaupanju in sprejemanju širše javnosti glede urbanih intervencij v prostoru. Omogočajo tudi mreženje ustvarjalnih idej in iskanje inovativnih rešitev. Tudi Langer in drugi (2017, str. 64) navajajo, da politične inštitucije z uporabo javne participacije iščejo večjo podporo pri sprejetju svojih odločitev. Ebdon (2000, str. 383) ugotavlja, da je participacija v različnih mestih odvisna tudi od družbenih značilnosti skupnosti. Mesta, ki so bolj homogena, bolj sodelujejo pri odločitvah javnega značaja in so bolj odprta za razpravo kot heterogena mesta, za katera je značilna višja raven političnega konflikta.

Če pa gremo še korak dlje, predstavniki inštitucij in izvoljeni politiki lahko vidijo v sodelovanju s prebivalci tudi nepotrebno oviro. Občine praviloma niso najbolj naklonjene upoštevanju rezultatov sodelovanja z javnostjo, po drugi strani pa je tovrsten proces sodelovanja težko izpeljati iz povsem praktičnih razlogov. Raven sodelovanja in konstruktivne razprave je nizka, predstavniki inštitucij pogosto ne znajo sodelovati z javnostjo, zakon pa predvideva izrazito pozno vključevanje javnosti, kar pri prebivalcih sproži novo nezaupanje oziroma občutek nemoči (Cerar, 2010a, str. 7–8). Participacija tudi ni mogoča, če na strani pripravljavcev in naročnika prostorskih dokumentov ni pripravljenosti za poslušanje in sprejemanje drugih mnenj, ki niso nujno strokovna (Bizjak, 2012, str. 37). Tudi Lauwaert (2009, str. 154) navaja, da lahko prihaja do težav v procesu odločanja in implementacije. Te segajo vse do izgube interesa prebivalstva do zamenjave političnega vrha in spremenjenih političnih interesov. Podobno se je zgodilo tudi pri projektu Grosuplje – mesto kipov. Že prej je prihajajo do finančnega usihanja, a z zamenjavo oblasti so finance čisto usahnile in projekt se je zaključil.

V nadaljevanju so prikazane oblike participacije v kulturi in regeneracijskih projektih. Tavano Blessi, Grossi, Sacco, Pieretti in Ferilli (2016, str. 216) ugotavljajo, da je zanimanje za kulturo v porastu tudi pri razvoju mest. Enako velja za meddisciplinarno sodelovanje. Raziskovalci s področij urbanega načrtovanja, geografije, ekonomije, psihologije, sociologije in medicine se vedno bolj zavedajo vpliva kulture in sodelovanja. Raznolike dejavnosti, prireditve, zgradbe in prostori omogočajo participacijo prebivalcev. Ta ima potencialen vpliv na različne dimenzije socialne vključenosti/izključenosti, ekonomsko vrednost, okoljsko odgovornost, usmerjenost k inovativnosti ter individualno in kolektivno dobro počutje. Colomb (2011, str. 77) zapiše, da so investicije v masovne kulturne infrastrukture in kulturne dogodke široko sprejete v evropskih mestih ter hkrati ključna komponenta in orodje za urbano regeneracijo in ekonomski razvoj.

Pri revitalizaciji je ključno vključevanje lokalnih deležnikov v razvoj, načrtovanje in izvedbo aktivnosti v okolici, predvsem na prostorskem in kulturnem področju. Pri oblikovanju revitalizacijskih projektov pridejo v poštev potrebe, želje in pričakovanja vseh deležnikov projekta, kot so strokovnjaki, politiki, organizacije v lokalni skupnosti, okoliški prebivalci in kulturni sodelavci (Selimović, 2010, str. 9). Kot utemeljuje Cerar (2010a, str. 7), urejanje prostora od spodaj navzgor temelji na interesih, željah, občutkih, stališčih in prizadevanjih lokalne skupnosti za razvoj prostora na lokalni ravni. Prebivalci se veliko bolje identificirajo s prostorom, če sodelujejo pri njegovem načrtovanju oziroma urejanju. Javni prostor, ki ga prebivalci soupravljajo, je praviloma tudi bolje vzdrževan in manj podvržen vandalizmu.

Obstajajo številne razprave o tem, kaj lahko iniciative urbane regeneracije dosežejo. Pogledi na to se razlikujejo in pojavljajo se številna vprašanja o njihovih učinkih in obsegu (Tyler in drugi, 2013, str. 170). Participativne prakse, vpeljane od zgoraj navzdol, so v urejanju prostora opredeljene kot nezadostne, medtem ko participativne prakse, ki nastanejo po sistemu od spodaj navzgor, npr. sodelovanje različnih skupnosti pri izboljšanju kakovosti javnega prostora, nikoli ne pridejo v stik z odločevalci (Cerar, 2014, str. 25). Cilj projektov bi moral biti v čim večji meri dejanska implementacija od spodaj pridobljenih načrtov (Cerar, 2010b, str. 13). Ko pride do izvedbe regeneracijskega projekta, je treba vključiti čim večje število prebivalcev. Colomb (2011, str. 94) namreč navaja, da študije dokazujejo, da kulturni regeneracijski projekti sami po sebi niso dovolj. Potrebna je močna podpora javnosti in proaktivne oblike politične in urbane intervencije.

6.2 ŠTUDIJA PRIMERA – VKLJUČEVANJE SKUPIN PREBIVALSTVA V PROJEKT GROSUPLJE – MESTO KIPOV S KIPARSKIMI SIMPOZIJMI IN DELOVANJI RAZLIČNIH DRUŠTEV

Ena od glavnih oblik sodelovanja v kiparskem ustvarjanju so simpoziji, ki so glavna točka druženja. Srakar (2010, str. 143) ugotavlja, da so kiparski simpoziji posebna in razširjena oblika javne umetnosti. Po navadi vsebujejo tri elemente. Kiparje običajno izbere in k sodelovanju povabi žirija. Kipe nato ustvarjajo na javnem prostoru. Prejmejo določen honorar, organizator pa krije tudi njihove stroške bivanja. Kipi so s pomočjo lokalnih sponzorjev običajno postavljeni v kraju, kjer so ustvarjeni.

Kiparski simpoziji po navadi potekajo v manjših krajih in vsaj za en mesec pritegnejo nekaj kulturnega duha v pogosto pusto vsakdanje življenje v teh krajih ter s tem povežejo prebivalce skupnosti. Kipi v javni prostor vnašajo številne socialne, ekonomske in okoljske učinke (Srakar, 2010, str. 143). Abstraktne pomenske forme z gledalcem ustvarjajo dialog pomenov in s tem postanejo subjekt, odprt za neizčrpane diskusije (Milovanović, 2015, str. 15).

Kot vse države Srednje Evrope smo tudi Slovenci že v šestdesetih letih dobili prvi kiparski simpozij v kamnu, in sicer Seško formo vivo. Simpozij je v naslednjih letih dobil različice še v Kostanjevici na Krki, Ravnah na Koroškem in Mariboru (Srakar, 2010, str. 144). Mednarodni simpozij kiparjev forma viva so zaznamovala tradicionalna gradiva lokalnega ambienta, in sicer les v Kostanjevici, istrski kamen v Portorožu, jeklo v Ravnah in beton v Mariboru (Milovanović, 2015, str. 15).

Kipi so nastali na simpozijских druženjih, na katerih so kiparji snovali kiparske forme brez kakršnihkoli ideoloških omejitev, neomejenih razsežnosti in formatov, prisluhni so morali le zakonitostim avtohtonega materiala. »Kratek poletni mesec, ki je na razpolago za realizacijo projekta, pa vselej zapoveduje intenziven delavnik od jutra do večera, tudi v soboto in nedeljo« (Milovanović, 2015, str. 23). Njihov namen je ustvarjati monumentalne kipe, česar doslej številni kiparji niso mogli udejanjiti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Veliko simpozijev se je začelo na pobudo domačih kiparjev, ki so skušali vnesti življenje v svoje okolje. »Lokalna skupnost je s tem pridobila ugled in priljubljenost, obenem pa so kraji pogosto postali privlačni za turiste, kar je pozitivno vplivalo na njihov gospodarski razvoj« (Srakar, 2010, str. 143).

”Simpoziji Forma viva so hitro dobili svoje mesto med slovenskimi kulturnimi posebnostmi, njihove umetnine pa stojijo v posebnih muzejih na prostem (Seča) in v vsakdanjem okolju krajev, kjer so potekali ali potekajo” (Srakar 2010, 144). ”Za jubilejni 25. mednarodni simpozij Forme vive na Kostanjevici na Krki so organizatorji prejeli kar sto štiriindvajset prijav iz devetintridesetih držav na vseh koncih sveta, kar priča o nezmanjšanem interesu ustvarjalcev in o vitalnosti tovrstnih prireditev nasploh” (Milovanović 2015, 25).

V zadnjih letih so se še nekateri drugi slovenski kraji odločili gostiti kiparske simpozije, vendar so le redki preživeli dlje časa. Med njimi ima gotovo posebno mesto simpozij Grosuplje – mesto kipov (Srakar, 2010, str. 144). Srakar (2010, str. 145) ugotavlja, da »/s/očasno s kiparskim delom projekta potekajo tudi ustvarjalne delavnice za otroke, mladino in odrasle, ki jih vsako leto obišče prek petdeset udeležencev: šolarjev iz Grosuplja, gimnazijcev iz Ivančne Gorice, študentov iz Ljubljane, pa tudi odraslih, pretežno prebivalcev grosupeljske občine«. Z delavnicami, festivali ali serijami dogodkov pa lahko vsakoletno nadaljujejo projekte. Ti lahko postanejo mestna tradicija, ki privablja obiskovalce, prinaša dobiček in izboljša pogoje življenja (Rabazauskaitė, 2015, str. 131).

Po podatkih občine, posredovanih od gospe Mojce Lovšin, in Zbornika občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje 2012 (Kokot, 2012, str. 103–112) je narejena analiza dejanske participacije na simpoziju in ob postavitvi kipov skozi leta izvedbe projekta Grosuplje – mesto kipov.

Projekt Grosuplje – mesto kipov je prvič potekal od 23. avgusta do 19. septembra leta 2004. Spomladi so bili izbrani kiparji povabljeni k sodelovanju na kiparskem simpoziju. Svoje sodelovanje so potrdili, Oddelek za urbanizem na Občini Grosuplje pa je predlagal lokacije za postavitve kipov. Kiparji so si lokacije ogledali in začeli pripravljati projekte, ki so bili skupaj z maketami junija javno predstavljeni v prostorih Občine Grosuplje. Kiparji so si v kamnolomu Repentabor na Krasu za svoje delo izbrali kamen, ki je bil julija prepeljan na delovišče Grad Boštanj pri Grosuplju. Občina se je z ravnateljema Osnovne šole Louisa Adamiča in Osnovne šole Brinje dogovorila o programu sodelovanja osnovnošolskih otrok. Kokot (2012, str. 110) navaja: »S projektom Grosuplje – mesto kipov smo želeli seznaniti čim več Grosupeljčanov, predvsem iz dveh razlogov: da bodo vedeli, kje, kdaj in kakšni kipi se v kraju postavljajo, ter da bi jih sprejeli za svoje in skrbeli zanje. Menili smo, da nam bodo pri tem najboljše pomagali otroci, in to ne le pri širjenju vedenja o kipih in kiparstvu, temveč tudi zato, ker bodo nekoč oni nosilci kulturnega razvoja v Grosupljem.«

Kiparski simpozij se je pričel 23. avgusta 2004, ko so na delovišče začeli prihajati prvi obiskovalci. Lokalni radio Zeleni val je poročal o dogajanju v tem tednu. Kiparji so ob ustvarjanju svojih kipov pomagali tudi otrokom in odraslim, ki so se želeli preizkusiti v klesanju kamna. Na delovišču je bila vsak teden prisotna tudi po ena skupina iz obeh osnovnih šol, ki je klesala svoje izdelke ob pomoči učiteljev in kiparjev. Drugega septembra je bil organiziran družabni večer, na katerega so bili poleg kiparjev povabljeni tudi predstavniki Občine Grosuplje in sponzorji. Ob postavitvi kipov je bila organizirana slovesnost, ki se je je udeležilo od 70 do 80 ljudi. Slovesnost je spremljala ekipa TV Slovenija, lokalne televizije in reporterji časopisov. Zraven kipov so postavili tudi panoje z imeni avtorjev, kipov in letnico izdelave. Kot napotke za projekt Grosuplje – mesto kipov 2005 so na občini med drugim sklenili tudi, da je treba poskrbeti za večjo promocijo kiparskega simpozija med prebivalci in za medije.

Že leta 2004 so otroke obeh osnovnih šol povabili, da obiščejo pet kiparjev, ki so takrat klesali svoje kipe na delovišču pred grajskim vrtom Boštanj. Šoli sta se odzvali vabilu v prvih dneh septembra in tako so v prvih nekaj dneh z avtobusom pripeljali otroke od 1. do 3. razreda. Otroci so bili navdušeni. Tudi na delavnici prihodnjega leta 2005 z naslovom Raziskovalne ustvarjalnice so bili nad številom prijavljenih presenečeni (Kokot, 2012, str. 111). Na simpozij in delavnice kiparstva od 22. avgusta do 2. septembra 2005 so starši v štirinajstih dneh pripeljali okoli 120 otrok in mladostnikov. Ves dan so na delovišču preživeli tudi gimnazijci iz Višnje Gore. Ob predaji kipov Grosuplju je bila 24. septembra 2005 organizirana razstava s predstavitevijo otroških izdelkov iz gline in kamna ter njihove fotografije. Natisnjena je bila tudi zloženka, v kateri je bilo predstavljeno delo otrok.

Spomladi leta 2006 je bila organizirana kiparska delavnica z Lučko Koščak. »Program in vabilo za sodelovanje sta bila meseca maja poslana pisno in z elektronsko pošto na obe grosupeljski osnovni šoli in gimnazijo v Ivančni Gorici, pa tudi vsem večjim podjetjem, da naj se delavnic udeležijo zaposleni oziroma njihovi otroci. Program delavnic je bil vključno z vsemi potrebnimi podatki objavljen v lokalnem časopisu Grosupeljski odmevi v dveh zaporednih številkah« (Kokot, 2012, str. 111). Leta 2007 so spet organizirali dve enotedenski delavnici, ki jih je vsak dan obiskalo od 40 do 50 udeležencev (Kokot, 2012, str. 111).

Leta 2007 je občina od Osnovne šole Žalna dobila pobudo za postavitve kipa v okolico šole. To je bila prva pobuda participacije od spodaj navzgor, ki so ji sledile še ostale. Občina je to željo upoštevala in leta 2008 potrdila, da je ena izmed lokacij postavitve kipov tudi prostor

pred novo Osnovno šolo Žalna. V sejni sobi Občine Grosuplje je bila javna predstavitev projektov kiparjev. Projekti so bili pripravljani za posamezne lokacije in predstavljeni z maketami. Prisotni so izrazili svoje želje oziroma pomisleke, kiparji pa obrazložili svoje idejne projekte. Za projekt Matjaža Rebca, ki naj bi bil postavljen v krožišču v bližini podjetja kovinske dejavnosti, je predsednik krajevne skupnosti predlagal izvedbo v kovini. Ta projekt je bil s sponzorstvom Kovinostroja tudi izveden. Na osnovne šole in v Grosupeljske odmeve pa je občina poslala obvestilo o kiparskih dejavnostih. Prvi teden simpozija je dnevno na delavnice prišlo okoli 50 udeležencev, drugi teden pa dnevno že več kot 60. Dvanajstega septembra je bila otvoritev nove osnovne šole v Žalni in predstavitev kipa Lučke Koščak. Oktobra je stekla še predaja kipa Matjaža Rebca. S tem je bil projekt Grosuplje – mesto kipov 2008 zaključen. V tem letu so projekt spremljali Radio SLO (otročka oddaja Raglja), radio Zeleni val in časopis Grosupeljski odmevi.

Za leto 2009 ni podatkov o udeležbi, je pa zato največ za širjenje projekta naredil prav kipar Jiři Kočica s projektom Izročilo leta 2010. Avtor je organiziral odtisovanje rok v čebelji vosek kot običaj srečanj ob vhodni točki v mesto. Ta naj bi se obdržal še za generacije, ki bodo prišle za temi ljudmi. Pridobljeni odtisi rok prebivalcev različnih skupin (mladi, starejši, zaposleni, nezaposleni, moški, ženske, ljudje iz različnih socialnih okolij, narodnostnih manjšin itd.) so bili vliči v bron in privarjeni na kompozicijo. Odtise je avtor zbiral 18. in 19. junija 2010 na prireditvi Mesto na ulici in pred Mestno knjižnico Grosuplje, kjer so bili vsi javni razpisi tudi razstavljeni, in sicer od 14. do 30. junija 2009. Ugotovljeno je bilo, da je v tem letu ta projekt največ prispeval k prepoznavnosti. A žal te rokice niso ostale dolgo, saj je bil kip v prihodnjih letih večkrat oskrunjen, tako da bronastih rokic ni več (gl. Sliko C.6).

Leta 2011 sta Zavod za kiparstvo in Občina Grosuplje prav tako povabila vse šoloobvezne otroke na brezplačne delavnice. Prvi teden se je na delavnice prijavilo 34 udeležencev, drugi teden pa 31, in sicer otroci v starosti od 7 do 14 let. Izdelovanje kipov pa se zaradi pomanjkanja sredstev ni moglo nadaljevati.

Leta 2012, ko je projekt izdelave novih kipov že dve leti miroval, saj od leta 2010 projekt Grosuplje – mesto kipov ni dobil podpore vodstva občinskega sveta Grosuplje (Kokot, 2012, str. 109), se je ustanovilo Kulturno društvo Grosuplje – mesto kipov. Njihov cilj je v urbano okolje, kot je Grosuplje, vnesti umetniško-kulturne vsebine, saj »s/odobni družbeni trendi predvsem lokalnim skupnostim narekujejo, naj zavzamejo držo sooblikovalca in soustvarjalca svojega prostora« (KD Grosuplje – mesto kipov, 2012). Društvo je poleg poletnih delavnic, ki

so potekale vsako leto pod Gradom Boštanj, ustvarilo številne nove projekte. Nekatere bolj, druge manj uspešno.

Leta 2012 so med zimskimi počitnicami povabili mladino na delavnice v ustvarjalni atelje v Ivančno Gorico, a zaradi premajhnega števila prijavljenih delavnice potem niso izvedli (KD Grosuplje – mesto kipov, 2012). Zelo opazen pa je bil projekt Norčavi kipi v času pustovanja (gl. Sliko C.7). Med poletnimi počitnicami so organizirali tudi delavnico Grosupeljski škrat na Boštanju, kjer so imeli otroci možnost ustvarjanja iz recikliranih materialov. V sodelovanju z Mestno knjižnico Grosuplje pa so v septembru organizirali branje pravljic in postavitve v Boštanju narejenega velikega kipa iz recikliranega materiala, ki so ga poimenovali Velikan ModriJan (gl. Sliko C.8). Decembra 2012 so organizirali stop motion animacijsko delavnico, katere namen je bil oživiti skulpture, postavljene po Grosuplju (KD Grosuplje – mesto kipov, 2012). Njihov izdelek je objavljen na strani YouTube pod naslovom Hej, kip! Kaj dogaja? Sabouri in drugi (2015, str. 4081) predlagajo uporabo kipov kot elementov v drugih načinih umetnosti, kot so fotografija, film in tudi oglaševanje. S tem bi mesto izboljšalo svojo podobo in prepoznavnost.

Na internetni strani sem zasledila še stran društva Preplet, ki poleg raznovrstnih delavnic vodi tudi delavnice na temo Grosuplje – mesto kipov. Navezala sem stik z Laro Kastelic, koordinatorico programa in organiziranja srečanj ter skupinskih dinamik društva Preplet, ki mi je povedala, da »KD Grosuplje – mesto kipov ne obstaja več. Že pred leti smo vodenje društva prevzele me in ga v začetku letošnjega leta /2014/ preimenovali v Preplet. Ohranjamo nekatere aktivnosti, ki jih je izvajalo KD Grosuplje – mesto kipov, razvijamo pa tudi nove delavnice« (Kastelic, osebno komuniciranje, 2014).¹ V decembru 2014 so izvedli akcijo, ki bi kipe oživila in približala ljudem. Ker je december mesec obdarovanja, so izdelali ogromno darilo in ga postavili v roke kipu (gl. Sliko C.9). Danes, leta 2018, se posvečajo drugim vsebinam. Tudi Zavod za aktivno mesto Drevored, ki je poizkušal vnesti kulturne dimenzije z aktivnostmi, kot so Angelska zimska kolekcija leta 2014 (gl. Sliko C.10), je z 18. marcem 2018 zaključil z delovanjem.

Projekt Grosuplje mesto kipov je tesno povezan z obema osnovnima šolama v Grosuplju. Kipe najdemo tako okoli osnovne šole Brinje, kot osnovne šole Louisa Adamiča. Za lažje sprejetje kipov v okolje, je bilo poskrbljeno z kulturno-umetniškimi in izobraževalnimi

¹ Zvočni posnetek in zapis intervjuja sta v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

delavnicami. Ob kiparskem simpoziju, ki je potekal v Grosupljem, so kiparji navezali stik tudi z osnovnima šolama, kjer so pripravili delavnice za svoje učence v okviru likovnih krožkov. Pouk so učencem popestrili kiparji, učenci pa so poizkušali pri pouku v zvezi s kipi sestaviti tudi krajše zgodbe.

Kipi so postavljeni tudi v okolice vrtcev. Te kipi so malo manj abstraktni kot ostali, ter so zelo simpatični in igrivi (gl. Sliko C.11). Tako je umetnost približana tudi najmanjšim v občini. Otroci v svoji radovednosti opazijo vse, zato so jim tudi kipi postavljeni okoli vrtca zelo zanimivi. Kadarkoli gredo na sprehod jih opazijo in se pogovarjajo o njih, poleti pa z vzgojiteljicami zalivajo rožice, ki so posajene okoli kipa. To mi je v pogovoru utemeljila gospa Babšek, ena od vzgojiteljic. Otrokom pa poizkušajo tudi privzgojiti spoštljiv odnos do kipov in umetnosti.

Hall in Robertson (2001, 7) ugotavljata, da je eden od problemov ulične umetnosti prav vandalizem. Kar je vidno tudi na kipu pred osnovno šolo Brinje, kjer je bila s sprejem napisana oznaka OFC (gl. Sliko C.12). Ker je to pred osnovno šolo in je napis napisala mladina, je to vrjetno oznaka za *of course*. Mladi radi uporabljajo tujke in ta napis predstavlja le še eno "modno" skovanko iz besed. Porisan je bil tudi kip pred osnovno šolo Luisa Adamiča. Deklica je bila porisana po obrazu in oprsju, a so kip že očistili. Večkrat je bila tarča vandalov tudi kiparska kompozicija *Izročilo* postavljena v krožišče na Brvacah. Predvsem zaradi svoje sestave, ker se gre za vodometa zgrajen iz bakrenih cevi (gl. Sliko C.6). Te bakrene cevi so bile večkrat odtujene. Zato so se na občini, po argumentih gospe Lovšin, odločili, da pod vodometa namestijo alarmno napravo. Vendar so se kraje še naprej ponavljale.

Tovrstna dejanja se ponavljajo kljub varnostnim ukrepom in smiselno se je vprašati, koliko časa se bomo še šli te "igrice" kraje rok? Situacija je verjetno precej kočljiva, na eni strani imamo drago investicijo (150.000 EUR), za katero mnogi pravijo, da je "spomenik" prejšnje občinske oblasti in verjetno določene obveznosti do avtorskega dela, na drugi strani pa takorekoč na dlani ponujamo cenjene surovine barvnih kovin lopovom, ki niti pojma nimajo, da je škoda, ki jo povzročijo, bistveno večja kot je sama vrednost teh kovin. Po nepreverjenih podatkih nas samo delovanje in vzdrževanje skulpture letno stane okoli 13.000 EUR (Jiri 2012).

Z zdajšnjim županom dr. Verličem vodometa niso več obnavljali.

EMPIRIČNI DEL Z ANALIZO INTERVJUJEV

7 ANALIZA INTERVJUJEV

7.1 METODE IN IZVEDBA RAZISKAVE

Polstrukturirane ekspertne intervjuje sem izvajala od začetka oktobra do konca decembra 2017, ko sem že opravila vnaprejšnje teoretične raziskave in študijo primera. Za vsak intervju sem se za čas in kraj poteka predhodno dogovorila po telefonu ali elektronski pošti. Intervjuji so bili opravljeni na različnih lokacijah: v kulturnem domu, Mestni knjižnici Grosuplje, pri meni doma in doma pri vprašanih, v lokalu Ovi48 in lokalu Goršič. Sodelujoči so se za intervju odločili prostovoljno. Večina jih je bila vesela, da lahko sodelujejo v raziskavi. Uporabila sem strukturirani intervju z vnaprej določenimi vprašanji (glej prilogo A), a dopuščala možnost za odprt dialog. Intervju sem zastavila celostno in ga potem z deduktivno metodo usmerjala do cilja. Začela sem s temami javnega prostora, nadaljevala z mestom, preskočila na kulturo in končala s kipi in projektom Grosuplje – mesto kipov. Skupaj sem izvedla dvanajst intervjujev. Intervjuji so trajali različno dolgo, od približno 15 minut (z neprebivalci Grosuplja) do 45 minut. Intervjuvance sem razdelila v štiri skupine, kot je razvidno iz tabele 7.1. Vsem intervjuvancem sem omogočila in zagotovila anonimnost, zato jih bom v nadaljevanju naslavljala z izrazi iz tabele 7.1.

Tabela 7.1: Različne skupine uporabnikov javnega prostora, zajete v raziskavi

MLADI	ODRASLI	KULTURNIKI	IZ DRUGIH KRAJEV
Mlada 1	Odrasla 1	Kulturnik 1	Od drugod (m) 1
Mlada 2	Odrasli 2	Kulturnica 2	Od drugod (m) 2
Mladi 3	Odrasla 3	Kulturnica 3	Od drugod (ž) 3

S študijo različnih skupin sem poskušala zajeti različne skupine uporabnikov javnega prostora. Raziskovala sem uporabne procese urejanja javnega prostora, kjer se nahajajo tudi javne skulpture. Poskušala sem zajeti interese različnih socialno-ekonomskih skupin (spol, starost, izobrazba). Predvidevamo, da imajo različne skupine uporabnikov raznolike potrebe, želje in vizije o prostoru. V intervjujih sem glede na potrebe raziskave proučevala mnenje

uporabnikov in raziskovala njihove praktične implementacije posegov v prostor v povezavi z mestom in urbanimi javnimi skulpturami, umeščenimi v javni prostor mesta.

V nadaljevanju bom predstavila, kako so se vprašanci odzvali na posamezne sklope tematik, ki so predstavljeni v teoretičnem delu in študiji primera. Podrobnejša analiza bo pokazala, kako se prebivalci in neprebivalci občine Grosuplje opredelijo glede tematik javnega prostora, kako doživljajo mesto Grosuplje, kakšen je njihov odnos do kulture in v kolikšni meri poznajo projekt Grosuplje – mesto kipov. Zanimalo me bo tudi, s čim se identificirajo prebivalci Grosuplja, v kolikšni meri zaznajo in prepoznajo kipe v Grosuplju ter kakšni so njihovi predlogi, da bi kipi v mestu bolj zaživel, kar bi vplivalo tudi na večjo prepoznavnost kipov med občani. Za vprašanja glej prilogo A: Vprašanja za intervju.

7.2 NAČRTOVANJE JAVNEGA PROSTORA ZNOTRAJ MEST

V nadaljevanju bom predstavila, kako so se vprašanci odzvali na tematiko javnega prostora. Strinjali so se, da je dostopnost najpomembnejši kriterij pri določanju javnega prostora. Kot javni prostor so opredelili ceste, sprehajalne in kolesarske poti, parke, trgovine, knjižnice, dvorane, zdravstvene domove, obrtniške dejavnosti in tovarne, trge in parkirišča. Glede dostopnosti so vprašanci izpostavili, da je pomembno, da je dostop omogočen vsem uporabnikom, tudi starejšim, otrokom in invalidom (Kulturnica 2, osebni intervju, 2017, 6. oktober).²

Vprašanci so izpostavili tudi uporabnost javnega prostora. Eden od vprašancev ugotavlja, da so nekateri javni prostori za branje, drugi za počivanje (Od drugod (m) 1, osebni intervju, 2017, 30. september;³ Odrasli 2, osebni intervju, 2017, 18. december).⁴ Naslednji kot pomemben del javnega prostora vidi to, da se po njem lahko prosto gibaš (Od drugod (m) 2, osebni intervju, 2017, 31. oktober).⁵ To je tudi prostor, kjer se lahko izvaja rekreacija in različne aktivnosti (Mlada 2).⁶ Večini vprašancev javni prostor dosti pomeni. Od vseh trditev najbolj izstopa trditev vprašanca (Mladi 3),⁷ ki trdi, da na javni prostor ni čustveno navezan.

² Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

³ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁴ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁵ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁶ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁷ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

Predvsem je med mladimi možno opaziti, da so kot pomembno funkcijo javnega prostora izpostavili njegovo socialno dimenzijo. Opišejo ga kot prostor druženja, kjer lahko spoznavajo nove ljudi (Mlada 1, osebni intervju, 2017, 24. september;⁸ Mlada 2, osebni intervju, 2017, 31. oktober; Mladi 3, osebni intervju, 2017, 6. november). V okviru doživljanja prostora predvsem vprašanci iz skupine kulturnikov izpostavljajo, da je za njihovo dobro počutje v prostoru pomembno, da je prostor urejen. »Če je javni prostor urejen, je to estetski užitek. Če je prijetno za ljudi, je tudi za socialno druženje užitek« (Kulturnica 2). »Če se jaz v javnem prostoru dobro počutim, mi to veliko pomeni« (Kulturnica 3, osebni intervju, 2017, 9. oktober).⁹

Med odgovori sem zaznala razliko. Vprašanec (Od drugod (m) 2) izpostavi, kako pomembno je za mesto, da privablja turiste. Predlaga, da je javni prostor dobro urejati v tej smeri, da se poskuša privabiti čim več turistov. »Kar se tega tiče, bi rekel, da Grosuplje ne dela dovolj na tem, ker je Grosuplje mesto, ki sega daleč v zgodovino in je bilo pomembna točka na trgovskih poteh. Tako da možnosti ima, če jij lahko izkoristi ali ne, pa ima občina čez« (Od drugod (m) 2). Dodala bi, da vprašanec to tematiko vidi širše, ker prihaja iz Ljubljane, ki je večje mesto.

Vprašanci so se strinjali, da urejanje javnega prostora nosi dolgoročne posledice. Takšno mnenje delijo zlasti vprašanci iz skupine Odrasli. Vprašanci so mnenja, da so posledice zelo dolgoročne, ker se stvari ne more vsako leto obnavljati in morajo trajati nekaj let (Odrasla 1, osebni intervju, 2017, 11. september).¹⁰ Vsa ta krožišča, ki so v Grosuplju sedaj na novo, bodo služila še dolgo časa. To velja tudi za družbeni dom, ki je postavljen na novo (Odrasla 3, osebni intervju, 2017, 23. december).¹¹ Vprašanec (Odrasli 2) opisuje, da kakor se prostor uredi sedaj, ostane še prihodnjim generacijam. Stavbe ne moremo enostavno podreti in sezidati novo ali izbrisati cesto in jo postaviti drugje. Zato je poseganje v prostor vredno premisleka.

Vprašanka (Kulturnica 3) izpostavi tudi problem, ki se nanaša na kipe. Opaža, da kakorkoli je bilo postavljanje kipov v tistem obdobju aktualno, se sedaj zanj sploh ne ve več. »Lahko bi bilo veliko stvari narejenih na to temo. Lahko bi bila neka učna pot. Možno bi bilo vse, ampak

⁸ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

⁹ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

¹⁰ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici

¹¹ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

s strani občine ni interesa. Ko se je zamenjala cela garnitura (ob volitvah), so se potem posledično zamenjale tudi prioritete« (Kulturnica 3).

V nadaljevanju bo predstavljeno, na katerih mestih po Grosuplju se zadržujejo vprašanci (gl. Tabela B.1). Podrobnejša analiza je pokazala, da ljudje kot najpogostejši kraj zadrževanja navajajo knjižnico. Navedli so jo vprašanci vseh skupin. Sledijo sprehajalne poti v Grosuplju in ob njem ter kavarne. Polovica vprašancev je izpostavila trgovine ter kulturni in zdravstveni dom. Sledijo igrišča ob obeh osnovnih šolah, tržnica (ki je ob sobotah), športne dvorane, parki in drevored. Najmanjkrat so omenjene občina, restavracije, cerkev in Kulturni dom Slivnica.

Vprašance sem spraševala, ali menijo, da se je namembnost javnih prostorov s kipi, postavljenimi po Grosuplju, izboljšala, poslabšala ali ostala enaka. Med vprašanci obstaja visok delež strinjanja, da se namembnost prostora ni spremenila in ostaja enaka. Tako jih meni kar osem od dvanajstih. Trije (Od drugod (m) 1; Kulturnik 1, osebni intervju, 2017, 6. oktober;¹² Odrasla 1) so mnenja, da je s kipi Grosuplje lepše kot brez kipov, da se je javni prostor izboljšal in se je ljudem, ki cenijo umetnost, s tem dodala vrednost javnega prostora. Najopaznejša razlika pa je bila pri vprašanki (Mlada 2), ki meni, da lahko ljudje dobijo negativne občutke ob kipih, če so postavljeni tako, da zmotijo javni prostor ali ovirajo prebivalce, da se jim morajo na svoji poti izogibati. Sama sicer pravi, da se ne spomni nobenega drugega primera, kot kipa pred OŠ Louisa Adamiča, ki je postavljen na travniku, kjer bi lahko bila kakšna športna aktivnost. Vsi ostali kipi so po njenem mnenju postavljeni tako, da prebivalcev ne ovirajo.

V okviru raziskovanja razvojnih preobrazb mest sem vprašance spraševala tudi o njihovem odnosu do globalizacije in tradicije. Iz pripovedi vprašancev je razvidno, da se jim zdi pomembno, da se svet globalizira, kot tudi, da se ohrani tradicija. Iz celotnega nabora trditev je najbolj izstopala naslednja: »Rekel bi, da oboje. Pomembno je, da postaja svet vedno bolj enak, da imajo vsi ljudje enake možnosti, a ne? Kar ima opravka s tem, da je tvoje življenje slabše, če se rodiš v napačnem delu sveta. Ampak tradicija je vseeno pomembna, ker združuje narode, daje identiteto ljudem. Ne razumem, zakaj bi bil tak antagonizem med tradicijo in individualizacijo« (Od drugod (m) 1).

¹² Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

Med vprašanci iz skupine kulturnikov sem zaznala razliko, saj so kulturniki precej naklonjeni globalizaciji. Menijo, da se ne more zgoditi, da bi bilo vse enako, ker je preveč ljudi in se vedno vzpostavijo določene posebnosti znotraj enega okolja (Kulturnik 1).

V nadaljevanju bom predstavila, kako so vprašanci pojasnili prednosti in slabosti življenja v mestu. Vprašanci jasno potrjujejo, da je dostopnost največja prednost življenja v mestu. To potrjuje 100 % delež strinjanja med vprašanci. Nadalje se strinjajo o prednostih urejene infrastrukture, bližine trgovin, dostopnosti do zdravstvenega doma, dostopnosti do objektov kulture, kot so gledališke hiše, opera in muzeji, o boljših možnostih družabnega življenja, o bližini šol in urejenem mestnem prevozu. Kot slabosti navedejo gnečo, slabši zrak, hrup, manj narave, omejenost prostora, odtujenost med ljudmi, visoke cene in nizek življenjski standard.

Nadalje sem vprašance spraševala o poznavanju mesta in ali vedo, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta. Zanimivo je, da nihče od vprašanih ni vedel točnega odgovora. Najpogostejši odgovori se gibljejo od leta 2000 do 2010. Ker je Grosuplje dobilo status mesta leta 2005, lahko iz odgovorov razberemo, da je osem od dvanajstih vprašancev pravilno opredelilo vsaj desetletje. Naselitev v mesto Grosuplje iz leta v leto narašča. To potrjujejo tudi izvedeni intervjuji, saj je med vprašanci kar pet priseljencev od devetih. Pri tem kar deset od dvanajstih vprašancev kot bistveni razlog za priseljevanje izpostavi bližino Ljubljane.

Grosuplje vprašanci opišejo kot predmestje Ljubljane (Odrasla 1). »Je kombinacija mestnega in vaškega. Ker Grosuplje vseeno je mesto, a ima pridih nekih komponent vasi« (Od drugod (ž) 3, osebni intervju, 2017, 19. december).¹³ O infrastrukturi imajo vprašanci enotno mnenje, saj jih pet od dvanajstih izpostavi hitro avtocestno povezavo in urejene telekomunikacije in kanalizacijo (Odrasla 1, Odrasli 2, Kulturnica 2, Kulturnica 3, Mlada 1). Trije od vprašanih menijo, da so v Grosuplju nižje cene stanovanj kot v Ljubljani (Kulturnik 1, Odrasla 3, Mlada 1). Ti so se tudi preselili iz Ljubljane v Grosuplje. Vprašanci kot razlog preseljevanja izpostavijo tudi gradnjo novih stanovanjskih objektov, kot so npr. Sončni dvori (Odrasla 3, Od drugod (m) 2). Veliko Ljubljančanov se seli v naravo in na obrobje, da bi se umaknili iz gneče. Po drugi strani pa se iz vasi selijo v večja mesta, kot je Grosuplje, ravno zaradi bližine služb (Mlada 1, Odrasla 3). Izmed vseh trditev sta najbolj izstopali dve, ki se nanašata na velikost in strukturo mesta. »Ne vem, če je Grosuplje ravno mesto. Kar se tiče Grosuplja kot mesta, ima kar veliko prednosti, ker je majhno mesto« (Kulturnik 1). Podobno opaža tudi

¹³ Zvočni posnetek intervjuja je v obliki surovih podatkov na voljo pri avtorici.

vprašanka (Mlada 1), saj razloži, da Grosuplje ni veliko mesto in lahko poznaš določeno število ljudi, kot da si na pol v vasi.

V nadaljevanju bom predstavila, kako so prebivalci zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju. O tem vprašanju se je izreklo le šest vprašancev. Vsi so potrdili, da so zadovoljni z bivanjem v Grosuplju. Nekateri celo zelo (Odrasli 2). Vprašanka (Odrasla 3) opisuje, da je prav udobno bivati v Grosuplju, tudi zaradi tega, ker je Grosuplje precej razvita občina, in meni, da ponuja vse. Vprašanci pojasnjujejo, da imajo na doseg in v bližini vse, kar potrebujejo za življenje (Kulturnik 1, Mladi 3). Večini vprašancev je všeč, da je mesto majhno in se ga z lahkoto prehodi. Obenem pa vprašanka opozarja, da ji ne bi bilo všeč, če bi se mesto še večalo, saj bi postalo preveliko (Mlada 1). Iz celotnega nabora trditev najbolj izstopa nezadovoljstvo nad novopostavljenimi parkomati (Odrasla 1, Odrasla 3, Mladi 3). »V glavnem bi vse to parkiranje vrnila na staro stanje, ker se mi zdijo vsi ti parkomati nesmiselni. Smo premajhen kraj za take zadeve. V glavnem se gibljemo eni in isti ljudje na isti lokaciji in mislim, da ni potrebe po tem, ker nimamo toliko zunanjih ljudi, ki bi nam zasedali parkirišča« (Odrasla 3).

Večkrat je bil omenjen pomen bližine narave in gozda. Prebivalcem se zdi v redu, da se lahko od doma do narave sprehodijo v nekaj minutah (Odrasla 1, Mlada 1). Vprašanca (Mlada 1, Odrasli 2) vidita kot pozitivno tudi bližino potoka Grosupeljščice, obenem pa menita, da je znotraj mesta premalo zelenih površin.

7.3 OBLIKOVANJE IDENITETE MESTA IN PROSTORSKE IDENTIFIKACIJE PREBIVALCEV

V okviru prepoznavanja identitete kraja sem vprašancem zastavila tri vprašanja, in sicer kakšno je njihovo mnenje o tem, po čem je Grosuplje najbolj prepoznavno, unikatno in po čem najbolj izstopa. Glede prepoznavnosti se je največ vprašancev opredelilo, da jo najbolj zagotavljajo kipi (pet vprašancev), glas manj pa je dobila Županova jama (Taborska jama). Sledita Mestna knjižnica Grosuplje in grosupeljski grb – konjiček s po tremi glasovi. Med bolj prepoznavnimi vprašanci navajajo tudi slavne grosupeljske osebnosti, kot so Cerar, Čeferin, Janša, Likovič. Izpostavijo tudi Pekarno Grosuplje, hotel in kazino Kongo, svetovno znano farmacevtsko podjetje Belimed, dvorano Brinje, novo nogometno igrišče, nov zdravstveni dom in cerkev. Opisujejo, da je Grosuplje prepoznavno tudi po tem, da je bogata občina, da je prvi izvoz na avtocesti proti Dolenjski (sedaj drugi zaradi priključka Šmarje-Sap) in da ima

naselje Sončni dvori. Dodajajo, da je prepoznano tudi po romski problematiki. Zgodovinsko gledano, omenijo tabor Cerovo, železnico, da so nekdaj v Grosuplju gojili hmelj, grad Turjak in Magdalensko goro. Med sedanjimi dejavnostmi pa izpostavijo grosupeljski kolesarski maraton in festival Grosuplje v jeseni.

Grosuplje glede na najpogostejše navedbe vprašancev ni unikatno. Ker je bilo to spalno naselje in se je potem v njem razvila industrija, mu manjka srce (Kulturnica 2, Mladi 3). Grosuplje – mesto kipov ima velik potencial (Kulturnica 3). »Načeloma se reklamira, naj bi bilo mesto kipov. Meni osebno se to ne zdi. Tudi Ljubljana ima dosti kipov, tako da ne bi vedel, zakaj bi bilo Grosuplje v tem pogledu mesto kipov. Ker se mi zdi, da to ni stvar, ki bi segala nekam globoko v zgodovino, ampak je umetno ustvarjeno. Mogoče kasneje v zgodovini lahko nekaj nastane iz tega, ampak trenutno se mi zdi, da je to malo umetno ustvarjeno« (Od drugod (m) 2). Navedeno dokazuje, da vprašanci iz skupine Od drugod ne vedo točno, zakaj in kako je potekala umestitev kipov v prostor.

Grosuplje je unikatno po tem, da je mešanica majhnega mesta z značilnostmi velikega mesta. »Imamo reko in smo obdani s hribi. Zdi se mi, da take mešanice ni v okolici Ljubljane. Recimo, ker Domžale so že večje, Vrhnika je že skoraj del Ljubljane. In se mi zdi, da je Grosuplje ločeno mesto, ki ima značilnosti teh drugih mest, ampak je še vedno samostojno« (Mlada 1).

Vprašanci so nato povedali, kaj po njihovem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa. Odgovorili so, da cerkev in zdravstveni dom na hribih. Zanimiva so mnenja vprašancev, da je center, razpotegnjen ob Adamičevi cesti, zelo betonski, na obrobju mesta pa so drevesa in gozdovi. Pozitivno so se opredelili do tega, da je mesto dovolj prostorno in ni prenatrpano. Pozitivno ocenjujejo tudi drevored do železniške postaje (Kolodvorska cesta) in urejenost krožišč. Malo manj pozitivno pa gledajo na arhitekturno mešanico socialističnih (starih) in novih (barvnih) stavb. Kritično se opredelijo tudi do industrijskih con, ki so praktično na vsakem koraku.

Glede Grosuplja – mesta kipov in kipov, postavljenih v Grosuplju, sem vprašance spraševala, katere tematike kipov bi kipe bolj približale ljudem, in dobila tudi odgovor, s čim se identificirajo prebivalci Grosuplja. Med vprašanci obstaja močno strinjanje z navezavo na zgodovino. Zanimajo jih tematike Županove jame, Magdalenske gore in konjička ter Louisa Adamiča. Nadalje se navezujejo tudi na naravne pojave, kot je Radensko polje (avtohtone živalske in rastlinske vrste). Iz nabora predlogov je izstopalo strinjanje predvsem s

preprostimi, običajnimi, vsakdanjimi temami, ki jih ljudje razumejo. Vprašanka (Mlada 1) meni, da se ljudje lažje povežejo s kipi, kot so roža, konjiček, doprsni kipi, čeprav bi sama raje videla bolj abstraktne in nadrealistične kipe. Z navezavo na sedanost pa vprašanka (Odrasla 1) izpostavi, da je Grosuplje hitro rastoče mesto in bi morda lahko poudarili tematiko družine in lepih deklet, ki bivajo v Grosuplju.

Podrobnejša analiza odgovorov pokaže, da ni tako pomembna tematika kot postavitev. Pomembno je, kje so kipi postavljeni in da so opazni. K temu veliko prispeva tudi velikost, saj večje kipe ljudje prej opazijo (Odrasla 3). Vprašanca iz skupine Mladi (Mlada 2, Mladi 3) izpostavita, da bi bilo smiselno zraven vsakega kipa dodati tudi tablo o kiparju in ozadju nastajanja kipa, poleg tega pa na enem mestu tudi tablo, kjer bi bili vsi kipi razporejeni po zemljevidu.

Nadalje sem vprašance spraševala, ali menijo, da so kipi vplivali na vizualno podobo mesta. Vprašanci so jasno potrdili, da imajo kipi pomembno in pozitivno vlogo za mesto. To potrjuje dejstvo, da se jih je kar deset od dvanajstih opredelilo pozitivno, le dva sta se odzvala kritično. Na splošno vprašanci menijo, da je to značilnost mesta, na katero smo lahko ponosni. Vpliva na kakovost bivanja in estetskost prostora. Kipi mesto polepšajo in mu dodajo umetniško vrednost. Prispevajo h kulturni podobi mesta in večji prepoznavnosti. Vprašanci menijo, da kipi dajejo mestu svoj pečat in bodo tudi čez leta zanimivi in bodo v prihodnosti nekaj veljali.

Vprašanka (Mlada 2) meni, da kipi mestu dodajo dodatno vrednost, saj sprehajalne poti niso puste. Vprašanec (Od drugod (m) 2) kritično izpostavi, da morajo biti kipi poenoteni in imeti svoj slog, saj s tem lahko naredijo okolico lepo. Če je vsak kip postavljen zase, je to lahko grdo in kičasto. Vprašanka (Mlada 1) meni, da bi glede na to, da je Grosuplje mesto kipov, lahko imeli še več kipov in še večje, ne pa da so tako subtilno postavljeni po prostoru.

7.4 KULTURA IN KIPARSKA UMETNOST NA JAVNIH MESTNIH PROSTORIH

Vprašance sem spraševala, kje vidijo razliko med visoko in nizko umetnostjo. Glede na njihove odgovore umetnost doživljajo zelo različno. Od dvanajstih vprašanih se jih kar pet iz različnih kategorij ni hotelo opredeliti o tem vprašanju. Umetnosti nočejo ločevati. Ostali so navedli različne razlage o tem, kaj jim predstavlja določena umetnost.

Vprašanci jasno potrjujejo, da je nizka umetnost namenjena potrošnji in zabavi, je domača širšemu občinstvu, množici ljudi (Od drugod (ž) 3). Prvi motiv nizke umetnosti je denar (Kulturnik 1). To so po navedbah npr. romantične komedije za kratkočasenje ljudi in lahkotno branje.

Visoka umetnost je po mnenju vprašancev tista, katere namen ni, da zadovolji množico ljudi in se vsebina ne prilagaja množici, ampak navdih pride iz avtorja. Avtor se umetnini res posveti. Umetnik ima za sabo zgodbo, ugled in svoj slog. Visoka umetnost nastane šele, ko gre nekdo skozi obdobje razvijanja svoje umetnosti in razvije svoj slog, po katerem postane prepoznaven. Ko vidiš neko umetnino, lahko kot poznavalec določiš, kateremu umetniku pripada. Taka umetnost ni blizu vsem ljudem in je kompleksnejša. Temelji na kakovosti (Mlada 1, Od drugod (m) 2, Od drugod (ž) 3, Kulturnica 2). Nekateri grafiti so umetnost, saj nosijo sporočilo, vzgib in navdih umetnika. Enako velja za izpiljeno in kakovostno izvedeno glasbo.

Med vsemi trditvami najbolj izstopa trditev vprašanca (Kulturnik 1), ki pravi, da ne ve, če bi umetnost razdelil na visoko in nizko, temveč na dobro in slabo. Vprašanka (Kulturnica 2) pa poudari, da neka umetnost lahko dobi zelo pozitivne kritike, pa sploh ni nujno, da je dobra. To pomeni, da na umetnost vsakdo gleda subjektivno.

Nadalje sem vprašance spraševala o kipih in projektu Grosuplje – mesto kipov. Najprej me je zanimalo, ali so vprašanci opazili kipe, postavljene v Grosuplju. Vprašanci so se strinjali in odločno odgovorili, da so opazili kipe v Grosuplju. Med dvanajstimi je bila le ena vprašanka, ki je bila malce neodločna, a se je potem spomnila, da je tudi ona opazila doprsne kipe Lučke Koščak (Od drugod (ž) 3).

Spraševala sem, kje so opazili postavljene kipe in če mi lahko naštejejo vsaj pet tematik kipov. Večina vprašancev jih je brez večjih težav naštel vsaj pet ali več. Največ težav so imeli vprašanci kategorije Od drugod, kar je razumljivo, saj v kraju niso tako pogosto kot prebivalci. V tabeli (gl. Tabelo B.2) so podani odgovori vprašancev.

Največ vprašancev pozna kip Angeli Lučke Koščak, ki ga s svojimi besedami imenujejo doprsni kipi ali glave. Nihče od desetih vprašancev ni podal imena, s katerim je kipe poimenovala avtorica. Sledita grosupeljska konjička na dveh krožiščih. Za enega izmed obeh je vprašanec povedal, da naj bi bil kupljen na spletu (Alibaba) in podarjen s strani Rotary kluba občini Grosuplje. Ta kip ni visoka umetnost (Od drugod (m) 2). Našteli so tudi rožo ob

Grosupeljščici in kovinsko kroglo, kipe pred obema osnovnima šolama in knjižnico. Večinoma so zaobjeli kipe po celotnem Grosuplju. Iz tabele (gl. Tabelo B.2) je razvidno, kateri kipi so boljše prepoznani in verjetno s tem tudi boljše umeščeni v prostor kot tisti, ki sploh niso omenjeni.

Glede postavitve kipov sem vprašance spraševala, ali se jim zdi postavitve kipov v prostoru primerna ali pa bi sami izbrali kakšen drugačen prostor. Polovica se jih je opredelila, da je postavitve povsem primerna. Podrobnejša analiza je pokazala, da je vprašancem bistveno predvsem to, da se kipe opazi. Pomembno je, da jih ljudje vidijo, ko se peljejo mimo, tako da je po mnenju vprašancev namestitve kipov v krožiščih ustrezna. Iz navedb lahko razberemo, da jim ustreza tudi kontrast med kipom ter travo in zelenjem. Zaznala sem razliko v odgovoru vprašanca (Kulturnik 1), ki se mu ne zdi v redu, da so vsi kipi ob cestah. Tako se lahko samo pelješ mimo, ne moreš pa kipa videti od blizu. Zato predlaga postavitve parka, skozi katerega se lahko sprehodiš in si pogledaš, kako zanimivi so kipi, ker na cesti tega ne opaziš. Enako izpostavi tudi vprašanec (Mladi 3), ki se mu prav tako zdi boljše, da bi kipe postavili skupaj, ne pa kar razpršeno, kamor kaj pade. Primeren bi bil skupen ograjen prostor, kjer bi se lahko ljudje sprehodili ali usedli. Predlaga pot ob Grosupeljščici. Enako opisuje vprašanka (Odrasla 3), ki izpostavi problem, da zaradi razpršenosti prebivalci pozabimo, kje stojijo kipi, in bi bilo mogoče boljše, če bi bili v določenem parku postavljeni skupaj. Tako bi bili bolj opazni. Vprašanka (Kulturnica 2) opaža, da se prebivalci ob nobenem kipu ne zadržujejo, ker so umaknjeni od ceste in se jim je težko približati in si jih ogledati. Umestiti bi jih bilo treba v tak prostor, da bi ljudje lahko prišli do njih, se ob njih zadrževali. To, da bi se šli poleg kipa fotografirat, je po njenem mnenju malo nerodna zadeva. Vprašanka (Kulturnica 3) poudari, da ni bil narejen dolgoročni načrt in je sedaj vse skupaj zamrlo. Doda, da bo v prihodnosti morda drugače.

Ker so vprašanci, kot smo ugotovili iz njihovih odgovorov, zaznali kipe v prostoru, me je zanimalo, ali vedo o njih kaj več. Vprašala sem jih, ali poznajo projekt Grosuplje – mesto kipov. Kar sedem od dvanajstih jih je odgovorilo pritrdilno. Večina jih je povedala, da so o tem že nekaj slišali, a v projektu niso sodelovali. O tem vedo toliko, kolikor so prebrali v Grosupeljskih odmevih ali na internetu. Izjema so bili le kulturniki in mladi. Vprašanka (Mlada 1) projekt pozna, ker so iz OŠ Brinje obiskali Boštanj in kiparje pri izdelovanju kipov. Spomni se postopka, kako so umetniki klesali kipe po fazah. V spominu so ji ostali tudi še neizdelani kipi. Pravi, da ji je bilo to zelo všeč. Vprašanka (Mlada 2) se spomni, da se je

takrat dosti govorilo o kipih, a ne iz navdušenja, ampak ker so bili ljudje mnenja, da se s tem projektom zapravlja občinski denar.

Vprašanci iz skupine kulturnikov so sodelovali pri projektu. Vprašanka (Kulturnica 2) se spomni kiparja Kočice, ki je hotel projekt povezati s prebivalci in je organiziral delavnice z glino in zbiral odtise za odlitke rok. Zbral je okoli 1000 odlitkov rok Grosupeljčanov, sodeloval pa je lahko, kdor je hotel. Tudi vprašanec (Kulturnik 1) pravi, da so delali na promociji projekta Kočice in da jim je umetnik napravil tudi kipe za nagrade Zveze kulturnih društev Grosuplje. Tudi vprašanka (Kulturnica 3) je pri projektu sodelovala, saj je vodila ustvarjalne delavnice za otroke na Boštanju. Spominja se, kako zanimivo je bilo opazovati kiparje pri ustvarjanju in procesu klesanja kipov. Njeno mnenje je, da bi bilo smiselno, če bi bile delavnice malo bolj strukturirane in bi si vsak dan vzeli petnajst minut časa, da bi z otroki obšli vse kipe in bi bolj strukturirano spremljali proces ustvarjanja v kamnu. Aktivnosti za otroke so bile brezplačne, trajale so od 10 do 14 ur v poletnih mesecih. Delavnice so promovirali s plakati, radijem Zeleni val in lokalnimi časopisi. Povabili so osnovne šole in učitelje za likovni pouk ter otroke in odrasle zunaj šole. Spomni se, da sta bila obisk in zanimanje velika, prišlo je kar 60 otrok in odraslih na dan.

Ko sem ostale vprašance spraševala, ali so se udeležili dejavnosti projekta Grosuplje – mesto kipov, so dokaj enotno odgovorili, da niso vedeli za delavnice, da je to področje, ki ga ne poznajo, da takrat niso iskali teh informacij, in četudi bi zanje vedeli, ne bi imeli časa in volje, da bi se jih udeležili. Menijo, da so se tisti, ki jih to zanima, delavnic udeležili, a večine vprašancev ni bilo med njimi.

7.5 NAČRTOVANJE URBANE REGENERACIJE PREK PROCESOV PARTICIPACIJE

Ker je Grosuplje – mesto kipov regeneracijski projekt, sem vprašance vprašala, ali so s tem seznanjeni. Kar deset od dvanajstih jih je odgovorilo, da o tem ne vedo ničesar. Med vsemi je najbolj izstopala vprašanka (Odrasla 1), ki je pri svojih okoli sedemdesetih letih podala najtočnejši odgovor. Slišala je, da je Grosuplje mesto kipov in da naj bi s tem mesto postalo živahnejše in bi se v njem nekaj dogajalo. Vprašanka (Mlada 1) pa je na osnovi imena projekta sklepala, da to pomeni, da hočejo nekaj znova zbuditi. Nadalje sem vprašancem razložila, kaj pomeni oživljanje prostora, in jih prosila za njihovo mnenje. Zanimalo me je, kako menijo, da so na oživljanje mesta Grosuplje vplivali kipi. Na to vprašanje so se

vprašanci odzvali najbolj heterogeno. Zanimivo je bilo, da enako število vprašancev meni, da so kipi vplivali na regeneracijo javnega prostora (štirje), enako število jih meni, da niso, in prav toliko, da je vloga kipov pri tem nekje vmes. Kipi so vplivali zgolj kot umetnost in dodatek mestu ter s tem izboljšali kakovost prostora predvsem z estetskega in vizualnega vidika. Vprašanci opažajo, da so kipi prej morda nekoliko bolj vplivali na prebivalce in so sedaj že samoumevni. Prej so bili kipi negativno sprejeti (Mlada 2), sedaj pa so za domačine že skoraj neopazni (Odrasla 3).

Z namenom, da bi prišla do mnenja vprašancev o prostorskih intervencijah v javni prostor od spodaj navzgor, sem jih vprašala, kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja, saj me je zanimalo, kakšne spremembe v prostoru si prebivalci želijo. Vprašancem se zdi pomembno, da se uredijo parki (Odrasla 3, Kulturnica 3) in da se vanje postavijo klopi za starejše (Odrasla 1). Ena vprašanka (Mlada 1) predlaga tudi pasji park. Poleg tega si vprašanci želijo tudi igrala v centru mesta, saj so tista v okolici vrtcev zaklenjena (Odrasla 3, Odrasla 1, Kulturnica 3). Starejša vprašanka (Odrasla 1) meni, da mesto potrebuje več cvetočih rastlin, saj bi tako mesto po njenem mnenju zaživel.

Dva od vprašanih predlagata preureditev kulturnega doma (Odrasla 1, Od drugod (m) 1) in več predstav. Vprašanka (Odrasla 3) izpostavi, da sedaj veliko hodi v Špas teater v Mengeš in si želi, da bi več takih sproščenih predstav pripeljali v Grosuplje, ker so večje predstave v Grosuplju, koliko opaža, hitro razprodane. Vprašanci navedejo tudi, da kot izboljšavo vidijo nov večji kulturni dom (Od drugod (m) 1), ureditev mladinskega centra, galerije, športnih klubov, izboljšani turizem (povezava institucij med sabo) ter postavitev bazena, vodometa in krožišč.

Zanimiva je skladnost odgovorov vprašancev s kulturnega področja. Prav vsi trije so mnenja, da Grosuplju manjka center in bi bilo treba zaprti Kolodvorsko cesto ter tam ustvariti »srčiko Grosuplja«, kot jo je poimenovala ena od vprašank. Prostorsko gledano, v Grosuplju ni centra (Kulturnica 3). Eden od vprašancev bi takoj zaprl Kolodvorsko ulico in v Grosuplju naredil center, ker ga sedaj nima. Tam bi bil prostor za druženje in dogodke, razne trgovinice, lokale in tržnico (Kulturnik 1). To bi bil prostor, kjer bi se ljudje lahko zadrževali. Lahko bi postavili lokale in igrala (Kulturnica 3). Drevored je eni vprašanki eden najljubših prostorov. Če bi bil zaprt za parkiranje in bi bil neke vrste promenada, bi ji bilo še bolj všeč (Kulturnica 2).

Vprašance sem spraševala, s katerimi ukrepi bi izboljšali javni prostor v Grosuplju. Podrobnejša analiza pokaže, da se je največ vprašancev opredelilo za nove in bolj urejene

sprehajalne poti in parke. Vprašanka (Kulturnica 2) navaja, da je pomembno, da so v parku klopi. Nadaljuje, da ima pri tem vlogo tudi občina, ki naj podpira vizijo, da se ljudje povezujejo, da vlada vzdušje sproščenosti in sprejemanja razlik. Hkrati pa je pomembna tudi zunanja ureditev (Odrasla 1), da so ulice in parki lepo urejeni.

Vprašanka (Odrasla 1) izpostavi bistven problem, da je med prebivalci še vedno nizko zavedanje o čistoči na javnih mestih. Predlaga urejanje cest in parkov. Te problematike se zavedajo tudi mladi (Mladi 3), saj vprašanec predlaga čiščenje okolice vojašnice in jezera. Tam bi potem omogočili različne aktivnosti, različne športe, tudi potapljanje.

Vprašanka (Kulturnica 2) predlaga razbremenitev glavne Taborske in Adamičeve ulice z obvoznico. Obvoznico na drugi strani Grosuplja predlaga tudi vprašanka (Odrasla 1), in sicer od Konga mimo doma starejših občanov. To dokazuje, da Grosuplje postaja vedno večje mesto, ki je zelo prometno obremenjeno.

7.6 VLOGA JAVNOSTI PRI VZPOSTAVLJANJU PARTICIPATIVNIH PRAKS

Glede urejanja prostora sem želela ugotoviti, kaj vprašanci menijo o tem, kolikšen je njihov vpliv na oblikovanje javnega prostora. Prevladujoč je bil odgovor, da vlada zelo velik vpliv inštitucij, občine in države. V okviru financ so vprašanci izpostavili, da država sama odloča, kako bo kaj financirala (Od drugod (m) 1). Menijo tudi, da v veliki meri na koncu občina odloči, kako bo javni prostor urejen (Od drugod (m) 2). Enako mnenje lahko zaznamo tudi iz pripovedi vprašanke: »V glavnem mislim, da so odločitve na nivoju občinske uprave in seveda povezane z denarjem, ki je trenutno v občinskem proračunu« (Odrasla 3). Za oblikovanja javnega prostora so prek načrtovanja prostora zadolžene inštitucije (Kulturnica 2). Ljudje organizacijsko na to, kam se nekaj postavi (stavbe), nimajo veliko vpliva (Kulturnica 3).

Vprašanci iz skupine Odrasli poznajo komunikacijske kanale, ki so potrebni za vzpostavitev dialoga med prebivalci in inštitucijami. »Občina vedno da razgrnitev plana in se lahko občani odzovemo, lahko podamo svoje predloge. Občina ima tudi ure oziroma čas, ko občani lahko podamo svoje predloge županu in tam zaposlenim« (Odrasla 3). Nasprotno pa se je med mladimi zaznal problem, da se ne zavedajo, na koga bi naslovili idejo/problem – ali na župana ali inštitucije in tako vprašanka predlaga vzpostavitev nekega komunikacijskega kanala (Mlada 1). Izpostavi, da verjetno ne bi bila upoštevana, če bi sama izpostavila nek problem, in

da bi bilo veliko bolje, če bi ljudje imeli občutek, da imajo tudi oni besedo pri urejanju prostora. Tako bi čutili, da je javni prostor nekaj njihovega, in bi zanj lepše skrbeli.

Iz pripovedi vprašanca (Kulturnik 1) sem zaznala bistven problem, in sicer da je za to, da si slišan, potreben precej velik trud. Če ljudje hočejo, da se jih sliši, se je treba organizirati. Lahko s podpisovanjem peticije ali predstavitvijo ideje inštitucijam, ki so odgovorne za javne prostore. Kot nadaljuje vprašavec, so inštitucije namenjene temu, da poslušajo ljudi in jim omogočajo, da imajo, kar bi hoteli imeti.

Podrobnejša analiza je pokazala, da vprašanci menijo, da imajo ljudje toliko vpliva, kot ga hočejo imeti, in je težava v tem, da večina noče vplivati, zato odločanje z veseljem prepustijo občini in krajevnim arhitektom (Mlada 3). Pojasni, da imajo ljudje manj vpliva, kot bi ga lahko imeli, saj ne čutijo potrebe po tem, da bi sami ustvarjali. To lahko opazimo tudi iz navedb vprašanca (Mladi 3), saj meni, da se naj z urejanjem ukvarjajo zaposleni, njemu pa je v redu tako, kot bo. Zanj je pomembno predvsem to, da je prostor urejen.

Vprašance sem vprašala, kakšno je njihovo mnenje o skupnosti, v kateri živijo. Pet od šestih jih je na splošno zadovoljnih. Najopaznejše razlike v strinjanjih je opaziti pri mladih. Vprašanka (Mlada 1), ki je še študentka, pojasni, da ima večino socialnih vezi v Ljubljani z ljudmi iz različnih koncev Slovenije. Sama je mnenja, da mladi v Grosuplju nimajo priložnosti, da bi se družili. Ne vidi možnosti za ustvarjanje skupin, ki niso nujno vezane na neko obliko dejavnosti, kot je npr. šport. Rada bi videla širši kulturni program, spodbujanje umetnosti, krožkov in društev. Zdi se ji, da tega v Grosuplju primanjkuje in da je tega več v drugih mestih. Sama je v Grosuplju že iskala literarne skupnosti, kamor bi se lahko vključila, pa tega ni na voljo. Zato tukaj tudi nima socialnih vezi. Razlike v zadovoljstvu je opaziti tudi pri vprašancu (Mladi 3). Ta razloži, da je v Grosuplju opaziti, kar je po njegovem mnenju tipično za Slovenijo, da se sem priseljuje veliko južnih narodov. Ko gre zvečer ven, opazi veliko ljudi južnih narodnosti.

Kljub temu da so vprašanci s socialnimi vezmi v Grosuplju zadovoljni, izpostavijo potrebo po večjem povezovanju. Vprašavec (Kulturnik 1) opaža, da bi bilo potrebnega malo več povezovanja vseh prebivalcev in malo več njihove zavzetosti. Vprašanka (Odrasla 3) opisuje, da se socialne vezi izgublajo in da družba postaja vedno bolj odtujena. Meni tudi, da če človek želi sodelovati, vedno najde dogodke in ljudi, s katerimi lahko sodeluje. Sama spoznava sebi enako misleče in navezuje nove stike na dogodkih v knjižnici in kulturnem domu. Razume pa se tudi s stanovalci v bloku. Ko sem vprašance spraševala, kako bi sami

pripomogli k druženju v kraju, sem dobila naslednje predloge. Vprašanec (Odrasli 2) bi pomagal v čistilnih akcijah in pri spodbujanju za bolj urejeno in čisto okolje. Prav tako za čistočo okolja skrbi vprašanka (Odrasla 1), ki si želi, da bi bili ljudje ozaveščeni in predlaga table »Pazi na red in čistočo!«. Med mladimi vprašanka (Mlada 1) meni, da bi mladi potrebovali svoj prostor za druženje. Izpostavi željo, da bi imeli mladinski center, kot ga imajo v Ljubljani (Bežigrad, Šiška). V tem vidi možnost prirejanja družabnih iger, pogovornih in umetniških večerov itd. S tem bi mladi dobili možnost vključitve v grosupeljsko sfero. Drugi vprašanec (Mladi 3) je član skavtov in Rdečega križa. Zdi se mu pomembno, da se oseba pridruži neki organizaciji in začne delati kot prostovoljec ali pomaga pri učenju mladih. S tem človek vrne skupnosti, ki ti nekaj daje. Po njegovem mnenju je to tisto, kar tvori skupnost.

Vprašance sem vprašala, ali bi se želeli vključiti v projekt Grosuplje – mesto kipov, če bi imeli možnost. Polovica vprašancev iz različnih kategorij bi sodelovala. Štirje so povedali, da to ni njihovo področje in da jih to ne zanima. Dva sta odgovorila, da na otvoritev in prireditve bi prišla (Mlada 2, Mladi 3), sama pa ne bi sodelovala.

Ko sem vprašancem zastavila zadnje vprašanje, kako bi sami vzpostavili kreativno družbeno življenje, pri katerem bi bili izhodišče kipi, ter kako si predstavljajo dogodke in druženja okoli kipov, so bili odgovori najbolj kreativni in inovativni.

Vprašanec (Odrasli 2) predlaga vzpostavitev društva, ki bi se tedensko dobivalo in kreativno ustvarjalo ideje, kako medgeneracijsko vključiti vse sloje prebivalcev v umetnost. Tudi vprašanka (Odrasla 3) predlaga društvo, ki bi skrbelo, da bi kipi bolj zaživel. Predlaga urejanje okolice kipov. Z drobnimi stvarmi, kot so urediti gredico okoli kipa in potko do njega, lahko z zelo malo denarja dosežemo, da so kipi v simbiozi s prostorom in bolj opazni. Prav tako predlaga, da bi društvo naredilo zgibanke, ki bi jih delilo ljudem in jih vabilo, naj pridejo pogledat in raziskat, kje vse so kipi. Postavila bi tudi večji napis s podatki, od kdaj so, kdo jih je naredil in zakaj so. Fotoreportaža kipov v vseh letnih časih in knjiga je tudi eden od njenih predlogov. Predlaga pa tudi, da se na javnih prireditvah posebej izpostavi povabilo, naj ljudje ne pozabijo na kipe.

Vprašanka (Kulturnica 3) predlaga tedenska oziroma mesečna srečanja pri vsakem kipu in pogovor z avtorjem. Tudi vprašanec (Kulturnik 1) predlaga delavnice za občane, ki bi jih organizirali umetniki, ki so postavljali kipe. To se mu zdi zanimivo. Lahko bi nastale razstave manjših kipcev in občasne razstave. S tem bi ljudi pritegnili in bi mogoče potem tudi oni malo

bolj opazili kipe oziroma bi se začeli pogovarjati, kje bi kipi lahko stali in kje bi bilo zanimivo, da bi bili postavljeni. Vprašanka (Kulturnica 2) predlaga delavnice, a predvsem za otroke, saj so starši zaradi otrok potem tudi primorani priti. Zato bi zraven ponudili še delavnice za odrasle, da se preizkusijo v določeni spretnosti. Možnost za izvajanje delavnic vidi predvsem v Kolodvorski ulici. Na delavnicah bi se ljudi tudi izobrazilo.

Učna pot

Vprašanka (Kulturnica 3) predlaga učno pot. Zelo veliko bi lahko za projekt naredile šole ali vrtci. Lahko bi skrbeli za gredice okoli kipov. Prav tako bi otroci lahko pisali zgodbe skozi oči kipov, kako kipi opazujejo prebivalce Grosuplja, in o tem, koga so videli sprehajati se mimo njih. Nekaj podobnega je Osnovna šola Brinje izvedla leta 2015/2016 v sklopu projekta Slovenija – kot jo vidimo otroci. Zgodbe lahko preberete na strani osnovne šole pod naslovom Kipi v Grosupljem, sodelovali pa so učenci 1. razreda (Osnovna šola Brinje).

Lov na kipe

Vprašanka (Mlada 1) izpostavi, da bi prebivalce lahko vključili le tako, da bi jim ponudili nekaj zanimivega in interaktivnega, da bi se tudi sami čutili povezane s kipi. Predlaga dan lova na kipe, ki bi ga organizirala tako, da bi naredila zemljevid vseh kipov, ki bi jih potem ljudje obiskali. Zraven kipov pa bi stali avtorji, in ko bi ljudje prišli do kipa, bi se lahko z avtorjem pogovorili. S tem bi prišlo do dialoga.

Tek po poti kipov in potapljanje med kipi

Vprašavec (Mladi 3) z bolj športnega vidika predlaga, da bi se kipe postavilo ob gozdni poti in bi npr. vsako sredo potekal tek po poti kipov. Prav tako predlaga, da bi kipe potopili v bližnje jezero. Hkrati bi očistili in uredili jezero ter okolico. Potem bi organizirali potapljanje med kipi, kot so to naredili v Avstriji. Če bi se ustvaril projekt, kjer bi bile še druge dejavnosti zraven kipov, bi se bil on pripravljen takoj vključiti. Vprašanka (Kulturnica 3) predlaga sodelovanje s Športnim društvom Grosuplje in vzpostavitev športnih aktivnosti, povezanih s kipi, kot je npr. flash mob.

Spoznaj Grosuplje prek kipov

Vprašanka (Mlada 1) predlaga, da bi lahko naredili vseslovensko ekskurzijo po mestih, ki imajo kipe, da bi videli, kako so bili izdelani drugje, in konstruktivno ocenili svoje in zastavili

projekt za naprej. Prav tako predlaga projekt Spoznaj Grosuplje prek kipov kot turistično zanimivost za tujce, vendar bi prej morali ustvariti še več in še večje kipe.

Vprašanci so predlagali raznovrstne ideje, ki jih je v prihodnje mogoče uporabiti, če bo še kaj zanimanja za projekt Grosuplje – mesto kipov.

8 UGOTOVITVE

Javni prostor je ključni del vsakega mesta. Glavni kriterij za določanje javnega prostora je dostopnost, s čimer so se strinjali tudi vprašanci. Jasno so pritrdili, da javni prostor pripada vsem. Izpostavili so, da je pomembno, da je dostopen vsem uporabnikom, tudi starejšim, otrokom in invalidom.

Odprt javni prostor zagotavlja bistveno mestno površino za aktivno življenje. Njegova uporaba se razlikuje. Vprašanci so izpostavili, da se po njem lahko prosto gibaš, izvajaš rekreacijo in različne aktivnosti. Pomembno je, da je javni prostor tako urejen, da omogoča druženje, hkrati pa je pomembna tudi zunanja ureditev – da so ulice in parki lepo urejeni. Vprašanci so se strinjali, da nosi urejanje javnega prostora dolgoročne posledice. Vprašanje, kako organizirati življenje za boljšo, trajnostno družbo prihodnosti, je eno osrednjih vprašanj razvoja urbanega okolja.

Javni prostor je posebnost mest. Razdelitev mestnih prostorov na javne in zasebne je ključna za razumevanje prostorske urejenosti družbe. Vprašanci so kot najpogostejši kraj zadrževanja navedli knjižnico, sprehajalne poti, trgovine, igrišča ob šolah, tržnico, drevored ter kulturni in zdravstveni dom.

Življenje v mestu prebivalcem ponuja številne možnosti. Vprašanci so jasno potrdili, da je dostopnost največja prednost življenja v mestu. Strinjajo se o prednostih urejene infrastrukture, bližine trgovin, dostopnosti do zdravstvenega doma, kulturnih objektov, kot so gledališke hiše, opera, muzeji, do družabnega življenja, bližine šol in urejenega mestnega prevoza. Kot slabosti navajajo gnečo, slabši zrak, hrup, manj narave, omejenost prostora, odtujenost med ljudmi, visoke cene in nizek življenjski standard. Za mesta je pomembno, da med seboj ustvarjajo primerljivo različne razmere, čeprav v bistvu vsa ponujajo podobne osnovne življenjske razmere in delujejo na podoben način. Grosuplje je po navedbah vprašancev majhno mesto, ki nudi vse. Menijo, da je bivanje v Grosuplju udobno.

Vprašanci potrjujejo, da naseljevanje v mesto Grosuplje iz leta v leto narašča. Kot bistven razlog za priseljevanje navajajo bližino Ljubljane. Veliko Ljubljančanov se seli v naravo in na obrobje, da bi se umaknili iz gneče. Po drugi strani pa se iz vasi selijo v večja mesta, kot je Grosuplje, ravno zaradi bližine služb. Grosuplje je kombinacija mestnega in vaškega. Je vseeno mesto, a ima pridih nekih komponent vasi. Kar se tiče Grosuplja kot mesta, ima kar

veliko prednosti. Ker je majhno mesto, je vse hitro dostopno in lahko poznaš določeno število ljudi, kot da si na pol v vasi.

Identiteto prostora se določa glede na sposobnost človekove zaznave ali zapomnitve drugačnosti prostora, po kateri se dani prostor razlikuje od drugih prostorov. Grosuplje glede na najpogostejše navedbe vprašancev ni unikatno. Največ vprašancev meni, da je Grosuplje prepoznavno po kipih, Županovi jami (Taborski jami), Mestni knjižnici Grosuplje in Grosupeljskem grbu. Med prepoznavnimi posamezniki navajajo znane grosupeljske osebnosti, kot so Cerar, Čeferin, Janša, Likovič. Izpostavijo tudi Pekarno Grosuplje, hotel in kazino Kongo, svetovno znano farmacevtsko podjetje Belimed, dvorano Brinje, novo nogometno igrišče, nov zdravstveni dom in cerkev.

Glede Grosuplja – mesta kipov in kipov, postavljenih po Grosuplju, sem vprašance spraševala, katere tematike kipov bi kipe bolj približale ljudem, in dobila tudi odgovor, s čim se identificirajo prebivalci Grosuplja. Vprašanci menijo, da bi bile zanimive teme zgodovina, Županova jama, Magdalenska gora in konjiček ter Louis Adamič. Omenili so tudi naravne pojave, kot je Radensko polje (avtohtone živalske in rastlinske vrste). Med trditvami sem zaznala strinjanje predvsem s preprostimi, običajnimi, vsakdanjimi temami, ki jih ljudje razumejo.

Vprašanci jasno potrjujejo, da imajo kipi pomembno in pozitivno vlogo za mesto. Opisujejo, da kipi mestu dodajo neko dodatno vrednost. Podrobnejša analiza odgovorov pokaže, da ni tako pomembna tematika kipov kot njihova postavitve. Pomembno je, kje so kipi postavljeni in da so opazni. K temu veliko pripomore tudi velikost, saj večje kipe ljudje prej opazijo. Na splošno vprašanci menijo, da je to značilnost mesta, na katero smo lahko ponosni. Menijo tudi, da kipi vplivajo na kakovost bivanja in estetskost prostora. Mesto polepšajo in mu dodajo umetniško vrednost. Prispevajo h kulturni podobi mesta in večji prepoznavnosti. Menijo, da kipi dajejo mestu svoj pečat in bodo tudi čez leta zanimivi in bodo v prihodnosti nekaj veljali. Vprašanci izpostavijo problem, da zaradi razpršenosti kipov prebivalci pozabijo, kje so kipi, in bi bilo morda bolje, če bi bili v določenem parku postavljeni skupaj. Tako bi bili bolj opazni.

Projekt Grosuplje – mesto kipov je primer urbane regeneracije, ki je na participatorni način poskušal spremeniti okolje mesta Grosuplje. Kar deset vprašancev od dvanajstih o projektu ni vedelo ničesar. Kipi imajo po njihovem mnenju vpliv kot umetnost in dodatek mestu ter s tem izboljšujejo kakovost prostora predvsem z estetskega in vizualnega vidika. Vprašanci opažajo,

da so kipi včasih morda nekoliko bolj vplivali na prebivalce in so sedaj že samoumevni. Ob namestitvi so bili kipi negativno sprejeti, sedaj pa so za domačine že skoraj neopazni.

Večina vprašancev se dejavnosti projekta Grosuplje – mesto kipov ni udeležila, saj za delavnice niso vedeli, ker to ni področje, ki bi ga poznali. Obenem menijo, da so se tisti, ki jih to zanima, delavnic udeležili, a večine vprašancev ni bilo med njimi. Kljub temu da so vprašanci s socialnimi vezmi v Grosuplju zadovoljni, izpostavijo potrebo po večjem povezovanju. Sami so predlagali kar nekaj sprememb v urbanistični ureditvi mesta in s katerimi ukrepi bi kipi postali bolj sprejeti med prebivalci.

9 ZAKLJUČEK

Za mesta je pomembno, da ustvarjajo med seboj primerljivo različne razmere, čeprav vsa ponujajo podobne osnovne bivanjske razmere in delujejo na podoben način. Mesto pridobi določen ugled in sloves, če si zgradi ustrezen imidž. V času, ko postaja svet medsebojno vse bolj soodvisen in povezan, posamezniki, družbene skupine, mesta ali celotne družbe še nikoli niso imeli toliko različnih priložnosti za oblikovanje lastne, enkratne in razločljive identitete.

Človek se identificira s prostorom in v prostoru. Identiteta prostora se lahko določa glede na sposobnost človekove zaznave ali zapomnitve drugačnosti prostora, po kateri se dani prostor razlikuje od drugih prostorov. Mesto z močnimi identitetnimi podobami ima pozitiven vpliv tako na obiskovalce kot na prebivalce. V njih vzbuja občutke zadovoljstva in vpliva na izboljšanje počutja ljudi v prostoru, kar izboljša tudi kakovost življenja. Pomembno je, da se na vsakem koraku in ob vsakem trenutku zazna, za kaj se mesto zavzema, in si tako gradi svojo identiteto. Najprej opazimo prav vizualno podobo mesta. Poleg vizualnih elementov mesta je treba upoštevati tudi družbene, gospodarske in kulturne dejavnike.

In tu lahko že odgovorimo na raziskovalno vprašanje, da je potrebna socialna nadgradnja (vključevanje prebivalstva) v procese oživljanja javnega prostora in ni dovolj, če so kipi samo postavljeni v prostor, temveč sta potrebna še zanimanje ljudi in pripisana simbolna vrednost, da se kipi približajo ljudem. Zadovoljstvo z mestnim življenjem poleg ostalega določa tudi zadovoljstvo s kulturnim življenjem. Močna vizualna identiteta se ustvarja z estetsko kakovostjo javnega prostora. Umetniška dela, razporejena po mestu, skupaj oblikujejo kompleksno in vizualno identiteto mesta. Ljudje s tem, ko pridobijo nadzor nad njim, mesto uporabljajo, urejajo in polepšajo, ustvarijo v sebi psihološko udobje in z njim povezano pozitivno osebno identiteto. Ljudje se trudijo ohraniti pomembne prostore iz preteklosti, tako da se občutek kontrole in identitete ne izgubi. Občutek o prostoru je vzdušje kraja in občutek o duhu kraja. Ta skupni duh vključuje navezanost na kraj, povezavo v skupnost in zgodovinsko identiteto. Pri vzgoji vrednot prostora ima pomembno vlogo predvsem formalni sistem izobraževanja. S tem se ohranjajo pomeni, spomini, rituali, miti, tradicije in simboli.

Človekovo povezovanje s prostorom bivanja je odprt in stalen proces, ki povezuje fizično (materialno) v prostoru s socialnimi in kulturnimi pomeni. Človek tako nenehno vzajemno deluje z izkušnjo prisotnosti (biti v) in akcije (delovati z). Večplastnost človekovega prostora se namreč kaže v njegovem simboliziranju. Perceptualno okolje, torej tisto in takšno, kakršno

ga človek dojema in zaznamuje v svoji percepciji, je bistvenega pomena v procesu poistovetenja. Raznolikost prostora in unikatne poteze mesta vplivajo tudi na občutek ponosa prebivalcev na mesto, v katerem živijo. Mestna umetnost ni zgolj umetnost, ki je postavljena v javni, zunanji prostor. Cilj mestne umetnosti je, da se pomeša med prebivalce in ustvarja prostor, znotraj katerega se lahko ljudje identificirajo in pridobijo nov pogled na skupnost, v kateri živijo. Javna umetnost omogoča povezavo v skupnost in ustvarja prostor, kjer se posamezniki lahko družijo. Izboljšuje vizualni pogled na okolico in daje prebivalcem občutek ugodja in zadovoljstva ter zavedanja o prostoru. Kipi z ustvarjalno in umetniško zasnovo lahko gradijo identiteto tako, da prispevajo določen razlikovalni učinek prostora od drugih prostorov.

Urbana prenova vsebuje različne ukrepe. Ti segajo vse od načrtovalskih, ekonomskih, finančnih do socialnih, katerih cilj je izboljšati fizično, okoljsko, gospodarsko in socialno stanje mesta. Vpliv regeneracijskih pobud je postopen in potreben je čas, da se pokažejo prvi rezultati ter vpliv na okolje in družbo.

Za ustvarjanje vsestransko kakovostnega prostora je treba ohraniti tudi kulturno dediščino ter identitetne in ustvarjalne sestavine krajev. Cilj urbane prenove je zagotoviti privlačen in kakovosten življenjski prostor za bivanje in delo, ki vključuje tudi ohranjanje identitete ter kulturne dediščine mesta ali soseske. Vprašanci menijo, da Grosuplje ni unikatno, je zgolj spalno naselje, čeprav kot prepoznavne elemente naštejejo Županovo jamo, Mestno knjižnico Grosuplje, zdravstveni dom, cerkev, Belimed, športno dvorano Brinje, Kongo, Sončne dvore ter znane osebnosti, kot so Čeferin, Cerar, Janša in Likovič. Med drugim tudi kipe.

Tu že lahko odgovorimo na naslednje raziskovalno vprašanje, ali se posamezne skupine uporabnikov (prebivalcev) v manjši meri identificirajo z javnimi prostori, če se postopki ustvarjanja javnega prostora prek aplikacije umetniških del vodijo od zgoraj navzdol. Pri načrtovanju prostora pogosto prihaja do tega, da so učinki rabe prostora precej drugačni od načrtovanih in da javnost nasprotuje določenim načrtom ureditve. Projekt Grosuplje – mesto kipov je bil na začetku slabo sprejet, saj so bili prebivalci mnenja, da se s tem zapravlja občinski denar. V procesu participacije je pomembna vrsta participacije in splošna družbena sprejetost projekta. Ker je možnost participiranja omejena na javne razgrnitve, in sicer prek poziva v Uradnem listu in na oglasnih deskah naročnika, pomeni, da poziv vidijo le redki zainteresirani deli javnosti. To so poudarili tudi vprašanci, saj na javnih razgrnitvah načrtov in skicah v prostorih občine in knjižnice ter na javnih otvoritvah postavitve kipov niso bili

prisotni, saj zanje niso vedele, in le redki so bili prisotni na kiparskih simpozijih. Večina jih je mnenja, da kiparstvo ni področje, ki bi ga poznali, in da v času izvajanja projekta niso iskali informacij o projektu.

Posledično so se, za zmanjševanje vrzeli med načrtovalci ter javnostjo, strokovnjaki (arhitekti, urbanisti, sociologi itd.) začeli sistematično ukvarjati z analizo in vpeljevanjem participacije v urejanje prostora. Participacija je nujen element demokratičnega sistema. Vključevanje prebivalcev v različne faze izvedbe projekta je lahko orodje za učinkovitejše informiranje. Vendar javnost kaže le določeno stopnjo pripravljenosti za vključevanje v posamezne aktivnosti regeneracije. Potencialna pripravljenost za vključevanje v aktivnosti se zelo pogosto povezuje le z določenimi dejavnostmi, ki bi z neposrednimi (takoj prepoznavnimi) izboljšavami prispevale k dvigu kakovosti življenja. Tako so vprašanci predlagali urejanje okolice kipov z gredicami in poti do njih, da bi bili kipi dostopnejši in ne tako odmaknjeni. Večina vprašancev je kipe sprejela kot nekaj samoumevnega in se o njihovi postavitvi sploh ne sprašuje. Kljub temu pa so podali nekaj koristih predlogov, kako projekt Grosuplje – mesto kipov znova oživiti. Predlagali so celo še več in še večje kipe ter raznovrstne športne dejavnosti. Regeneracija javnega prostora se nikoli ne konča, saj gre za neskončen proces spreminjanja prostora, načina uporabe prostora in skupnosti.

In na koncu lahko odgovorim še na zadnje raziskovalno vprašanje, ali je prišlo pri projektu Grosuplje – mesto kipov do revitalizacije mesta ali je šlo zgolj za fizično prenovo mesta in v manjši meri za revitalizacijo mesta. Kipi so bili na začetku, ko se je projekt ustvarjal od zgoraj navzdol, negativno sprejeti, saj so bili prebivalci mnenja, da se s projektom zapravlja občinski denar. Prav tako bi lahko rekli, da četudi so potekali kiparski simpoziji in se je projekt oglaševal po radiu Zeleni val, v osnovnih šolah in knjižnici, je te informacije v času izvajanja iskalo dokaj majhno število ljudi. In tudi danes vprašanci niso znali pojasniti ozadja projekta. Zato bi lahko rekli, da je šlo zgolj za fizično prenovo in ne toliko za regeneracijo mesta. Prebivalci se v manjši meri identificirajo s kipi in jih sprejemajo za nekaj samoumevnega ter se o njih ne sprašujejo več. Vendar Grosuplje vse potenciale za regeneracijo še ima. Prebivalci vedo za kipe, znajo jih naštet, vedo, kje v Grosuplju jih najdemo, in s povečanjem zanimanja in družbeno akcijo bi lahko bili še bolj sprejeti in celo postali nekaj, s čimer bi se prebivalci Grosuplja poistovetili.

Glede na raziskavo predpostavljam, da so v prihodnosti na področju prepoznavnosti javnih skulptur trije možni scenariji. Obstaja možnost, da bodo kipi, postavljeni v prostor, zaživel in

dali mestu nov pridih prepoznavnosti. Druga možnost je, da javne skulpture v prostoru ne bodo igrale velike vloge, ker sta refleksija o prostoru in vključenost prebivalcev v urbano načrtovanje prenizka. Tretja, postopna, vmesna možnost pa je, da bodo skulpture sčasoma zaživele, ker imajo glede na raziskavo potencial. Vendar bo za to potreben čas, vzpostavljanje zanimanja in zavedanja o prostoru in participativne akcije prebivalstva, s katerimi bi javne skulpture vključili v svoje vsakdanje življenje in s tem izkazali tudi skrb za okolje in prostor.

Ob zaključku smo prišli do ugotovitve, da kipi postavljeni v urbanem javnem prostoru Grosuplja na prepoznavno vrednost niso kaj dosti vplivali. Vsekakor pa so prinesli dodano vrednost mestu, kar zaznavajo tudi sami prebivalci in obiskovalci. Vprašanci jasno potrjujejo, da imajo kipi pomembno in pozitivno vlogo za mesto. Mesto polepšajo in mu dodajo umetniško vrednost. Vplivajo na kakovost bivanja, prispevajo h kulturni podobi mesta in estetskosti prostora. Na splošno vprašanci menijo, da je to značilnost mesta, na katero smo lahko ponosni. Menijo, da kipi dajejo mestu svoj pečat in bodo tudi čez leta zanimivi in bodo v prihodnosti nekaj veljali.

10 VIRI

1. Andrews Dimitrovska, K., Mihelič, B. in Stanič, I. (2001). Razpoznavna struktura mesta: primer Ljubljane. *Urbani izziv*, 12(2), 5–16. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2001-12-02-001.pdf>
2. Andrews Clinton, J. (2001). Analyzing quality-of-place. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 28, 201–217. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1068/b2714>
3. Anheier, H. K., Gerhards, J. in Romo, F. P. (1995). Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography. *American Journal of Sociology*, 100(4), 859–903. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/2782154.pdf>
4. Balsas, C. J. L. (2007). City Centre Revitalization in Portugal: A Study of Lisbon and Porto. *Journal of Urban Design*, 12(2), 231–259. Dostopno prek <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=94f92353-7e8c-408b-8e3e-0cf31244dae3%40sessionmgr4007&hid=4203>
5. Bezlaj, J. (2006). Jiri Bezlaj. V S. Kokot (ur.), *Grosuplje – mesto kipov 2004–2006* (str. 4). Grosuplje: Občina Grosuplje, Zavod za kiparstvo.
6. Bezlaj, J. (2010). *Jiri Bezlaj*. Ljubljana: Zavod za kiparstvo.
7. Bizjak, I. (2012). Izboljšanje javne participacije pri prostorskem načrtovanju s pomočjo orodij spleta 2.0. *Urbani izziv*, 23(1), 36–48. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2012-23-01-004.pdf>
8. Bodnar, J. (2015). Reclaiming public space. *Urban Studies*, 52(12), 2090–2104. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0042098015583626>
9. Campelo, A., Aitken, R., Thyne, M. in Gnoth, J. (2014). Sense of Place: The Importance for Destination Branding. *Journal of Travel Research*, 53(2), 154–166. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0047287513496474>
10. Cerar, A. (2010a). Participacija lokalnih prebivalcev. V Cerar, A. in Peterlin, M. (ur.), *Revitalizacija parka Tabor: urejanje parka z vključevanjem lokalne skupnosti* (str. 7–8). Ljubljana: Inštitut za politike prostora.

11. Cerar, A. (2010b). Revitalizacija parka v sodelovanju z deležniki. V Cerar, A. in Peterlin, M. (ur.), *Revitalizacija parka Tabor: urejanje parka z vključevanjem lokalne skupnosti*, (str. 7–8). Ljubljana: Inštitut za politike prostora.
12. Cerar, A. (2014). Od odziva do pobude: potencial kontributivne participacije. *Urbani izziv*, 25(1), 24–36. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2014-25-01-002.pdf>
13. Colomb, C. (2011). Culture in the city, culture for the city? The political construction of the trickle-down in cultural regeneration strategies in Roubaix. *The Town Planning Review*, 82(1), 77–98. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/27975981.pdf?refreqid=search%3A4de474700bc493e3c517fad617beb69a>
14. Cowen, T. in Tabarrok, A. (2000). An Economic Theory of Avant-Garde and Popular Art, or High and Low Culture. *Southern Economic Journal*, 67(2), 232–253. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/1061469.pdf>
15. Csanádi, G., Csizmady, A. in Olt, G. (2010). Najnovejše smeri razvoja urbane prenove v Budimpešti. *Urbani izziv*, 21(1), 42–50. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2010-21-01-004.pdf>
16. Cvetko, M. (2010). Projekt revitalizacije parka Tabor – urejanje parka z vključevanjem lokalne skupnosti. V Cerar, A. in Peterlin, M. (ur.), *Revitalizacija parka Tabor: urejanje parka z vključevanjem lokalne skupnosti* (str. 16–17). Ljubljana: Inštitut za politike prostora.
17. Diener, E. in Lucas, R. E. (2000). Explaining Differences in Societal Levels of Happiness: Relative Standards, Need Fulfillment, Culture, and Evaluation Theory. *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 41–78. Dostopno prek <http://link.springer.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/article/10.1023/A%3A1010076127199>
18. Drevored.si Spletno mesto Grosuplje. (2014). Slika Angelska zimska kolekcija. Dostopno prek <http://www.drevored.si/>
19. Drozg, V. (2006). Regijsko mesto Maribor. *Revija za geografijo*, 1(1), 9–39. Dostopno prek http://ff.um.si/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-1-1-2006/011-02_drozg.pdf
20. Duell, R. (2013). Is 'local food' Sustainable? Localism, social justice, equity and sustainable food futures. *New Zealand Sociology*, 28(4), 123–144. Dostopno prek <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=eb151fb2-3302-47cf-b6d6-11cc5f62d62b%40sessionmgr114&hid=122>

21. Ebdon, C. (2000). The Relationship between Citizen Involvement in the Budget Process and City Structure and Culture. *Public Productivity & Management Review*, 23(3), 383–393. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/3380726.pdf?refreqid=excelsior%3A6103a9d7eb30debf69c823b3688bdbb8>
22. Facebook. (2014). Slika Kip ModriJan. Dostopno prek <http://www.facebook.com/media/set/?set=a.240665839389019.51094.176478745807729&type=3>
23. Fairfield, J. D. (2003). Private City, Public City. Power and Vision in American Cities. *Journal of Urban History*, 29(4), 437–462. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0096144203029004004>
24. Fister, P. (2001). Prenova mesta – sposojena novost. *Urbani izziv*, 12(1), 5–14. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2001-12-01-001.pdf>
25. Fister, P. (2003). Prenova ali reurbanizacija mestnih jeder: arhitekturno-planerski vidiki. *AR. Arhitektura raziskave*, 3(1), 12–17. Dostopno prek <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-H50Z9J3B>
26. Furlan, M. (2003). Vrednote mladostnikov iz »slovenskega kulturnega prostora«. *Psihološka obzorja*, 12(2), 65–83. Dostopno prek http://psiholoska-obzorja.si/arhiv/clanki/2003_2/furlan.pdf
27. Goodsell, C. T. (2003). The Concept of Public Space and Its Democratic Manifestations. *The American Review of Public Administration*, 33(4), 361–383. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0275074003254469>
28. Grobelšek Jankovič, L. (2011). *Javni in za javnost odprti prostori sodobnega mesta* (doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana.
29. Kulturno društvo Grosuplje – mesto kipov. (2012). Dostopno prek <http://grosupljemestokipov.wordpress.com/2012/02/22/norcavi-kipi/>
30. Hall, T. in Robertson, I. (2001). Public Art and Urban Regeneration: advocacy, claims and critical debates. *Landscape research*, 26(1), 5–26. Dostopno prek <http://www.tandfonline.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1080/01426390120024457>
31. Healey, P. (1992). Planning through debate: the communicative turn in planning theory. *The Town Planning Review*, 63(2), 143–162. Dostopno prek http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/40113141.pdf?_=1470743306699
32. Henig, J. R. (1992). Defining City Limits. *Urban Affairs Quarterly*, 27(3), 375–395. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/004208169202700304>

33. Hočevar, M. (2000). *Novi urbani trendi: prizorišča v mestih – omrežja med mesti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Jančar, D. (2003). Kultura, gospodarstvo, nacionalni interes. V Pagon, N. in Čepič, M. (ur.), *Nacionalna identiteta in kultura* (str. 79–84). Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
35. Jernejec Babič, P., Pirnat, N. in Renčelj A. (2008). *Strokovne zaznave varstva kulturne dediščine za območje občine Grosuplje*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Dostopno prek http://giskd2s.situla.org/evrdd/SZ/eVRD_SZ_Grosuplje_2008_02_00.pdf
36. Jiri, K. (2012). "Izročilo" kot surovinski vir? *Drevored.si – spletno mesto Grosuplje*. Dostopno prek <http://www.drevored.si/na-prezi/izrocilo-kot-surovinski-vir/>
37. Južnič, S. (1993). *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
38. Kladnik, D. (2004, 3. november). Grosuplje bi rado postalo mesto kipov. *Dnevnik.si*, stran. Dostopno prek <http://www.dnevnik.si/clanek/100097>
39. Kokot, S. (2012). Grosuplje mesto kipov 2004–2010. V Ahin, I., Bučar, R., Glavan, M. in Grandovec, I. (ur.), *Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje* (str. 103–112). Grosuplje: Mestna knjižnica Grosuplje.
40. Kos, D. (2005). Participativna prenova mesta. *Urbani izzivi*, 16(2), 16–23. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2005-16-02-002.pdf>
41. Kos, D., Hočevar, M., Trček, F., Uršič, M. in Kavčič, M. (2007). *Sociološka študija za potrebe novih prostorskih dokumentov. Osnutek poročila o javnomnenjski raziskavi: razvojno-prostorske dileme občine Grosuplje. Izbrane namenske analize in komentarji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
42. Kraji.eu. (2018). Kraji – Slovenija. Najlepši izleti po Sloveniji. Grosuplje (kipi – skulpture). Dostopno prek <http://kraji.eu/slovenija/grosuplje/slo>
43. Križnik, B. (2005). Ideološki učinki mestne prenove. *Urbani izziv*, 16(1), 29–35. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2005-16-01-004.pdf>
44. Križnik, B. (2008). Oživiti Poljane: družbena povezanost in skupnostni prostor. V Čerpes, I., Studen, M., Križnik, B., Mladenovič, L., Stepanovič, M. in Stanič, I. (ur.), *Poljane: razširjeno mestno središče: European 9 v Ljubljani: trajnostno mesto in novi javni prostori* (str. 129–137). Ljubljana: Mestna občina. Dostopno prek http://www.ipop.si/arhiv/dokumenti/kriznik_poljane.pdf

45. Lamovšek Zavodnik, A. (2003). Prostorsko planiranje na poti k sistemski ureditvi. *Urbani izziv*, 14(1), 15–20. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2003-14-01-003.pdf>
46. Langer, K., Decker, T. in Menrad, K. (2017). Public participation in wind energy projects located in Germany: Which form of participation is the key to acceptance? *Renewable Energy*, 112, 63–73. Dostopno prek http://ac.els-cdn.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/S0960148117304068/1-s2.0-S0960148117304068-main.pdf?_tid=8a092490-452f-11e7-8184-0000aacb362&acdnat=1496145794_315da2603072b5e9b7c8ee0d7343f75a
47. Larson, G. S. in Pearson, R. A. (2012). Placing Identity: Place as a Discursive Resource for Occupational Identity Work Among High-Tech Entrepreneurs. *Management Communication Quarterly*, 26(2), 241–266. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0893318911435319>
48. Lauwaert, M. (2009). Playing the City: Public Participation in a Contested Suburban Area. *Journal of Urban Technology*, 16(2–3), 143–168. Dostopno prek <http://web.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=eaf73f83-24ec-4b34-b54c-ab0784097a03%40sessionmgr102&vid=4&hid=128>
49. Luthar, B. in Kurdija, S. (2011). Razred in kulturne distinkcije. *Teorija in praksa*, 48(4), 982–1003. Dostopno prek http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip2011_4_Luthar_Kurdija.pdf
50. Mali, F. (2006). *Epistemologija družbenih ved: razlaga in razumevanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
51. Milgram, S. (1970). The Experience of Living in Cities. *Science* 167(3924), 1461–1468. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/1728966.pdf>
52. Milovanović, G. (2015). *FORMA viva: 1982–2014*. Kostanjevica na Krki: Galerija Božidar Jakec.
53. Németh, J. (2009). Defining a Public: The Management of Privately Owned Public Space. *Urban Studies Journal*, 46(11), 2463–2490. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0042098009342903>
54. Németh, J. (2012). Controlling the Commons: How Public Is Public Space? *Urban Affairs Review*, 48(6), 811–835. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/1078087412446445>
55. Občina Grosuplje. (2010). *Grosuplje – turistična karta občine*. Grosuplje: Partner graf.
56. Občina Grosuplje. (2018). Grb in zastava. Dostopno prek <https://www.grosuplje.si/objave/187>

57. Odlok o Občinskem prostorskem načrtu občine Grosuplje (OPN). (2012). *Uradni list RS št. 8/13*. 7. november. Dostopno prek http://www.grosuplje.si/attachments/article/1760/09%20Odlok_OPN_Grosuplje_s_spremembami.pdf
58. Okulicz-Kozaryn, A. (2013). City Life: Rankings (Livability) Versus Perceptions (Satisfaction). *Social Indicators Research*, 110(2), 433–451. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/24718714.pdf>
59. Osnovna šola Brinje. (2016). Kipi v Grosupljem. Dostopno prek <http://www.os-brinje.si/kipi-v-grosupljem/>
60. Pal, A. (2008). Planning From the Bottom up: Democratic Decentralisation in Action. *Sustainable Urban Area 20*. Dostopno prek <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzM0Mjg0MF9fQU41?sid=8fb177e6-45f6-4811-82a5-0365f0cc3ebf@sessionmgr4010&vid=2&format=EB&rid=1>
61. Parkinson, J. R. (2013). How is space public? Implications for spatial policy and democracy. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31, 682–699. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1068/c11226r>
62. Parr, J. B. (2007). Spatial Definitions of the City: Four Perspectives. *Urban Studies*, 44(2), 381–392. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1080/00420980601075059>
63. Peterlin, M., Žaucer, T., Korenjak, A. in Velkavrh, Z. (2015). *Celovita urbana prenova. Izkušnje iz ljubljanskih sosesk in priporočila za izvajalce*. Ljubljana: Inštitut za politike prostora.
64. Polič, M., Klemenčič, M. M., Kos, D., Kučan, A., Marušič, i., Ule, N. M., Natek, K. in Repovš, G. (2002). *Spoznadni zemljevid Slovenije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
65. Pompe, A. (2015). *Znamka mesta*. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.
66. *Preplet*. (2015). Društvo Grosuplje – mesto kipov. Dostopno prek <http://preplet.wix.com/drustvo#!grosuplje-mesto-kipov/cigh>
67. Ramlee, M., Dasimah, O., Rozyah, M. Y. in Samadi, Z. (2015). Revitalization of Urban Public Spaces: An overview. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 201, 360–367. Dostopno prek http://ac.els-cdn.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/S1877042815048351/1-s2.0-S1877042815048351-main.pdf?tid=ba594696-622e-11e6-ba80-00000aab0f6b&acdnat=1471186531_284296af4f04604c31c0ac274788dac8
68. Ravnikar, V. (2006). Vodna pot Grosuplje. Grosuplje: Občina Grosuplje.

69. Riza, M., Doratli, N. in Fasli, M. (2012). City Branding and Identity. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 35, 293–300. Dostopno prek <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281200403X>
70. Røe, P. G.. (2014). Analysing Place and Place-making: Urbanization in Suburban Oslo. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(2), 498–515. Dostopno prek <http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=9&sid=c4a15e36-41a5-4026-95fc-ac99f5912970%40sessionmgr4008&hid=4103>
71. Rota, F. S. in Salone, C. (2014). Place-making processes in unconventional cultural practices. The case of Turin's contemporary art festival Paratissima. *Cities*, 40(A), 90–98. Dostopno prek http://ac.els-cdn.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/S0264275114000432/1-s2.0-S0264275114000432-main.pdf?_tid=58e75a80-5949-11e6-88cc-00000aab0f01&acdnat=1470208404_e3d27993815654484f144c6fd8524111
72. Rozman, D. V. (2008). *Kipi v prostoru in času*. Ljubljana: Zavod za kiparstvo.
73. Sabouri, M., Yousefi Samie, M. in Yousefi Samie, F. (2015). Role of urban sculptures in Beautification and Improvement of quality of urban spaces (case study: Fuman County). *Science Journal*, 36(3), 4070–4082. Dostopno prek <http://dergi.cumhuriyet.edu.tr/cumusci/article/view/5000131123>
74. Scannell, L. in Gifford, R. (2016). Place Attachment Enhances Psychological Need Satisfaction. *Environment and Behavior*, 1–31. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0013916516637648>
75. Schuermans, N., Loopmans, M. P. J. in Vandenabeele, J. (2012). Public space, public art and public pedagogy. *Social & Cultural Geography*, 13(7), 675–682. Dostopno prek <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=5ccb77ef-1401-4672-8758-fa47aaf7a77e%40sessionmgr114&hid=122>
76. Selimović, S. (2010). Lokalni pogledi na problematiko parka Tivoli. V Cerar, A. in Peterlin, M. (ur.), *Revitalizacija parka Tabor: urejanje parka z vključevanjem lokalne skupnosti* (str. 9–10). Ljubljana: Inštitut za politike prostora.
77. Sharp, J., Polloc, V. in Paddison, R. (2005). Just Art for a Just City: Public Art and Social Inclusion in Urban Culture. *Urban Studies*, 42(5/6), 1001–1023. Dostopno prek <http://www.scholars-on-bilbao.info/fichas/17SharpetaltUS2005.pdf>
78. Skalicky, V. in Sitar, M. (2011). Vidiki socialne trajnosti v urejanju in prenovi stanovanjskih sosesk. *Revija za geografijo* 6(2), 133–142. Dostopno prek http://164.8.33.65/zalozba-in-knjigarna/ponudba/zbirke-in-revije/revija-za-geografijo/clanki/stevilka-6-2-2011/062-14_skalicky_sitar.pdf

79. Soja, E. W. (2010). Cities and states in geohistory. *Theory and Society*, 39(3/4), 361–376. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/40587540.pdf>
80. Srakar, A. (2010). *Ekonomsko vrednotenje umetniških dogodkov: umetnost med trgov in državo*. Ljubljana: FDV Dostopno prek https://www.culturalmanagement.ac.rs/uploads/research_file_1/5917c5a9d0fa10a555c2e209bbeac73a98fcaef9.pdf
81. Sugiyama, T., Gunn, L. D., Christian, H., Francis, J., Foster, S., Hooper, P., Owen, N. in Giles-Corti, B. (2015). Quality of Public Open Spaces and Recreational Walking. *American Journal of Public Health*, 105(12), 2490–2495. Dostopno prek <http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=02437ba9-b3e7-425f-8e5e-6458d72738e0%40sessionmgr4009&vid=5&hid=119>
82. Sulič, K. in Kučan, A. (2008). Analiza potreb po javnih zelenih površinah v Grosupljem. *Urbani izziv*, 19(2), 42–52. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2008-19-02-006.pdf>
83. Suttles, G. D. (1984). The Cumulative Texture of Local Urban Culture. *American Journal of Sociology*, 90(2), 283–304. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/2779216.pdf?acceptTC=true>
84. Špes, M. (2008). Imajo slovenska mala mesta dobra izhodišča za trajnostni razvoj? *IB revija (Ljubljana)*, 42(2): 52–64. Dostopno prek <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FMXWFTUD/92e0691a-0de9-4e54-9a1e-abeec4f485d6/PDF>
85. Tavano Blessi, G., Grossi, E., Sacco, P. L., Pieretti, G. in Ferilli, G. (2016). The contribution of cultural participation to urban well-being. A comparative study in Bolzano/Bozen and Siracusa, Italy. *Cities*, 50, 216–226. Dostopno prek <http://ac.els-cdn.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/S0264275115001626/1-s2.0-S0264275115001626-main.pdf?tid=dc2b3340-447f-11e7-843b-00000aacb360&acdnt=1496070340c593f994a81f4f33306b6b64cf575cf0>
86. Terzi, C. in Tonnelat, S. (2016). The publicization of public space. *Environment and Planning*, 0(0), 1–18. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0308518X16665359>
87. Tomc, G. (2002). Moderna kultura. V Debeljak, A., Stankovič, P., Tomc, G. in Velikonja, M. (ur.), *Cooltura – uvod v kulturne študije* (str. 121–156). Ljubljana: Študentska založba.
88. Tratnik, P. (2010). *Transumetnost. Kultura in umetnost v sodobnih globalnih pogojih*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno prek http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32679443/dissertations_10.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJ56T

[QJRTWSMTNPEA&Expires=1477741389&Signature=oQkZApS1GSR12NdyQodXHV
OmkG8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DPOLONA
TRATNIK_TRANSUMETNOST.pdf](http://www.urbani-izziv.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2015-26-01-004.pdf)

89. Terlević, M., Istenič Starčič, A. in Šubic Kovač, M. (2015). Trajnostni prostorski razvoj v visokošolskem izobraževanju. *Urbani izziv*, 26(1), 40–55. Dostopno prek <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2015-26-01-004.pdf>
90. Tyler, P., Warnock, C., Provins, A. in Lanz, B. (2013). Valuing the Benefits of Urban Regeneration. *Urban Studies Journal*, 50(1), 169–190. Dostopno prek <http://journals.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/pdf/10.1177/0042098012452321>
91. Uršič, M. (2012). Public Perception of Changes in Ljubljana`s Transport and Mobility System – Identifying Key Themes, Barriers and Relevant Stakeholders. V Trček, F. in Kos, D. (ur.), *Rethinking Everyday Mobility* (str. 65–90). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
92. Vrišer, I. (1974). Mesto in podeželje - eden od aspektov socialnega razlikovanja. *Geographica Slovenica* 3, 108–120. Dostopno prek https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/gs_clanki/GS_0301_108-120.pdf
93. Weaver, R. C. (1960). Human Values of Urban Life. *Proceedings of the Academy of Political Science*, 27(1), 31–39. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/1173554.pdf>
94. Wolff, J. (1992). The Real City, the Discursive City, the Disappearing City: Postmodernism and Urban Sociology. *Theory and Society*, 21(4), 553–560. Dostopno prek <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdf/657710.pdf>
95. Yaldiz, E., Aydın, D. in Sıramkaya Büyüksahin, S. (2014). Loss Of City Identities In The Process Of Change: The City Of Konya-Turkey. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 140(2014), 221–233. Dostopno prek <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814033394>
96. Zavod za kiparstvo. (2007). *Prostor brez kipa je telo brez duše. Grosuplje mesto kipov. Zemljevid mesta Grosuplje*. Ljubljana: Zavod za kiparstvo.

PRILOGE

PRILOGA A: VPRAŠANJA ZA INTERVJU

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
1) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			
2) Komu pripada javni prostor?			
3) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			
4) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			
5) Ali nosi urejanje javnega prostora			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
kratkorodne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			
6) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se veča dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			
7) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			
8) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			
9) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
10) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			
11) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			
12) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			
13) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			
14) Katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			
15) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			
16) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			
17) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			
18) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			
19) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			
20) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
visoko in nizko umetnost?			
21) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			
22) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			
23) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			
24) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			
25) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštajte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
26) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			
27) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			
28) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			
29) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			
30) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			

Besedilo	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
31) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			
32) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			
33) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			

PRILOGA B: TABELE

Tabela B.1: Na katerih javnih površinah v Grosuplju se vprašanci najpogosteje zadržujejo.....96

Tabela B.2: Zaznavanje javnih skulptur v Grosuplju glede na odgovore vprašancev.....97

Kontingenčne tabele izvedenih intervjujev

Tabela B.3: Mlada 1.....99

Tabela B.4: Mlada 2.....110

Tabela B.5: Mladi 3.....121

Tabela B.6: Odrasla 1..... 131

Tabela B.7: Odrasli 2..... 140

Tabela B.8: Odrasla 3..... 146

Tabela B.9: Kulturnik 1..... 156

Tabela B.10: Kulturnica 2.....166

Tabela B.11: Kulturnica 3.....176

Tabela B.12: Od drugod (m) 1..... 187

Tabela B.13: Od drugod (m) 2.....194

Tabela B.14: Od drugod (ž) 3.....202

Tabela B.1: Na katerih javnih površinah v Grosuplju se vprašanci najpogosteje zadržujejo

Javni prostori v Grosuplju	Št. vprašancev	Opombe
Kulturni dom	6	
Knjižnica	11	
Zdravstveni dom	6	
Tržnica	4	
Lokali	7	
Športne dvorane (Brinje, L. Adamiča, Športno društvo Grosuplje)	3	
Restavracije	1	
Trgovine	6	Najpogostejše Tuš, potem Spar, Mercator, Eurospin, Hofer
Občina	2	
Avtobusna postaja	1	
Sprehajalne poti po Grosuplju	5	Ob Grosupeljščici
Sprehajalne poti v bližini	4	Koščakov hrib, vojašnica
Parki	3	Park pri vrtcu Pastirček, druga dva nista navedla
Igrišča pri šolah	5	
Drevored (Kolodvorska ul.)	3	
Cerkev	1	
KD Slivnica	1	

Tabela B.2: Zaznavanje javnih skulptur v Grosuplju glede na odgovore vprašancev

Kje?	Kaj?	Št. vprašancev	Opombe
Krožišče pri občini	Konjiček – grb	7	
Krožišče pri Sončnih dvorih	Bronasti konjiček	6	
Adamičeva cesta, nasproti trgovine Hofer	Angeli – doprsni kipi Lučke Koščak	10	
Dom upokojencev	ogledala	2	
Ob Grosupeljščici	Roža	5	
Na krožišču	Kovinska krogla	5	Drugačen material
Pred Javnim komunalnim podjetjem	Luknjica v predalu	1	
Pred G – M & M	Flora vita, Legusta	2	Flora vita prestavljen, ker so tam zgradili Lidl.
Pred telovadnico OŠ Brinje	Poljubček, Glava	4	
OŠ Louisa Adamiča	Deklica (Labirintka), kamni	2	
Pred knjižnico	Žabica (Bitel), Odperta knjiga	3	

Kje?	Kaj?	Št. vprašancev	Opombe
Pri vrtcu Pastirček	Delfinček (Kit)	1	
Nasproti občine	Slonček	2	
Pri krožišču za Sončne dvore	Rojstvo	1	
V krožišču pred trgovino Spar	Vodnjak	1	So mu vandali porezali rokice.
Boštanj	Konj	1	
Žalna		1	
Šentjurij		1	
Ob vojašnici	Deklica	1	Ne spada k projektu – spomenik
V drevoredu	Doprni kip Louisa Adamiča	2	Ne spada k projektu – spomenik
Pred banko	Doprni kip Adolfa Jakhla	1	Ne spada k projektu – spomenik

Tabela B.3: Mlada 1

Besedilo – Mlada 1	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Grosuplje: Slomškova, okoli OŠ Brinje, 25 let			
ženska			
25			
diplomirana psihologinja, absolventka mag.			
študent			
samska			
3 in en kuža			
34) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor je prostor, do katerega lahko dostopa več ljudi (javna pot), zasebni prostor ima omejeno št. ljudi (vrt).	- dostopnost		
35) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem ljudem.	- dostopnost		
36) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Je prostor, kjer se lahko ljudje srečujejo. Večja mešanica ljudi se lahko zbere na enem mestu. Meni se zdi, da veliko časa preživim v različnih javnih prostorih, tako da mi je kr pomembno.	- definicija JP		
37) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor

<p>Po mojem mnenju inštitucije in države urejajo, vem pa, da bi blo veliko boljše, če bi imeli ljudje občutek, da imajo tudi oni besedo pri tem. Se mi zdi, da tega ful ni. Jaz se ne čutim, da bi lahko kaj rekla in da bi spremenil, tko k bi jst rekla, čeprav bi morali. To bi dosegli s postavitvijo nekega komunikacijskega kanala, ker se ljudje po mojem sploh ne zavedajo, vsaj jst se ne. Komu bi sploh naslovila neko pripombo ali karkoli, npr. naj naredijo nek park nekje. Jaz ne vem, komu bi to poslala, npr. županu. Rada bi imela neko informacijo, na koga lahko to naslovim, pa da bi iz tistega naslova šlo na prave inštitucije in tiste, ki lahko kaj spremenijo. Bi se počutila bolj domače, če bi se neka ulica odločila, da rabi to na svoji ulici in da so to potem dejansko naredil in je občina to upoštevala. Bi se počutila, da je to nekaj našega, lepše bi za to skrbel in bolje bi se počutila.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - politika - participacija 		
<p>38) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.</p>			<p>- javni prostor</p>
<p>/</p>	<p>- /</p>		
<p>39) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?</p>			<p>- mesto</p>
<p>Oboje. Globalizacija je trend, ki se dogaja, in lahko pride dosti pozitivnih stvari ven iz tega. Pri mešanju kultur in ras lahko ful dobre stvari pridejo ven iz tega. Po drugi strani pa občutek, da imaš nekaj individualnega,</p>	<p>- glob./trad: oboje</p>		

nekaj tvojega, nekaj kar te družijo na svoje ulce na svoje mesto je pa tudi fino. Jaz bi rekla nekje umes.			
40) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Prednost je definitivno dostopnost, infrastrukture (kulturne), ceste so dobro urejene. Hkrati se ustvarja neka individualnost, ker je toliko ljudi, da ne moreš vseh poznati v mestu, po drugi strani pa imaš vseeno občutek, glede na to, da Grosuplje ni tako veliko mesto, da lahko poznaš neko število ljudi. Da si na pol v vasi.	- LM: dostopnost, individualnost, domačnost		
Slabosti. Glede na to, da je Grosuplje neko strnjeno naselje, meni manjka narave, večjih zelenih površin tudi znotraj mesta, vse je ful betonsko in skupaj, ulic in cest je ful preveč. Želela bi, da bi naredili mesto bolj razpotegnjeno in več parkov po sredini in bi s tem ful izboljšali kakovost življenja ljudem, da ne bi imeli tok občutka, da so v mestu, ker meni ni všeč, da je tok betona. Več parkov ali travnikov, to ful pogrešam.	- LM: narava		
41) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Ko sem bila v OŠ. Na začetku OŠ. Okoli leta 2000.	- okoli 2000		
42) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Zdi se mi, da se veliko Ljubljancev seli bolj na obrobja. Potreba ljudi, ki	- dostopnost		

<p>živijo v večjih mestih, kot je <u>LJ</u>, da se <u>umaknejo majčken bolj v naravo</u> in izven strnjenih stvari. Po drugi strani pa vsi <u>iz vasi</u> prihajajo v ta malo večja mesta, kot je Grosuplje, ravno zaradi tega, ker je tu <u>bližina služb</u> (več kot na vasi), <u>infrastruktura</u> je bolj urejena kot v vaseh. Iz vseh smeri se naseljujejo.</p>			
<p>43) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?</p>			<p>- mesto</p>
<p>Všeč mi je to, da ni neko veliko mesto, da ga lahko z <u>lahkoto prehodim</u>. Da poleg našega bloka teče Grosupeljščica. Da so neke zelene površine okoli nas. Bližina in <u>dostopnost do Ljubljane</u> mi ful pomeni. Po drugi strani je premalo zelenih površin za hodit in to negativno vpliva na vse. <u>Načeloma mi je všeč, ne bi mi bilo všeč, če bi se še večalo</u>, ker se mi zdi, da se še večča. Bi mi postalo ful prevelko in ne vem, kako bi mi blo pol.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - LM: dostopnost, - narava - !naj se ne večča več! 		
<p>44) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?</p>			<p>- mesto</p>
<p>Men se zdi, da tu nimam socialne skupnosti v Grosuplju, ampak jo imam v Ljubljani z ljudmi iz različnih koncev Slovenije. Bi mi bilo po moje všeč, če bi mela. Mladi nimajo priložnosti v Grosuplju, da bi se družil in ustvarjal skupine, ki niso nujno vezane na neko ful specifično aktivnost, kot je recimo odbojka/šport. Tega ful primanjkuje in se mi zdi, da je tega več v drugih mestih. In tud nekega kulturnega programa in spodbujanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - participacija 		

umetnosti mladih, krožkov, društev, za ljudi, ki jih zanima ful specifična stvar. Tega je več v Ljubljani. Jaz ne najdem niti ene stvari, kamor bi se lahko vključla, pa sem že iskala glede <u>literarne stvari in potem posledično nimam</u> vezi kle.			
45) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
Prostori za druženje. Kot GROŠ (samo to je že specifično). Želim si, da bi bilo kot v Ljubljani (Bežigrad, Šiška), mladinski center, možnost za prirejanje družabnih iger, pogovornih in umetniških večerov. To bi blo velik bolš, ker se mi zdi, da mladi nimajo možnost bit vključeni v grosupeljsko sfero. Nujno! Pasji park – dopolnitev.	- participacija - !Pasji park!		
46) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Kaj je mišljeno z javni prostor? Da je dostopen.	- dostopnost		
47) Katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Dvorana Brinje (ker sem športnica), pot ob Grosupeljščici je najbolj pogosta moja pot. Moje življenje v javnem prostoruse ne odvija v Grosuplju (ne hodim v kavarne, v trgovine tudi ne). Knjižnica je na prvem mestu. Zdravstveni dom.		- Brinje (dvorana) - sprehajalna pot ob Grosupeljščici - knjižnica - zdravstveni dom	
48) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini			- identiteta

<p>zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?</p>			
<p>Sama. Na sprehajalnih poteh ob Grosupeljščici, vojašnici, knjižnici, zdravstveni dom. S prijatelji tudi ob sprehajalnih poteh in kakšni kavarni včasih. Z družino pa hodimo v trgovino in sprehajalnih poteh. Jaz sem ful malo v Grosuplju, ugotavljam zdaj.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - sprehajalna pot ob Grosupeljščici (sama, s prijatelji) - vojašnica - trgovine (družina) 	<p>- identiteta</p>
<p>49) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.</p>			<p>- participacija</p>
<p><u>Več urejenih sprehajalnih poti okoli Grosuplja. Take, da ne bodo čist gozdne in si boš upal tudi sam hodit tam.</u> Več parkov, samo ne vem kje, ker ni prostora. Več zelenih parkov. Ne tako, kot je tržnica betonska (pri Ahmetaju). Mladinski center, prostor za druženje mladih. Pa še eno galerijo prav posebej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - narava - participacija 		
<p>50) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.</p>			<p>- identiteta</p>
<p>Pekarna Grosuplje, konjiček v grbu, dvorana Brinje, ker je velika,</p>		<ul style="list-style-type: none"> - pekarna 	

nogometno igrišče, ker je novo, to ljudje poznajo sedaj.		Grosuplje - konjiček - nogometno igrišče - Brinje (dvorana)	
51) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Glede na druga mesta. Po tem, da je mešanica majhnega mesta z značilnostmi velikih mest. Imamo reko in obdani smo s hribi (zelenjem). Zdi se mi, da take mešanice recimo ful ni v okolici Ljubljane. Recimo k Domžale so ful večje, Vrhnika je že del Ljubljane skor. Pač tko, zdi se mi, da je ful bolj neko ločeno mesto, ki ima značilnosti teh drugih mest, ampak je vseen, tko samo.		- Vrhnika, Domžale	
52) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Odvisno, kateri del mesta gledam. Na obrobju je več dreves, in če bi gledal od zgoraj, je ful zelenja, center je preveč strnjen in betonski. In da je to prepoznavno. Taka mešanica socialističnih (stare, ogabne) in novih (barvnih) stavb, kot je povsod.	- narava - mestna razporeditev		
53) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Nizka umetnost je umetnost, ki ne sledi merilom estetike in užitka. Je namenjena potrošnji in zabavi. Šund romani, pobarvane fasade. Nima	- umetnost		

funkcije umetnosti, da bi užival in gledal. Grafiti so umetnost, imajo sporočilno vrednost (vzgib in navdih umetnika). V literaturi: nizka množica, masa ljudi, da berejo, da se kratkočasijo (romantična komedija). Visoka umetnost je tista, ki ni namenjena, da zadovolji maso ljudi, in se vsebina ne prilagaja lahkotnemu branju, ampak pride navdih iz avtorja samega. In se ne prilagaja trgu.			
54) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja.	- da		
55) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Rožica zraven Brinja, glave, kip ob vojašnici razbit, konj v krožišču, zraven avtobusne postaje ga ni? Zraven trgovin tudi ne?		- rožica (Brinje, potok) - glave - kip ob vojašnici - konj	
56) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Tisti, ki sva jih naštele, so na travi obdani z zelenjem in to mi je všeč. Lep kontrast je. Vsaj pri rožici mi je več, ker je rožica iz kamna in je na travi.	- postavitve kipov		
57) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Roža, glave, konj, ženska.		- roža	

		- glave - konj - ženska	
58) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Konj je definitivno dobra izbira. Težko si predstavljam, kaj je Grosupeljčanom blizu. Grosuplje je, ugotavljam, ful nedistinktivno v svojih značilnostih in ful ne vem, kaj bi jim blo blizu. Naravni fenomeni. Roža, k ne rabiš ful interpretirat, za povprečnega človeka niso zapleteni za interpretirat. Meni osebno bi bilo bolj všeč, če bi bili bolj abstraktni. Enostavnost, teh štirih, k sva jih naštele, se mi zdi, da se ljudje lažje povežejo s tem. Men bi bil všeč abstrakten, nadrealističen kip, tko zamazan.	- narava	narava (roža) abstraktni kipi	
59) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?	-		- kipi
Men je kul, da jih mam. Mogoče bi bilo fino, ne vem sicer, kok sem jih jaz spregledala, ampak če se že gremo tematiko mesta kipov, bi jih lahko imeli še več in še večje. Da človek, ki bi prišel not, bi rekel vau, Grosuplje ima pa res ful kipov, ne pa da so tako subtilni in tako subtilno postavljeni.	- da - več in večje		
60) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?	-		- kipi

Če gledam na tej ravni, da je to umetnost, bi rekla, da se je določenim ljudem, ki to cenijo, dodala vrednost javnih prostorov, za večino pa žal se mi zdi, da je ostala enaka.	- enaka - da za izobražene		
61) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Poznam, zato v smo v OŠ govoril o tem. Vem, da smo veliko govorili o tem in smo šli gledat te kipe. Mislim, da smo šli gledat, ko so jih delali, te kipe. Spomnim se, k so jih klesali, na Boštanju. Po Grosuplju smo šli na sprehod, niso razlagali. Se pa zelo spomnim, ko so jih delal in so bili eni še neizklesani. Men je blo to ful všeč.	- da - šola		
62) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?	-		- participacija
Jaz sem samo vedla, da so imeli delavnico, ko so delal te kipe. Gledal smo jih, kako klešejo, ostalo se ne spomnim. Spomnim se enega na pol izklesanega kipa, k je biu ful lep, in zdej ne vem kje je. Približal je to, da se bo zdaj v Grosuplju nekaj dogajalo in če ne bi takrat v OŠ tega govorili, potem sploh ne bi vedla.	- delavnica		
63) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija

Znova hočejo nekaj vzbudit, zbudit?	- ne		
64) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Podobno kot sem prej rekla, za tisto peščico ljudi, ki imajo radi umetnost in cenijo kipe, najbrž so mal izboljšal, v smislu tega, da lahko v tem uživajo, ko hodijo. Za večino ljudi pa, mislim, da ni izboljšana kakovost.	- vizualno		
65) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Jaz bi se, ne vem pa, v okviru česa bi lahko sodelovala. Ja, bi se.	- da		
66) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljeni udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
V smislu druženja ob že obstoječih kipih ali bi nove delal? Zdej kipi od celega spektra umetnosti so mi najmanj blizu, ampak so nekaj kreativnega in me zanimajo. Bi kot opazovalec in obiskovalec in potencialno prostovoljec lahko sodelovala, ne bi pa mogla ustvarjat, ker nimam znanja. Od druženja pa odvisno, kako bi bilo zastavljeno? Mogoče bi lahko naredil vseslovensko ekskurzijo po mestih, ki imajo kipe (ampak ne tiste kipe, ki so namenjeni samopromociji nekih znanih osebnosti), ampak da so na tak	- participacija		

<p>način bili narejeni, kot so bili kle. Da bi pogledali, kako so drugje bili narejeni in kako tu. In bi lahko zelo konstruktivno pogledali tudi svoje in lahko zastavli za naprej v smislu tega, da bi lahko še enkrat izpeljal kako tako akcijo, če se že gremo to, da smo mesto kipov. Ne najdem neke ideje, kako bi lahko navadne prebivalce vključila, da bi jim bilo zanimivo. Če hočem, da bi jim bilo zanimivo, bi moralo biti nekaj interaktivnega, da bi se oni počutli povezani, da bi tud oni mel nek stik s temi kipi. Razn to, da bi mogoče lahko naredli, da bi prišli avtorji teh kipov in bi vsak pri svojem kipu stal in bi imeli nek zemljevid, kje so kipi v v Grosuplju (<u>lov na kipe</u>), in ko bi prišli do kipa, bi se lahko z avtorjem pogovoril o tem, kaj je on mislil, kako ga je ustvarjal. Pač, da bi prišlo do dialoga. Spoznaj Grosuplje preko kipov. <u>Najprej bi mogli pa še ful več in večjih kipov ustvarit</u> (tudi kot turizem, za tujce).</p>			
---	--	--	--

Tabela B.4: Mlada 2

Besedilo – Mlada 2	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Iz Luč pri Grosupljem, 17 let			
ženski			
26			
dipl. pedagoginja			

brezposelna			
samski			
4			
67) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Zasebni prostor je zame moja in hiša in najbližja okolica hiše. Medtem ko vse ostalo bi smatrala pod javni prostor.	- javni prostor		
68) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Družbi.	- družbi		
69) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Prostor, kjer se lahko družim s prijatelji, kjer lahko spoznavam nove ljudi, kjer lahko izvajam rekreacijo in različne aktivnosti. V bistvu mi zelo veliko pomeni, ker aktivnosti, ki so zunaj hiše, se v bistvu izvajajo v javnih prostorih.	- participacija		
70) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Mislim, da imajo ljudje toliko izbire, kot jo hočejo imet. Je pa pač problem v tem, da trenutno nimam občutka, da ljudje hočejo nekaj vplivat na to. Z veseljem prepustijo to občini in krajevnim arhitektom od občine. Zato imajo ljudje manj vpliva, kot bi ga lahko imeli. Ljudje imajo moč, ampak jo v bistvu ne izkoristijo, ker jim je čisto lepo videt nekaj, kar je nekdo drug ustvaril. Ne čutijo pa potrebe po tem, da bi sami ustvarili. Kaj se dogaja na	- politika - participacija		

<p>javnih površinah, pa so ljudje že bolj aktivni. Npr., če želijo imeti bazen, ki ga recimo ni v Grosuplju že ne vem koliko let in je vmes bil, pa ga spet ni bilo in so se ljudje pritožili in se še vedno pritožujejo in bi ga radi imel. Tako da tukaj mogoče hočejo vplivat, ampak iz neznanih razlogov ne morejo.</p>			
<p>71) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.</p>			<p>- javni prostor</p>
<p>Dolgoročne. Poznale se bodo posledice takoj, ampak to, kar je, recimo, zgrajeno na javnih prostorih, bo še dolgo vplivalo na celotno dogajanje v tem javnem prostoru in na celotno občino, okolje itd.</p>	<p>- TR: dolgoročne</p>		
<p>72) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?</p>			<p>- mesto</p>
<p>Osebno se bolj nagibam k temu, da je individualno, ker noben noče iti v neko drugo občino in bi bilo isto, kot če bi ostal v svoji lastni občini, ker zgleđa čist isto. Če bi se recimo preveč globaliziral vsi in bi bilo vse enako, ne bi več iz ničesar mogel videt zgodovine kraja, občine in nasploh kakšni ljudje prebivajo tam. Če bi bilo vse isto, bi bili vsi ljudje enaki, kar pa ni res.</p>	<p>- glob. / trad.: individualno</p>		
<p>73) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)</p>			<p>- mesto</p>

Eno leto sem živel v mestu (na izmenjavi). Prednost je, da imaš vse na doseg roke. Lahko greš pet minut, se sprehodiš in boš v trgovini, pošti, banki, vse to imaš na doseg roke.	- dostopnost		
Slabost pri večjih mestih je onesnaženost. Na deželi imaš več prostora, tudi za rekreacijo. /.../	- LM: onesnaženost, gneča		
74) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Ne. Približno 50 let nazaj.	- 1967		
75) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Mi smo se preselili iz Ljubljane. Preselili smo se v okolico Grosuplja. Predvsem zato, ker smo imeli v Ljubljani čisto majhno stanovanje, tukaj pa imamo za isti denar zelo veliko hišo in več prostora. Mislim, da je Grosuplje zelo popularno med tistimi, ki živijo tam, zato ker je bližina Ljubljane. Dobesedno v Ljubljani si v dvajsetih minutah. Si ven iz mesta, imaš pa še vedno vse, kar bi imel v mestu.	- dostopnost - bivalne razmere		
76) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/			
77) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate?			- mesto

Zakaj da in zakaj ne?			
/			
78) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
/			
79) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Ljudje morajo vedeti za njega, to se mi zdi, da je pomembno. Zaradi tega, da imaš tam možnost srečati druge ljudi, da nisi edini, ki ve za njega. Prostor, kjer se ljudje lahko pogovarjajo. Recimo, če imaš park, ki nima nobenih klopic, je pač zelo težko tam stati in se pogovarjati. Če pa imaš, se komot usedeš na klopcu in se potem pogovarjaš nekaj časa. Da je tako urejeno, da omogoča druženje ljudi.	- dostopnost - participacija		
80) Katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Knjižnica, bar Sonček, sprehajalna pot ob Grosupeljščici, zdravstveni dom, igrišče za Brinjem (skate park, odbojgarsko igrišče, košarka). Je šolsko igrišče, ampak ga popoldne lahko uporabljajo tudi drugi, ne samo šolski otroci. Zaradi tega mi je fajn, ker če bi recimo bilo samo za šolo, potem mi ne bi bilo v redu. Tako pa, ko je v nešolskih urah odprt tudi javnosti, mi je pa zaradi tega dobro.		- knjižnica - bar Sonček - zdravstveni dom - igrišče za Brinjem	
81) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino,			- identiteta

<p>in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?</p>			
<p>Sama: knjižnica, sprehajalna pot s kužkom. S prijatelji: v barih Sonček, Vanilija, Tim in drugi bari, picerije, prostori Športnega društva Grosuplje. Z družino: sprehajalne poti okrog Grosuplja.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - knjižnica - sprehajalna pot ob Grosupeljščici - bari - prostori Športnega društva Grosuplje 	<p>- identiteta</p>
<p>82) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.</p>			<p>- participacija</p>
<p>Dala bi bazen. Še kašno urejeno sprehajalno pot skozi gozd. Recimo Koščakov hrib. Sej vem, da sedaj se nekaj trudijo, ampak mogoče, da bi jo še malo dodelali. Zdej od zdravstvenega doma proti hotelu vem, da je nekaj, ampak da bi jo še malo dodelali. Dala bi kašno klopico več. Kašen načrt tekaških poti, ne da bi rabili karkoli na novo narest, ampak samo načrt okrog Grosuplja. Kakšno k je malo bolj zahtevna, da bi bil kašen hribček vmes, pa za dolge proge, da je ravno. To vem, da za kolesarje obstaja in za pohodnike tudi, za tekače zaenkrat še nisem zasledila. Da bi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - politika 	<ul style="list-style-type: none"> - bazen - sprehajalne poti: klopi 	

bilo označeno. Vodomet bi nekje lahko bil, v nekem krožišču. Ker tja vse damo, k ne vemo, kam dat.			
83) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			- identiteta
Nov zdravstveni dom. Nogometni klub Grosuplje. Knjižnica, nova in moderna. Kolesarski maraton je naredil priljubljene kolesarske poti okoli Grosuplja. To, da imamo kipe, čeprav dvomim, da smo po tem prepoznavni.		- zdravstveni dom - nogometni klub - kolesarske poti - kipi	
84) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Lega Grosuplja. To, da je tok blizu Ljubljane, ampak ni Ljubljana.	- dostopnost		
85) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
To, da je dosti prostora. Da ni vse preveč natrpano. Po večini deli mesta niso natrpani. So pa uspeli zaključeno celoto narediti, da se ne razpotegne povsod.	- mestna razporeditev		
86) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Ne.			
87) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Da.	- da		
88) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi

<p>Ob Grosupeljščici, v krožnem zraven občine je konj, neki kot polž je proti Šparu, pri tovarniški šoli (OŠ Louisa Adamiča) so neki kamni sredi travnika, kovinska krogla tudi šteje? Ker ostali so iz kamna, ta je pa železna.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - roža ob Grosupeljščici - slonček - OŠ Louisa Adamiča - krogla 	
<p>89) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?</p>			<p>- kipi</p>
<p>V krožnem so super, ker so večino časa na pogled. Polž je tudi v redu, ker je na taki cesti, glave tudi, na tej ta glavni cesti večino stvari postavijo, da ljudje vidijo, ko se mimo peljejo. Tudi zraven šole je manj na udaru, tudi pri Brinju roža je super. Manj ljudi jih vidi zaradi tega mogoče, še vedno je pa to na javnem prostoru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - mestna razporeditev 		
<p>90) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?</p>			<p>- kipi</p>
<p>Roža, konj, glave. Ne vem, zakaj so une glave, to mi nikol ni blo jasn, nogice – meni je to tako bizarno, najprej je bil polž in potem noga, random kamni nametani – sm zmeri ugotavljala, al so random nametani ali je to kip, krogla.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - roža - konj - glave - polž/noga (slonček) 	
<p>91) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu</p>			<p>- kipi</p>

(simbolna vrednost).			
Osebno mislim, da ne bi bilo potrebno toliko spreminjat same oblike kipov zaradi tega, ker ne moreš ti kiparju določiti, kaj naj ustvari, ni to smisel umetnosti. Bi pa mogoče bilo dobro pri vsakem kipu meti malo zgodbe za kipom: kaj predstavlja, kašna je zgodba za kiparjem, ki ga je ustvaril, v kašnem obdobju je takrat kipar bil, majčkeno o ozadju, ker se mi zdi, da to manjka. Vidimo kip in pač je tam. Sicer možno je, da kje zraven na kašni tablici kej piše, ampak jaz nikoli nisem zasledila, da bi, tko da če ne piše, bi bilo fajn, da piše. A je en kipar vse ustvaril? Ne. Da bi bila nekje zbirka kiparjev, da bi vedeli, kateri kiparji so ustvarjali te kipe in kašne so njihove zgodbe in v kašnem obdobju, to mi manjka, ne to, kašne oblike bi morali bit.		- table z napisi	
92) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Pozitivno. Dodajo ji neko dodatno vrednost v tem smislu, da ni samo sprehajalna pot, ampak je še nekaj ob sprehajalni poti in se potem vsak lahko ustavi in se tam pogovarja. Tudi če ne na primer zaradi kipa, je tam nekaj, kar je pritegnilo tvojo pozornost toliko časa, da si se tam ustaviš. Tudi če se na primer ne pogovarjaš o kipu, si se mogoče ustaviš zaradi kipa.	- pozitivno - participacija		
93) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi

<p>Zdej trenutno se ne morem spomnit nobenega kipa, ki bi bil tako postavljen, da bi pač motil sam javni prostor. Da bi oviral nekoga. Mogoče edini, ki malo ovira, je pri OŠ Louis Adamič, kjer je tak travnik, da bi lahko imeli kašno športno aktivnost, so potem na sredi postavili kip in mejčkeno ovira. Vsi ostali so pa tako postavljeni, da te ne ovirajo. Če jih nočeš videt, če niso zate toliko pomembni, če pa jih hočeš videt, so pa pač tam in jih boš videl. Več ljudi jih ne vidi zaradi tega, ker te ne zmotijo pri tvojih vsakdanjih opravilih. Če bi te zmotili, bi jih ljudje videli, ampak s tem bi tudi povezali negativne občutke ob kipih. In bi tisti, ki so se odločili, da so postavli kipe, dosegli ravno obratno od tega, kar so hoteli. Upali bi, da bodo ljudje videli kipe in dobili nek občutek za umetnost. Ljudje bi pa videli kip in rekli, o ne, zdej spet ta kip, k moram okoli njega hodit.</p>	<p>- umetnost</p>	<p>- kipi kot ovira oz. moteč dejavnik</p>	
<p>94) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?</p>			<p>- participacija</p>
<p>Da. Ne.</p>	<p>- da</p>		
<p>95) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?</p>			<p>- participacija</p>
<p>Slišala sm za to, nisem pa temu posvečala pozornosti. To je bilo toliko</p>	<p>- participacija</p>	<p>- kipi kot ovira oz.</p>	

nazaj. V knjižnici ja, v občini ne. Ja, sam to je bilo toliko nazaj. Spomnim se zato, ker je dosti ljudi govoril o tem. Samo takrat ni bilo to lepo sprejeto. Sedaj pa je ljudem vseeno. Spomnim se zaradi tega, ker ne da bi bilo dosti ljudi ful navdušenih in bi hodili okrog tega, ampak zato, ker je dosti ljudi govorilo, zakaj nam je treba teh kipov, ker so mislili, da se s tem zapravlja denar od občine.		moteč dejavnik	
96) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.	- ne		
97) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
So nek dodatek mestu, ki je v sedanjem času neki, ob čemer se lahko ljudje čudijo, ustavijo, malo poklepetajo. Prej je bilo to negativno sprejeto.	- participacija		
98) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Ne vem, kako bi se lahko, ker nisem v umetnosti. Šla bi gledat, ker to me zanima, sam potek. Ni mi pa sam proces ustvarjanja tok všeč, da bi se v to vključila. Na otvoritev bi šla.	- umetnost		
99) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene			- participacija

udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			
Ne bi se vključila takoj. Če bi nekaj že ratalo in bi se videlo, da bo nekaj iz tega, potem bi šla iz radovednosti pogledat. Ne bi se pa vključila v začetnih korakih. Se mi pa zdi, da je to eden od pozitivnih vidikov kipov, da se ob njih lahko ljudje družijo in ustavijo.	- participacija		

Tabela B.5: Mladi 3

Besedilo – Mlada 3	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Luče pri Grosuplju, 17 let, 2000 iz centra Ljubljane			
Moški			
23			
diplomirani inženir elektrotehnike			
študent			
samski			
4			
100) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor je tam, kjer lahko kdorkoli pride. Na javnem prostoru pričakuješ, da bodo ljudje prišli tja in se bodo malo podružili. Mogoče je kašen kafič tam, kakšen parkec, kjer se ljudje zbirajo. V osebni prostoru	- participacija		

pa glih ne pričakuješ, da bodo ljudje z psom hodili gor in ti motili tvoj oseben.			
101) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem.	- vsem		
102) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
V Ljubljani, če je treba kdaj pit, potem je prav fajn. Meni je fajn, da so parkci, da so kje stvari, kamor se da iti. Recimo v bife, da se gre, da se malo podružiš s kolegi. Take stvari so ful supr. Nisem pa glih čustveno navezan na njega.	- participacija		
103) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Jst bi reku, da se tukaj pač inštitucija s tem ubada, da je če že kšn tak občinski svet, al kako se že temu reče, in nej se uni s tem ubadajo, da mene nej na mir pustijo. Kokr bo, bo, vse bo uredu, dokler urejajo, dokler štimajo, to je to. Javni prostor jim je čist fajn, če se nekdo drug s tem ubada. Recimo zadnjič je bil primer v Novem mestu, al, ko so nekje porušil vsa drevesa v starem mestnem jedru (opomba: Ptuj). Pač, dejstvo je, da slej ko prej se mora nekaj zamenjat in najverjetneje tudi z razlogom nekaj novega delajo in so najbrž tudi premislili, zakaj to delajo, zato jim ne bi glih ... Pač, nekateri ljudje so čustveno navezani na to, ampak kar se	- politika		

mene tiče, je čist fajn. Da ni glih zapuščeno, da ne raste dvometrska trava in niso glih kače notri, pa sm čist srečen.			
104) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Fajn je, da se uredi nek načrt. Treba se je dolgoročno odločit, ne moreš vsak tedn spremenit plana. Pač, fajn je, da se začrta nek, kako se pravi, okoljski načrt, in da se mu sledi.	- TR: dolgoročne		
105) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Jaz nisem tok fanatik tega, da bi bili ljudje vsi isti. Tradicija mi ful ne pomeni nič. Glih zadnjič sem debateral o 1. novembru in kaj ljudem pomeni, da hodijo okrog sveče talat in to. Veš, to men nič ne pomeni. Pač, to so take stvari, ki men res nič ne pomenijo. Ampak mi je pa individualizacija bolj pomembna. /.../ Pomembno mi je, da se potrudiš sam in si sam kriv, če si bogat al pa reven.	- glob./trad.: individualizacija		
106) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Prednosti so, da maš ful blizu štacuno, prjatle pa tko naprej. Ni se ti treba vsak dan furat z avtom deset km pa tankat, ko ti lučka zasveti tko k dons.	- dostopnost		
Na jetra mi pa gre, k je ful anojing, ful je avtov pa ropota. Jst mam rad, da	- LM: hrup, gneča		

je mir, kar je pa pol ena zlo velka slabost, kar se mene tiče. Pa tud nimaš gluh tok prostora v mestu, da ne moreš met pol ogromnega vrta in tko naprej.			
107) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
1962.	- 1962		
108) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Bližina Ljubljane, to je res, petnajst minut po avtocesti, pa si že skorda v centru Ljubljane. Pa vse maš kle, kar češ. Avtobusne povezave, milijon štacun, pridne gasilce. Pač, dejansko maš vse kle. Večina ljudi, k jih jst poznam, so zadovoljni z Grosupljem.	- dostopnost		
109) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Kar se tiče dobrin, sem čist zadovoljen, ker je vse, kar hočem, skor dobim, razn potapljaške štacune ni, ampak tega ne morš met. Vse je, načeloma vse lahko dobiš. Kompresor za potapljaško opremo je pri gasilcih, tko da napredujemo, lahko filam jeklenke. Druga stvar pa je. En občutek mam, da se velik ljudi, kar je tipično za Slovenijo, južnih narodov priseljuje sem. Velikrat opažan, da zvečer tisti, relativno, bi rekel temu, Slovenci, ne hodjo ven in imaš včasih mal občutek zvečer, ko prideš ven, da so čefurji	- dostopnost	- parkirišča - (ne)sprejemanje drugačnosti	

al kaj takega. Ljudje, ki gredo meni osebno na jetra. O, pa ta novi parkir placi za plačat. Tudi ne.			
110) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Načeloma, s komer se jaz družim, se mam ful fajn. In obstaja ful dost ljudi, k so res uredi in se nimam kej pritoževat. K mam res dobre kolege kle in vse. So pa tud (opomba: ljudje južne narodnosti), sej to so povsod, zdej zveni k da je ful naval njih, ni, pač neki jih je.	- da		
111) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
Jaz sem pač pri teh organizacijah, kokr so skavti, Rdeči križ. Pomoje, če se oseba pridruži neki organizaciji in začne delat kot prostovoljc ali za učenje mladih, folklor, gasilci, glih tako, da nekej vrneš skupnosti, k ti nekaj daje. Pač, po mojem mnenju, je tist neki, kar lahko nardi skupnost, a ne?	- participacija		
112) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Zih kšn bife, kar se mene tiče. Tok, da se lahko nekam usedeš, neki spiješ. Jst sm bolj un tip človeka, k rad koga pokličem pa rečem, ajd gremo na boljard, gremo na pivo, gremo tko, glih tok, da se nekam usedeš. Pol pa, če bi se hotu neki ful zmišljevat, je, da se usedem nekje v parkcu, da gledam nek razgled, k bi sedel. Da ni glih tko, k greš v nek bife in gledaš zid v eni bajti. Da si nekje tko na fejest, da kej spiješ. To je zame. Lahko bi un	- participacija		

jezerček, ki ga imamo (opomba: pri Dobju) spucali pa naredili potapljaško notri.			
113) Katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Torej, najboljših, po mojem mnenju. Tržnica zraven Ahmetaja ni tok dober, ker un parkir plac je ogabno grd, ampak se načeloma dostikrat tam nahajam. Parkec je pa lep, če bi bil še un parkir plac spredaj malo bolj zrihtan. Pri cerkvi gor se tud jst ful družim, men je tam totalno fajn. Pri glavni, čeprav pri glavni mi manjka zelenje. Pri obeh šolah. To mi je všeč, da so tudi igrišča, kjer se lahko igrajo na polno. In ko pridem jaz v nedeljo na badbinton v dvorano, vidim tud ljudi z uzun, špilajo basket, tist je fajn vidt.		<ul style="list-style-type: none"> - tržnica zraven Ahmetaja - pri cerkvi - pri obeh šolah 	
114) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Pupa, Evropa, gor pri cerkvi, cheesburger na tržnico pri Ahmetaju, velikokrat hodimo čez Grosuplje, s skavti gremo gor do vojašnice. Tist je tud fajn, čeprou je pa umazan, lahko bi se spucal. Z družino redkokdaj, če pa gremo, gremo na sprehod ob Grosupeljščici al pa kej tazga.		<ul style="list-style-type: none"> - bari - tržnica pri Ahmetaju - vojašnica - ob Grosupeljščici 	- identiteta
115) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet			- participacija

<p>ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.</p>			
<p>Gor pri vojašnici bi se lahko spucal pa mogoče nardil za različne športe, različne aktivnosti. Kokr malenkost bolj odprte. Zdj smo rekli potapljanje, jaz sem potapljač. Recimo dol, jezerček, da bi se spucal, dal notri različne kipe in pol bi potapljači lahko šli notr. Kot primer to so nardil v Avstriji gor. Al pa ribogojnico, da so lahko potapljači notri z ribami in jih futrajo. To tud ful delajo. Pa mogoče kšn dolgoročni plan, kako bodo rihtal, ker zdej se res spreminja iz tedna v tedn. Če bodo malenkost spremenil, nardijo parkirišča, pa nardijo uno, tretje, pa ni pa nobenega plana, kako bi recimo tisto okoli tržnice ful lepo zgedal. Iskreno, tud uni šiptarji tm na tržnci ne zgedajo tako lepo (opomba: zelenjavar, kebabar). Na glavni ne bi nč naredu, ker tam hodi dnevno tok ljudi, da načeloma nimaš kej narest. Tm se mi zdi, da je uredi urejen, pač ni prostor za ful za druženje. Pač bi res naredu aktivnosti, jezero, vojašnica, za gorske kolesarje, tekaško stezo čez hosto, da bi se prou uredil, in kašne takšne varjante.</p>	<p>- politika</p>	<p>- vojašnica</p>	
<p>116) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.</p>			<p>- identiteta</p>
<p>Ja, okej, kle je zih uno mesto kipov. Čeprou ne vem, če je po tem prepoznavno. Čeprou sploh ne vem, po čem je. Grosuplje je prepoznavno, to, da je prvi izvoz na avtocesti, no, okej, zdej drugi, proti dolenski. Sam k</p>	<p>- dostopnost</p>	<p>- kipi</p>	

rečem, da sem v Grosuplju, vejo, kje je, ampak ne vem, po čem bi blo tok ful prepoznavno.			
117) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Ne menim, da je glih neki ful unikatno pri čemerkoli.			
118) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
To, da je cerkvica ful lepo na sred na hribčku.		- cerkev	
119) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Visoka je tista, k se avtor te umetnine res posveti v njo, da ma neko zgodovino ta stvar, da, recimo, ne samo neki nariše in to proda. Ampak da ma ta zadeva zgodovino, nek pomen, karkoli, da ma zgodbo za temu. Ne pa, da neki pride pa to da nekam, to objavi.	- umetnost		
120) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja.	- da		
121) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Glave na levi strani ceste (jih je pet, tri so), takoj na desni dol, k je nasledno krožišče neka nogica, ta nov konj (bronast), naslednji konj (kamnit, od Grosuplja), kogast krogla – a to šteje al je bl reklama?.Še kšnega? Boh pomagaj, ne. Zih je še kšn. Okoli glavne, zih je še kšn. Ni.		- glave - slonček - konj - krogla	
122) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen			- kipi

prostor?			
Krožišče, dobro. Kar se tiče pa teh, k je ob cesti, una dva, k sm jih naštel, ma ja, okej, če nobenga ne moti, prou. Po moje bi blo bolš, če bi to naredli kokr en skupen, ne kar tako razposejen, kokr kje pade, ampak en skupen prostor, kjer bi bli pač te kipi in tko naprej. Kokr da bi bil, ne vem, en prostor, ki bi bil ograjen, in bi bli not kipi, bi pisal, zakaj je to tko, in bi se ljudje lohk sprehodili. Al pa recimo pot ob Grosupeljščici, da bi blo, recimo, tko kipi razporejeni po nekem smislu, ne pa kr povsod.	- parki		
123) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
124) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Po moje take teme, k majo dejansko zgodbo, zgodovino. To pa, da se opiše zgodovino zravna, mogoče tablo. Vem, da moja mami se zmerom ob vsaki tabli ustavi pa prebere.	- tradicija	- table z napisi	
125) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Ja, če bi bili malo boljš razporejeni al pa mogoče malo bolj smiselno vse skupaj. Sej mogoče ma smisel, pa ga jst ne razumem. Bi blo ful dobr. Tko pa izpade, kokr da je tm par kipov in noben ne ve zakaj, ker je to pač neki.	- parki		
126) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi			- kipi

kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			
Ostala enaka.	- enaka		
127) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ne. Slišu sm. Vem, da je biu en kipar in so mel delavnice, neki sm slišal.	- ne		
128) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Nism vedu. Pa tud če bi vedel, vrjetno ne bi mel časa in volje.	- ne		
129) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.	- ne		
130) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Kakovosti, dvomim, da so kej. Pač, mogoče, če se kdo ful nasmeji, k vidi tist kip. Drugač pa sama kakovost pa ne vidim, kako bi se zdej izboljšala.	- ne		
131) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Ne. Mogoče bi probal kšno kiparsko delavnico. Ampak res sam probal, ne	- ne		

bi se pa vključil v cel projekt. Jst sm bil takrat dokaj majhen, k je blo to. Sm bil 11 let star.			
132) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
To kripi zveni. Po moje, odvisno od tega, kako bi se zadeva štartala. Če bi se nardil godno pot in kipe zravn in bi blo, ne vem, ob sredah tek po poti kipov, bi itak šel, ker to bi bla po mojem huda ideja. Zdj odvisn, kako se promovera in kaj želijo narest na konc. Kipi, da bi bili pod vodo notri. Če bi bil recimo kšn tak projekt, da bi vključili tudi druge dejavnosti zravn ,tud k tem kipom, bi bil takoj zravn. Kot to potapljanje.	- participacija		

Tabela B.6: Odrasla 1

Besedilo – Odrasla 1	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Iz Grosuplja, pri Jerovi vasi, v naselju 34 let, preseljena iz Ljubljane			
ženska			
72 let			
srednješolska			
upokojena			

vdova			
3 člani gospodinjstva			
133) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor so obrtniki in tovarne, ki naj bi bile na istem mestu, in ne vse okoli Grosuplja. Spalna naselja in bloki pa naj bi bili posebej. Motijo me tudi ropotanje in hrup.	- mestna razporeditev		
Hrup naj bi bil posebej v industrijski coni, kjer bivajo stanovalci, pa naj bi bil mir.	- LM: hrup		- javni prostor
134) Komu pripada javni prostor?			
Pripada državnim uslužbencem in vsem nam.	- politika		- javni prostor
To so ceste in sprehajalne in kolesarske ceste, parki.	- definicija JP		
135) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Parki, sprehajalne steze. To mi dosti pomeni.	- definicija JP		
136) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Nič. Urejanje javnih prostorov, zelenice, nasadi cvetje je pod vplivom inštitucij.	- politika		
137) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- mesto
Dolgoročno. Ker ne bomo vsako leto obnavljali, mora biti za nekaj let.	- TR: dolgoročno		

138) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Oboje. Napredek je tudi pomemben.	- glob./trad.: oboje		
139) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (pričakujem širok odgovor)			
Zdravstveni dom, trgovine, lekarne, vse je dostopno, kar na deželi ni. <u>Javni prevozi</u> . Neurejene ceste, visoke cene, nizek življenjski standard.	- LM: dostopnost		- mesto
140) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			
Pred 2010.	- pred 2010		- mesto
141) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			
Predmestje Ljubljane in dobra povezava z avtocesto, stanovanja so malo cenejša kot v Ljubljani, šole in vrtci je urejeno. Ko smo iskali parcelo, smo se preselili v Grosuplje, službe smo imeli še vedno v Ljubljani in smo se vozili, ker ni daleč (je majhna razdalja).	- dostopnost		- mesto
142) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			
Ja. Lahko se sprehajam, od mojega bivalnega prostora do gozda in narave pridem v parih minutah in za to se ne potrebujem zapeljat ven iz mesta.	- LM: narava		- mesto

Ne. Določene stvari me motijo, predvsem da so prodajalne predaleč s tega konca Grosuplja in se peš ne pride do trgovin. Potrebuješ avto in preveč je parkomatov. Ni prostora za parkiranje, čeprav je majhno mesto.	- LM: dostopnost		
143) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Ja, to ja, sem zadovoljna. Si poiščem družbo. Nisem osamljena.	- participacija		
144) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- identiteta
Nasadila bi več cvetočih rastlin, da bi mesto zacvetelo. Parke bi uredila s klopami in tudi v samem centru bi dala zraven igrala. Uredila bi železniško postajo. Glede družbe pa mi ni do druženja z upokojenci in udeleževanja na pohode (taborska jama, sveta Magdalena), mi ne paše.	- LM: narava - participacija		
145) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Lepa zunanja ureditev.	- LM: videz		
146) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Knjižnica je lep prostor, tudi šole (Brinje), sama bi jo še lepše uredila, da bi bilo več sonca in življenja. Kulturni dom bi tudi preuredila, staro šolo v centru bi ukinila, ker ni primerna za bivanje otrok, okoli sodišča in občin bi nasadila, da bi bilo kaj zanimivega za pogledat in videt (drevesa, lep spomenik, japonska jabolka, ki cvetijo).		- knjižnica - kulturni dom - OŠ Brinje - stara šola L. A. - okoli sodišč in občine	

<p>147) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?</p>			<p>- participacija</p>
<p>Trgovski centri, Tuš, Mercator, Špar, Eurospin. Eurospin je kot škatla, te ne pritegne, da bi rad šel tja. Zunanost okolica, urejenost te ne pritegne. Lahko je notri lepo urejeno, a okolje pa ni.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Tuš - Spar - Mercator - Eurospin 	
<p>148) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.</p>			<p>- identiteta</p>
<p>Vse bi cvetelo. Urejala bi ceste, da bi bilo čisto, urejala bi parke (listje in veje po tleh). Da bi bilo vse bolj urejeno in čisto. Da bi lahko rekli, da je Grosuplje mesto čistoče. Za starejše ljudi več klopic. Več košov za smeti, ker se ljudem ne da nosit pločevinke, in jih potem pobiram ob cesti. Da bi bil vsakdo ozaveščen. Table: Pazi na red, čistočo! Da bi užival, ko greš na sprehod na javni prostor. Osvestit je potrebno ljudi, da gledajo na red. Da bi bilo mesto čistoče.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - LM: narava, domačnost 		
<p>149) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštete pet značilnosti.</p>			<p>- identiteta</p>
<p>Taborska jama je bila včasih zelo, sedaj pa so zapustili. Gostišče, plesi ob sobotah nedeljah, sploh ne vem, če je še gostišče tam. Radensko polje bi</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Taborska jama - kipi 	

tudi lahko bilo bolj urejeno. Ko so poplave, je vse v vodi. Da bi bilo za turiste privlačno. Ne vem, če je kašna taka stvar v Grosuplju do zdaj, da bi bila privlačna za turiste. Se oglasijo mimogrede izletniki in turisti v motelu. Da bi ne vem kaj lahko videli v Grosuplju, pa ni. Ni takih znamenitosti. Tisti kipi, k so, krožni otoki. Drugega ni videt, da bi turista privlačilo, prazno, da bi še naslednje leto prišel na dopust.		- ni takih znamenitosti	
150) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Mogoče so zdej dom upokojencev lepo uredili, je v zelenju, cvetju, stezicah, fontana je nova, kipi so ob domu, ne vem, kaj pomenijo. Kapelice. Cerkev je zanimiva, a ne vidim zanimivosti, edino mozaik.		- dom - upokojencev - kapelice - cerkev	
151) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Vidim, da bi dosti stvari spremenila, če bi lahko. Že v centru. Uredili so tržnico pri Ahmetaju. Dala bi stran kebab hiške in spraznila park, da bi bil lepo urejen. Sčasoma bi lahko tržnico tudi pokrili. Promet iz dneva v dan narašča. Obvoznico pri Ahmetaju bi naredila, da se ljudje ne bi vozili čez mesto (tu, kjer živim). Kolesarske steze si ne želim, lipe ob cesti me motijo. Izgled je boljši, kot če bi bilo prazno, za stanovalce pa ni tako prijetno. Želim si, da bi to komunala urejala.	- mestna razporeditev - narava		
152) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost

Se zelo malo spoznam. Umetnost so slikarji, kiparji, umetniki, pisatelji. Nizka umetnost pa so obrtniki, igračke na trgu za prodajo.	- umetnost		
153) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja. Vsakič.	- da		
154) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Pri domu upokojencev so mi najbližje. Potem sem opazila ob Grosupeljščici, ko sem se sprehajala ob sprehajalni poti eno rožco. Potem sem opazila kip v drevoredu proti postaji Louisa Adamiča, na krožnem otoku konjička, ki je znak za Grosuplje na avtomobilih, tukaj so se včasih dogajale konjske dirke leta nazaj. Proti Mercatorju tiste tri glave. V centru Grosuplja je na krožnem otoku iz kovine krogla.		<ul style="list-style-type: none"> - rožica (Brinje, potok) - pred domom upokojencev - Louis Adamič (nasproti Mercatorja v centru) - konj - glave - kovinska krogla 	
155) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Glave na travniku se mi zdijo brez veze (Lučka Koščak), tukaj na travniku pri domu upokojencev je čisto v redu, ob Grosupeljščici bi dala fontano ali	- postavitve kipov		

dve, da si otroci roke umijejo in pijejo vodo, ker je narejena dolga sprehajalna pot, na krožnem otoku pri Kongotu bi dala nek znak za Grosuplje (konjček bi moral stat tukaj).			
156) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Rožica, glave, krogla, konjček, pred domom upokojencev, fontana pred domom upokojencev.		- roža - glave - konj - fontana (pred domom upokojencev)	
157) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Nimamo nobenega takega znanega pisatelja ali pesnika (Louis Adamič je že), mogoče Janša. Imamo kar nekaj kapel, ki so jih postavljali lastniki (pri Eurospinu, pri Jerovi vasi). Kaj živahnega, moški, ženska, otroci, da se družine priselijo. Pri vojašnici je lep kip ženske, a je bogi, osamljen. Napisali bi grosupeljska deklica in malo reklame naredili, saj imamo kar nekaj lepih deklic v Grosuplju.		- Louis Adamič - Janša - kapelice - družine - dekleta	
158) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Da vplivajo, da je zanimivo in bo čez leta zanimivo, ker je Grosuplje	- da		

mesto kipov, in da bi postavili še kašen lep kip.	- vizualno		
159) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
To se je izboljšala. Tud sam javni prostor se je izboljšal.	- da		
160) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ne. Nisem.	- ne		
161) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Pri knjižnici je tudi en kip. Louis Adamič je tudi spomenik, ni samo kip. Nisem vedela in se nisem udeležila.	- ne		
162) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ja, slišala sem, da naj bi bilo mesto kipov. Da bi se izboljšalo mesto, da bi bilo živahno, da bi se nekaj dogajal. Kaj se pa dogaja v Grosuplju?	- nekaj da (participacija)		
163) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Sigurno so. Nekaj vidiš in se zazreš pa obstaneš in pogledaš. Ker drugače	- vizualno		

greš dalje. Po taki pusti poti.			
164) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
A da bi kipe delala? Sodelovala bi pri tem.	- da		
165) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
Vsaka zamisel vzpodbudi neko novo razmišljanje. In če imaš dobro zamisel, kaj bi se kam lahko postavilo, se to lahko uresniči, če se udeležuješ. Če pa ne veš nič, da si doma. Brez idej ni ustvarjanja. Ko se skupaj v sklopu vse pregleda, se najde eno sredino in se reče, to tukaj postavite.	- participacija		

Tabela B.7: Odrasli 2

Besedilo – Odrasli 2	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Grosuplje, Obrtniška ulica			
moški			
66			
srednja šola			

upokojen			
poročen			
2			
166) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Zasebni prostor predstavlja moj dom, družino. Javno pa je, ko se odpravim ven iz hiše. To so bolnice, šole, trgovine, parki in tako naprej.			
167) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem ljudem.			
168) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Javni prostor mi predstavlja svobodo gibanja, da grem v naravo. Se družim z drugimi ljudmi.			
169) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
V večini o javnem prostoru odločajo občine in država.			
170) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Dolgoročne. Kakor se uredi prostor, ostane še prihodnjim generacijam, ker se to ne da tako hitro spreminjat. Ne da se podrti stavbe in naresti nove ali izbrisati ceste in jo postaviti drugje. Vredno je premisleka.			
171) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj			- mesto

enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			
Globalizacija je vsekakor pomembna, saj se s tem svet širi, spoznavamo druge kulture. Ohranjanje domačnosti pa je prav tako pomembno za našo lastno identiteto.			
172) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Dostopnost do storitev in blaga.			
Hrup, gneča, smrad izpušnih plinov.			
173) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Po letu 2000.			
174) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Bližina Ljubljane. Prednost je avtocesta do Ljubljane. Včasih je še ni bilo in smo se vozili po stari cesti.			
175) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Da, zelo. Manjka mi samo več zelenih površin za sprehod. Je pa sprehajalna pot ob Grosupeljščici lepo urejena.			
176) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate?			- mesto

Zakaj da in zakaj ne?			
Ja, še kar.			
177) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
Pomagal bi v čistilnih akcijah in spodbujanju za bolj urejeno in čisto okolje.			
178) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Širok prostor, namenjen druženju. Prostor s klopmi, prijazen za starejše prebivalce.			
179) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Knjižnica, trgovine, tržnica pri Ahmetaju, veliki osnovni šoli, zdravstveni dom.			
180) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Trgovina, sprehajalne poti, knjižnica.			
181) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- participacija
Več zelenih površin, več parkov, več klopi. Manj parkirišč.			
182) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno?			- identiteta

Naštejte pet značilnosti.			
Magdalenska gora, grb in konjske dirke, železnica, včasih so v Grosuplju hoteli gojiti hmelj, a podnebje ni bilo dovolj ugodno.			
183) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Po cerkvi na hribu in njenem mozaiku.			
184) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Razpotegnjen center mesta ob Adamičevi cesti.			
185) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Je ne bi.			
186) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja.			
187) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Kovinska krogla, glave, roža ob potoku, pri javnem komunalnem podjetju je nekaj, pred telovadnico OŠ Brinje			
188) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Ja.			
189) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Krogla, roža, glave.			

190) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Najtejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Običajne, preproste tematike. Zelo pomembno je tudi, kje so postavljeni, da so opazni.			
191) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Jo polepšajo.			
192) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Enaka.			
193) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ja, sem že slišal.			
194) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Ne.			
195) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.			

196) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Dvignili so umetnost mesta na višjo raven. Drugače ne.			
197) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Mogoče. Zakaj pa ne?			
198) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljeni udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
Kot neko društvo, ki se tedensko dobiva in kreativno ustvarja ideje, kako medgeneracijsko vključit otroke, upokojence, in umetnostno ustvarjat.			

Tabela B.8: Odrasla 3

Besedilo – Odrasla 3	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Grosuplje, Kersnikova, 29 let, iz Maribora			
ženski			
51			
srednja, gimnazija			

zaposlena			
zunajzakonska skupnost			
3			
199) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor je nekje, kjer je dostopno vsakemu, zasebni prostor je nekje, kjer je samo moj prostor. Ki je nekako ograjen in moj.			
200) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem, ki so takrat na tistem mestu, ki ga z nekim namenom uporabljajo.			
201) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Je zelo pomemben, ker to so, recimo, parki, kjer se lahko mi, ki živimo v bloku, sprostimo, uživamo. To so ceste, parkirišča, ki so vedno večji problem pri nas v Grosuplju. Sploh pri nas, ki živimo v bloku. Potem so javni prostori vse, kjer se družimo, kjer so prireditve, trgi ..., pri nas Kolodvorska, kjer se dogajajo kašne stvari, ki bi se v Grosuplju lahko večkrat dogajale.			
202) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Mislím, da imamo prebivalci bolj malo besede, čeprav občina vedno da razgrnitev plana in se lahko občani odzovemo, lahko podamo svoje predloge. Občina ima tudi ure oz. čas, kjer lahko podamo predloge županu			

in zaposlenim tam. V glavnem pa mislim, da so odločitve na nivoju občinske uprave in seveda povezane z denarjem, ki je trenutno v občinskem proračunu.			
203) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Zagotovo dolgoročne, ker to so stvari, ki se enkrat uredijo in potem so v korist in dobro vseh. Vsa ta krožišča, ki so zdaj na novo v Grosuplju, bodo služila še dolgo časa. Družbeni dom, ki je na novo postavljen. To je zagotovo dolgoročno.			
204) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Jaz sem zagotovo zagovornik tradicije, da ohranjamo kulturno dediščino. Grosuplje je manjši kraj, kjer hočemo urejati stvari kot neka zelo velika mesta. Mislim, da je prijetnost bivanja v manjših krajih, povezanost ljudi veliko boljša, kot pa odtujevanje v velikih mestih.			
205) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Ker je vse na dosegu roke in imamo prebivalci urejeno infrastrukturo, se pravi bližina Ljubljane. Dostopnost do zdravstvenega doma, tukaj je občina uredila tudi brezplačni avtobusni prevoz za ostarele in nekoga, ki to			

potrebuje, ker je pač zdravstveni dom na hribu. Predvsem to, da je v mestu vse na dosegu roke, blizu in pridemo skoraj do vsega peš.			
/			
206) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
2007, petnajst let nazaj			
207) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Zaradi zaposlitve v Grosuplju. Takrat je predvsem zaradi gradnje teh blokov, kjer smo se mi naselili, ker je bilo veliko zaposlovanja v takratnem GPG-ju. Sedaj pa se več naseljujejo v Grosuplje, ker je bilo obdobje velikogradnje (Sončni dvori, na drugi strani Grosuplja ob Grosupeljščici bloki in naselje), zaradi bližine Ljubljane, ker se večina vozi v Ljubljano v službo.			
208) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Ja, sem zadovoljna, ker je vse blizu. Blizu je tudi Ljubljana. S tem, da imajo otroci blizu srednje šole, fakultete, kar je tudi za nas starše ceneje, ker lahko živijo doma, ne rabimo jim plačevati dijaških in študentskih domov. Prav udobno je bivanje v Grosuplju, tudi zaradi tega, ker je precej razvita občina in imamo vse.			

<p>209) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?</p>			- mesto
<p>Socialne vezi se v bistvu zgublajo, ker družba postaja vedno bolj odtujena. Čeprav če človek želi sodelovati, še vedno najde dogodke in ljudi, s katerimi lahko sodeluje. To je veliko prireditev v kulturnem domu, veliko prireditev v knjižnici, kjer spoznavamo sebi enako misleče in navezujemo lahko nove stike. Drugače pa stanovalci v bloku smo tudi že nekaj časa in se med sabo tudi razumemo in imamo urejene odnose. Bi lahko rekla, da je prijetno.</p>			
<p>210) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?</p>			- mesto
<p>Pogrešam predvsem okrog blokov kašno manjše otroško igrišče, ker so igrišča od vrtcev zaklenjena, malo več klopic, da se lahko usedemo v naravi. Druženje je pa odvisno od vsakega posameznika. Mogoče bi kulturni dom lahko malo več še predstav pripeljal, recimo, sedaj hodimo veliko v Špas teater v Mengeš. Ker so take sproščene predstave, mogoče bi še v tej smeri lahko kulturni dom/društvo še kašno predstavo več pripeljalo v Grosuplje. Ker kolikor opaznan so vse večje predstave zelo hitro razprodane.</p>			
<p>211) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?</p>			- identiteta
<p>Dober javni prostor je, da se ljudje, ki tam živijo, dobro počutijo. Prostor,</p>			

kjer se ljudje lahko družijo, usedejo, poklepetajo.			
212) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Tržnica pri Ahmetaju, da bi bila še kdaj med tednom, ne samo ob sobotah. Ker je ob sobotah res izredna gužva in bi bilo mogoče boljše, da bi še bolj zaživel. Prireditve na Kolodvorski ulici, klopce bi lahko dodali. Novi park pred vrtcem Pastirčkom je tudi že lepo zaživel. Brinjsko igrišče se tudi veliko uporablja. Ne vem, ali spada pod javni prostor ali pod šolo, ampak celo poletje se otroci zelo veliko igrajo. Nogometno igrišče je novo. Nova pešpot, ki je bila odprta 14. 12. ob Grosupeljščici je tudi zelo prijetna za sprehajalce.			
213) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Na klopce za blok, novi park pri vrtcu Pastirček, kulturni dom s prijatelji in knjižnica. Knjižnica je izredno pomembna v Grosuplju, ker se tudi zelo razvija. V njeni dvorani je veliko predavanj in raznih srečanj, ki se jih udeležujem. Tukaj, mislim, da se ogromno naredi za razvoj in prijetno bivanje nas Grosupeljčanov.			
214) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- identiteta

V glavnem bi vso to parkiranje vrnila na staro stanje, ker se mi zdijo vsi ti parkomati nesmiselni v Grosuplju. Smo premajhen kraj za take zadeve in smo v glavnem eni in isti ljudje, ki se gibljemo na isti lokaciji, in mislim, da ni potrebe po tem. Ker nimamo toliko zunanjih ljudi, ki bi nam zasedali parkirišča. Igrišče za otroke v centru, ker so vrtčevska zaklenjena.			
215) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			- identiteta
Po grbu oz. konjičku, ki ga imamo v krožišču. Sončni dvori, ko jih nekdo omeni, vsi vemo, da je to Grosuplje. Kipi od lučke po celem Grosuplju, so že kar nekaj časa in se jim na srečo tudi vandalizem izogne in so prav simpatični. Pri vrtcu Pastirček je delfinček že toliko let prav lep, simpatičen.			
216) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Mogoče po tradiciji, kar imamo od folklore do glasbene šole (veliko dobrih glasbenikov prihaja iz grosupeljske glasbene šole).			
217) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Izstopa to, da imamo industrijske cone na vseh krakih mesta, kar je moteče. Cestna povezava in krožišča so pohvalna.			
218) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Umetnost je umetnost, jaz je ne bi ločevala na visoko in nizko. Ker za			

vsakega posameznika je tisto, kar ustvarja, umetnost.			
219) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Delfinček, deklica pri OŠ Louis Adamič, konjiček na novo (ki ne spada med kipe ali pač, ne vem), manjši kipi, ki se ne spomnim, ob potoku Brinje roža, trije doprsni kipi moških proti Šparu.			
220) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
/			
221) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Zdaj so tako razpršeni po Grosuplju, da še tisti, ki, recimo, vemo, zakaj so bili postavljeni takrat, pozabimo, kje so. Mogoče bi bilo boljše, če bi bili v kašnem določenem parku postavljeni skupaj. Bi bili bolj opazni. Čeprav, recimo, meni je všeč ta razpršenost, ker kdor jih hoče opaziti, jih opazi. Na Kolodvorski bi bil lahko plakat oz. tabla Oglejte si kipe po Grosuplju in razlaga, kdo jih je podaril, zakaj so in kje točno so.			
222) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Delfinček, deklica, tri glave, konjiček.			
223) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi

Vsekakor je pomembna velikost, ne toliko tematika kot mesto, kjer so postavljeni, in velikost. Npr. konjička so najbrž že vsi opazili, ker je pač v krožišču. Ker greš mimo in je dovolj velik. Vsi smo opazili tri glave, ker so na takem mestu. Milim, da ni toliko važna tematika kot pa sama postavitev.			
224) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Vsekakor mu dodajajo neko umetniško vrednost. Da se tudi v Grosuplju dogaja umetnost in se razvija umetnost.			
225) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Takrat ko so bili postavljeni, je bilo to aktualno in je mogoče več ljudi si jih šlo pogledat, poiskati, kje so postavljeni, in si jih pogledat. Sedaj so postali del mesta, del rutine in so skorajda neopazni.			
226) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- o projektu
Ne. Samo kolikor sem prebrala v Grosupeljskih odmevih ali pa na internetu.			
227) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- o projektu

Ne, tega nisem vedela. Za to sem izvedela potem, ko je bilo to že narejeno. Verjamem, da je bilo vse to objavljeno. Ampak ker nisem takrat v tej smeri delovala, nisem teh informacij iskala in se tega nisem udeležila. Menim pa, da je verjetno bilo predstavljeno, in tisti, ki so želeli in jih ta smer zanima, so to lahko tudi našli. Jaz ne.			
228) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.			
229) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Takrat ja. Zdej pa tudi za nas domačine ne, ker so že skoraj neopazni. Mogoče za obiskovalca dajo nek umetniški videz mesta.			
230) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Mislím, da ne. Ker nisem umetniško nadahnjena in nisem zaposlena z urejanjem prostora v Grosuplje. Imam svoje stvari.			
231) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija

<p>Društvo, ki skrbi, da bi te kipi bolj zaživel. Najprej bi uredili okoli vsakega kipa okolico. Dali bi večjo tablo zravn kipa, kjer bi bilo malo bolj (vem, da je nekaj na drobno napisano, ampak to je že absolutno vse zbledelo). Dala bi večji napis s podatki, od kdaj so, kdo jih je naredil, zakaj so. Okrog vsakega kipa bi uredila kašno gredico, tako kot je pri vrtcu pastirček, in takoj drugače izgleda. Pri OŠ Louis Adamiču ni, je v travi. Dobro, saj je simbioza s prostorom, ampak če hočemo, da bi bil bolj viden, bi naredila potko do njega, gredico okrog. Tako, s takimi drobnimi stvarmi bi jih mogoče, da bi jih malo očistili. Potem bi mogoče kašne zgibanke izdelali v tem društvu, bi jih delili okrog, naj si ljudje ogledajo. Kjer bi na kratko zapisali, kje so kipi, točen načrt, čemu so namenjeni, kaj predstavljajo, in bi pritegnili ljudi, da bi si jih šli pogledat. Fotoreportaža kipov, poslikanih v vseh letnih časih, in knjigo iz tega. Lepe, zanimive fotografije, plakate izobesili, da bi ljudje opazili, da kipi so. Zgibanke, plakati. Na javni prireditvi povabilo, da naj ljudje ne pozabijo na to.</p>			
---	--	--	--

Tabela B.9: Kulturniki 1

Besedilo – Kulturniki 1	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Iz Grosuplja, na obrobju, 31 let, iz Ljubljane			
moški			

35			
srednja šola			
zaposlen			
samski			
3 člani			
232) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Zasebni prostor je tisti, ki je oseben, naš, v kar se naj drugi ne bi vtikal. Javen prostor je namenjen druženju, nekim skupnim stvarim, ki jih cela skupnost počne.	- dostopnost		
233) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Javni prostor pripada vsem.	- vsem		
234) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Javni prostor je zelo pomembna stvar. Mi velik pomen. V glavnem, če izhajam iz svojega poklica, se mi zdi to ena najpomembnejših stvari. Ker je dostopen vsem. Se pravi, s kakšnimi dogodki, srečanji, shodi je to res prostor, kamor lahko vsi pridejo in se lahko vsi udeležijo tega.	- dostopnost		
235) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Jst mislim, da je zelo velik vpliv inštitucij. Se pravi občine, vlade. Ampak mislim, da imajo ljudje tudi zelo velik vpliv, če ga hočejo met. Je pa za to	- participacija		

<p>potreben dosti velik trud. Če hočeš, da slišijo enga človeka, se je treba malo zorganizirati, neinstitucionalno, in zahtevati kakšne stvari. Sej v končni fazi so institucije namenjene temu, da poslušajo ljudi in jim omogočijo, da imajo, kar bi oni hoteli. Odvisno od primera, lahko s peticijo, lahko pa je ideja, ki se napiše in predstavi institucijam, ki so odgovorne za te javne prostore. Nek dialog.</p>			
<p>236) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.</p>			<p>- javni prostor</p>
<p>Jaz mislim, da zelo dolgoročne. Ker ko nek prostor vzpostaviš, se tam začnejo razvijati neke določene stvari, čisto odvisno, čemu je namenjen. Jaz mislim, da je to zelo dolgoročna posledica, ker omogoča izražanje ljudi itd.</p>	<p>- TR: dolgoročne</p>		
<p>237) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?</p>			<p>- mesto</p>
<p>Jaz mislim, da ena kombinacija obojega. Tradicija je pomembna, ker so to neke stvari, ki so vplivale na nas in se nam zdijo pomembne. Hkrati je pa potrebno tudi prostor odpirati z nekimi novimi idejami, novimi stvarmi, ker se svet pač spreminja. Kar se tiče globalizacije, je na nek način v redu, ker vemo več o svetu, lahko bolj potujemo, je ceneje, bolj dostopno. V bistvu sem kr za globalizacijo. Mislim, da se ne more zgoditi, da bi bilo vse enako, ker je preveč ljudi in se zmeraj potem vzpostavijo neke specifične</p>	<p>- glob./trad.: oboje</p>		

znotraj enega okolja. Jaz ne vem, če bi se glih vse uniformiral zaradi tega.			
238) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Ne vem, če je Grosuplje glih mesto. Kar se tiče Grosuplja kot mesta, ima kar veliko prednosti, ker je majhno mesto. Če imaš službo blizu, je to zelo blizu. Narava je blizu. Mislim, da je življenje kar v redu tako. Se mi zdi, da ti nudi vse. S tem, da je Ljubljana dosti blizu za kakšno udejstvovanje. To je specifično za Grosuplje. Če pa na splošno, pa mesto ponuja več dejavnosti, več stvari, s katerimi se lahko ukvarjaš. Vas pa mogoče malo bolj umirjeno življenje, mogoče malo bolj primerno družinsko na nek način.	- LM: dostopnost, narava, participacija		
Slabosti podeželja, da nimaš dostopa do vseh stvari, s katerimi bi se mogoče lahko ukvarjal. Slabosti mest, gužva, preveč je vse hektično, tak način življenja, ki je danes moderen, a mogoče ni najboljši za človeka.	- LM: gneča		
239) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Ene deset, dvanajst let nazaj.	- 2005–2007		
240) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Zelo ugodna lokacija, predvsem bližina Ljubljane. Pa mogoče so mejčken manjše cene kot v Ljubljani. Mislim, da je dost razvita občina. Po moje to	- dostopnost - LM: razvitost		

tudi privlači. Pa mislim, da velika večina je, da je bliz Ljubljane. Jaz sem se preselil sem pri štirih letih, pač družina je tukaj, starša sta tukaj hišo zgradila. Zato smo se preselil sem iz Ljubljane.			
241) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Ja. Mislim, da sem kr načeloma zadovoljen. Imam dostop do vseh stvari. Vse je dosti blizu. Mislim, da je kr.	- da - dostopnost		
242) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Načeloma sem kar zadovoljen s socialno skupnostjo. Lahko bi se pa tudi več delal na kšnih področjih, malo več povezovanja, malo več tud od ljudi (od vseh prebivalcev) angažmaja v kraju.	- da - participacija		
243) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
Glavna stvar, ki bi jo naredil, je, da bi zaprl Kolodvorsko ulico in bi naredil v Grosuplju en center, ker ga do zdaj nima. In tam bi bilo tudi za druženje, za dogodke, za trgovinice, lokale, tržnica. Neka ulica, ki ima center tako kot vsak kraj. To se mi zdi najbolj pomembno.	- mestna razporeditev		
244) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Da je dostopen vsem, da je urejen.	- dostopnost - vizualno		

245) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Kulturni dom, knjižnica, tržnica (tisto kar je enkrat na teden, rečmo, da je kr aktivno) ... Jih ni nekaj tok, se mi zdi.		- kulturni dom - knjižnica - tržnica	
246) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
S prijatelji: restavracije, lokali, pohodi, športne dvorane. Sam na javnem prostoru, ne vem. Sprehod, trgovina, knjižnica, občina. Z družino: sprehod, hribi, restavracije.		- restavracije, lokali, športne dvorane, trgovine, občina	
247) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- participacija
Prvo uredit Kolodvorsko cesto. Drugo mogoče malo več sredstev namenit dogodkom, ki se dogajajo zunaj, na zunanjih javnih prostorih. Mogoče malo večja povezanost javnih prostorov, da bi se turizem povezal in bi se s tem malo bolj spromovirali. Plus, da se tudi ostale inštitucije še malo bolj povežejo in skupaj delujejo.	- turizem - participacija		
248) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			- identiteta

Kipi, knjižnica, županova jama, tabor Cerovo, kolesarski maraton, to, kar sem se spomnil sedaj.		- kipi - knjižnica - tabor Cerovo - kolesarski maraton	
249) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Po tem, da nima centra.	- mestna razporeditev		
250) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Občinska stavba, k je siva.		- občina	
251) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Ne vem, če bi sploh tako opredelil visoko in nizko umetnost. Rekel bi dobra, slaba. Pri nizki je prvi motiv denar, da boš nekaj zaslužil. Pri visoki je tudi motiv denar, seveda, ker je potrebno preživeti, ampak je mogoče zadaj neka ideja oz. nekaj, kar hočeš s tem izraziti in povedati. Je to razlika.	- umetnost		
252) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Sem.	- da		
253) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Pred knjižnico, OŠ Brinje, krožišče pri Ahmetaju, krožišče pri občini,		- knjižnica	

otrok, pri krožnem, ko zaviješ proti Sončnim dvorom, in glave.		<ul style="list-style-type: none"> - OŠ Brinje - krožišče Ahmetaj - krožišče občina - ko zaviješ proti Sončnim dvorom - glave 	
254) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Mogoče se mi ne zdi najbolj primerna, ker je vse ob cestah in se samo mimo pelješ, ne moreš videt tega. Se pravi, bi mogli nek park. Zdi se mi primerno pred knjižnico, pred šolo Brinje. Drugače pa bi jih tako postavil, da bi lahko bil nek parkec, se pravi, da greš peš in pogledaš, na ta način. Na takih mestih so, da je (npr. tist fantek, ki je dosti zanimiv), da je na neki cesti in pač ne opaziš tistega.	- mestna razporeditev		
255) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Fantek, konj, krogla, pred šolo (abstraktno, ne spomnim se točno kaj) in knjižnico (en vodnjaček), glave.		<ul style="list-style-type: none"> - fantek - konj - krogla - abstraktno - vodnjak 	

		- glave	
256) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Mogoče kej na temo Županove jame, k je dost zanimiva značilnost. Mogoče Louisa Adamiča. Aha, to je tudi še en kip, ki je tam dosti skrit. Mogoče še kakšnega zanimivega konja, glede na to, da je znak Grosuplja. Če bi kej novega, pa ne vem, to je stvar idej.		- Županova jama - Louis Adamič - konj - stvar idej	
257) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Vplivajo. To je neka značilnost mesta. Po navadi so to neke stvari, na katere je mesto ponosno, dostikrat je tako. Plus estetski za kvaliteto bivanja je fino, da ko se sprehajaš, vidiš neke umetnine.	- da - umetnost		
258) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Na splošno v Grosuplju, mislim, da je enaka.	- enaka		
259) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ja.	- da - ZKD Grosuplje		
260) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice,			- participacija

javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			
Nekaj smo sodelovali na začetku. Se pravi, da smo omogočili temu, ki je taprvi kip delal, k ga zdej ni več (kipa). Malo smo promocijo naredil za te roke, da je on odlitke delal od Grosupeljčanov. Ta k je kip delal, nam je tudi naredil kipce za ZKD-nagrade. Nisem vedel za simpozije, za knjižnico in otvoritve pa ja. Nisem se udeležil, ker me ni to toliko zanimalo.	- delavnice - promocija		
261) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.	- ne		
262) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Ne vem, če so prou kej dost vplival, tako kot sem že prej rekel.	- ne		
263) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Če bi bil zanimiv, bi se.	- da		
264) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija

<p>Ja, sigurno bi se dalo. Lahko bi te umetnike, k postavljajo kipe, kakšne delavnice izvajali za občane. To bi bila že ena zelo zanimiva stvar. Lahko bi se kakšne razstave pol iz tega naredile (manjših kipcev). Na ta način, za en začetek. Mogoče bi jih nekje lahko razstavili, imeli občasne razstave. Ne vem, enkrat na leto bi se nekaj naredilo pa bi s tem ljudi pritegnil pa bi mogoče malo bolj potem tudi oni opazili kšne kipe. Oziroma bi se začeli pogovarjat, kje bi lahko sploh stali. Kje bi bilo zanimivo, da bi stali.</p>	<p>- participacija</p>		
--	------------------------	--	--

Tabela B.10: Kulturnica 2

Besedilo – Kulturnica 2	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Stična, dela leta v Grosuplju			
ženski			
52			
srednješolska			
zaposlena			
poročena			
4 člani			
265) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Zasebni prostori so tisti, v katere ostali ljudje nimajo vstopa razen na povabilo. Javni prostori so pa druga stvar. To so knjižnice, dvorane, ulice,	- dostopnost		

trgovine itn.			
266) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Ne samo vsem prebivalcem, ampak tudi vsem obiskovalcem.	- vsem		
267) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Svobodo gibanja. Svoboda je pa tisto, kar nam je najpomembnejše. Če je javni prostor urejen, je to estetski užitek. Če je prijetno za ljudi, je tudi za socialno druženje užitek.	- svoboda - participacija - vizualno		
268) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Na meji med javnim in zasebnim prebivalci že imajo nekaj vpliva, na širši kontekst pa so preko načrtovanja prostora za to zadolžene inštitucije.	- oboje		
269) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Absolutno dolgoročne, ker kakršenkoli poseg ti narediš v prostor, pa naj bo to javna stavba, bo to kazilo ali lepševalo. Torej posledice so dolgoročne.	- TR: da		
270) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Jaz bi rekla, da če gre za javni prostor, zakaj ne bi povzeli primer dobre prakse. Ampak bi pa morali glede na naše okolje upoštevati specifično in	- glob./trad: oboje		

zgodovino in tradicijo.			
271) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Več možnosti za kulturna doživetja, ker so stvari skoncentrirane, izražene. Drugače jih v mestu ne vidim prav pretirano, zato ne živim v mestu. Kulturna dostopnost, imaš gledališke hiše, opero, muzeje.	- umetnost		
Slabosti so odtujenost med ljudmi, ker se ne poznajo med seboj.	- participacija		
272) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
2007–2010.	- 2007–2010		
273) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Da prihajajo v Grosuplje in okolico Grosuplja predvsem zato, da se umaknejo iz mestne gneče. Povezava, infrastruktura je dosti urejena, ne samo cesta, tudi telekomunikacije, kanalizacije. In več miru, kolikor ga je v mestu, boljši stik z naravo.	- narava - dostopnost		
274) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/	/		
275) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto

/	/		
276) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
/	/		
277) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Dostopnost kamorkoli pogledaš za vse vrste uporabnikov, starejše, otroke, invalide. Težko govorim na splošno.	- dostopnost		
278) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Knjižnica, okolica Pekarne Grosuplje in Tuša (dostopno, svetlo, drevesa), drevored mi je eden najljubših prostorov, če bi bilo zaprto za parkiranje, bi mi bilo še bolj všeč. Notranji del ob stavbah, ne ob cesti. Da imaš neke vrste promenado, da bi se to odprlo. Grosuplju manjka središče, tega ni. To je absolutno in na tem prostoru ga jaz vidim.	- mestna razporeditev	- knjižnica - Pekarna Grosuplje in Tuš	
279) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Prijatelji: knjižnica, pri avtobusni postaji, lokalček Sonček, zdravstveni dom, market Tuš. Na žalost vse bolj ob trgovinah in tam, ko imam kašne obveznosti.		- knjižnica, avtobusna postaja, lokali, zdravstveni dom, trgovine	

<p>280) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.</p>			<p>- participacija</p>
<p>Prva stvar, glavna prometnica (Adamičeva cesta) bi se morala razbremeniti z obvoznico. Nekaj narediti okoli Grosuplja, da vse ne prihaja čez središče kraja. Tisi, ki gredo ali proti Mlačevemu ali proti Prapročam, na različne. Ker morajo jit skozi središče, drugje nimajo iti kje.</p> <p>Okoli železniške postaje bi bilo fino urediti nekaj privlačnega za ljudi. Ti samo prihajaš in odhajaš, nimaš pa veliko možnosti, da bi se tam zadrževal. Pa je zelo lep vodnjak in razpadajoč kiosk tam ne paše. Tudi ta kiosk s prehrano ne paše tja. Nekaj drugega bi jaz videla na tistem mestu. Mogoče igrala v primeru, da se glavna ulica Adamičeva in Taborska razbremenita. Igrala so pri šolah in pri vrtcih, za krajane jih pa ni. Drugače se ne družijo. Za primer bi dala v Ivančni Gorici v bližini zdravstvenega doma so postavili igrišče, ki je za vse in je ograjeno, in kolesarsko stezo, kjer se učijo otroci vozit (kot motokros, samo da je kolesarska proga). In v nekaj mesecih je to živo. Vse tam okrog. Potem so postavili tudi telovadna orodja, fitnes na prostem. In kraj se je spremenil za 50 %. Lokalčkov ni, ampak so velike stare lipe (tudi v Grosuplju na železniški postaji imamo nekaj lip in smrek), tako da ljudje sedijo in se družijo. Jaz mislim, da se prej spoznavajo, boljše družijo, ker prihajajo zaradi teh stvari tam in se</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kolesarski park - postavitve kipov 		

družijo. To bi naredila tudi v Grosuplju, ne samo da greš mimo in nimaš kaj. Žal mi je tudi, da so povsod samo lokalčki, kar je, so lokali. Mi bi morali imeti tako stvar, da se ti usedeš, ne da je potrebno še plačat zraven.			
281) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			- identiteta
Pekarna Grosuplje kot podjetje, bogata občina (med najbolj razvitimi), Taborska jama. Bolj okolica kot sam kraj Grosuplje. Belimed je svetovno znan v farmaciji, Kongo z igrami na srečo. So stvari, ki so, ampak so v okolici.		<ul style="list-style-type: none"> - Pekarna Grosuplje - Taborska jama - razvita občina - Belimed - Kongo 	
282) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Ni, ker je bilo spalno naselje. Potem se je razvila industrija. Manjka mu srce. Zame ni unikatno.	- LM: spalno naselje		
283) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Vidi se, da je spalno naselje. Sončni dvori, Valvasorjevi dvori. Na prireditve hodijo določeni ljudje, večina pa hodi samo prespat.		<ul style="list-style-type: none"> - Sončni dvori - Valvasorjevi dvori 	
284) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Zame nizke umetnosti ni. Če je kvalitetno izvedeno (da ne fuša, ko igra,	- umetnost		

poje, ne packa po papirju). Vsaka stvar se mora najprej izpilit. Eni ostanejo še vedno na povprečju, ampak zame to ni nizka umetnost. Umetnost izraža človeka, njega takega. Umetnost tudi v arhitekturi govori zgodbo o tistem, ki jo je delal. Vsak izrazi svojo osebnost. O neki knjigi se bo pet tabloidov razpisalo, pa ni nujno, da je knjiga v redu. Lahko zame je, za druge pa ni.			
285) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Seveda.	- da		
286) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Žabica, knjiga (pred knjižnico), glave, Black'n'Decker, za ograjo je silhueta, vodnjak Kočice ni glih kip, ker so mu požagali roke. Louis Adamič, ki je bil rojen v Grosuplju, je tukaj v parku, za katerega noben ne ve, da je to sploh park, kip se pa tudi zelo slabo vidi (je zaraščen, umaknjen).		- žabica, glave, Black'n'Decker, vodnjak, Louis Adamič	
287) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Prostor sam mogoče niti ne. Samo odprla bi ga. Ker je skrit med drevesi in neugledna klopica zraven. Če bi se hoteli ponašat, bi ga dali na bolj vidno mesto. A ker Grosuplje nima srca, ne vem, kam bi ga na bolj primerno mesto dala. Za ostale kipe pa je primerna postavitev, mi je zelo všeč.	- mestna postavitvev		
288) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi

Krogla, glave, knjiga, vrjetno je okoli vrtcov tudi kaj, a tja ne hodim.		- kroglja, glave, knjiga	
289) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Ne vem. Iz tradicije bi lahko potegnili Radensko polje – skulpture avtohtonih rastlin, živali. Magdalena je drugo, konjička imamo, tudi na grbu. To bi bili lahko detajli, ki bi se povsod ponavljali. Na javnih stavbah. Mi v knjižnici imamo kljuko v obliki konjske glave na vratih starega dela hiše. Simbolika iz Magdalene, količki tam, kjer se ne parkira, da bi imeli konjsko glavo.		- tradicija - Radensko polje (narava) - Magdalenska gora - konj	
290) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Mu dajejo pečat. Če pogledaš v zgodovino, so povsod po velikih mestih postavljali kipe, ki so simbolizirali ali reke ali ljudi ali vodnjake. Daje pečat mestu. 60., 70., 80. prejšnjega stoletja, ko je bilo obdobje škatlastih hiš, se tudi kipi niso postavljali, razen politično. Umetniških ni bilo. In ravno ti bodo nekoč v prihodnosti nekaj veljali.	- da - umetnost		
291) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Izboljšala.	- da		
292) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem			- participacija

sodelovali?			
Ja. Tukaj so se dobivali, ko je Kočica imel odlitke rok. Zaposleni smo dali odlitke, bile so delavnice, ko so otroci izdelovali iz gline in je umetnik še okoli 1000 odtisov rok Grosupeljčanov vzel. Kdor je želel, je lahko sodeloval, čisto različno.	- da - knjižnica		
293) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Ja, ja, ja. Iz pripadnosti knjižnici.	- da		
294) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.	- ne		
295) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Vizualno so vplivali, drugače drugega učinka pa sam kip kot to ni prinesel. Druženje ne, ker so tako postavljeni. Se mi zdi, da se ob nobenem ne zadržujejo, ker so umaknjeni. Razen tale naša žabica, na katero plezajo. Knjiga je postavljena na zelenico. Tisti so vsi odmaknjeni dol iz ceste in se ne moreš na cesti ustavit in jiti pogledat, da bi šel zraven. Da bi se šel slikat	- ne - razen vizualno - participacija		

h kipu, je že mal nerodna zadeva. Umestiti bi jih bilo potrebno v tak prostor, da lahko prideš do njih.			
296) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Nisem ravno spretna v umetnosti, ampak zakaj pa ne.	- da		
297) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
Mislím, da bi bilo najbolj enostavno in najhitreje to realizirano na način, da bi se izvajale delavnice na prostem, kjer bi nekdo delal kipe, za ostale, da jih pripraviš, pa bi se pripravil material in privabili otroci in njihovi starši. Ker zaradi otrok so starši marsikam pripravljene iti. Zraven ponudit še odraslim, da se poizkusijo v določeni spretnosti. V srčiki mesta, na železniški postaji, oz. to manjka. Da ljudje lahko pridejo, se ustavijo, zadržijo, pofirbcajo in marsikoga bi to potegnilo. Potem se pa lahko gradi zraven še lokalček. Da se privabi otroke, ker potem bodo tudi starši prišli, in izobrazí odrasle.	- participacija		

Tabela B.11: Kulturnica 3

Besedilo – Kulturnica 3	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Zagradec pri Grosuplju, 25 let, sedaj 5 let v Kresnicah			
ženska			
30			
2. bolonjska, magistrica kulturologije			
zaposlena			
v partnerstvu, mama			
3 člani			
298) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Meni osebno je zasebno za mojimi vrati hiše, na mojem vrtu, na moji domačiji. Javno je pa vse, kar je za vrati hiše, vrta in si zunaj.	- dostopnost		
299) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem, čisto vsem.	- vsem		
300) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Če se jaz dobro v javnem prostoru počutim, mi to veliko pomeni. Da se dobro počutim med ljudmi, z drugimi, v družbi. Druga stvar je pa, da je fino, da so taki prostori infrastrukturno urejeni, da se človek dobro počuti. Zelenice, igrala, da je prostor, ki bi bil namenjen druženju. Tega v Grosuplju ni. So neki kotički, kot npr. v Sončnih dvorih, da so neka igrala, mogoče igrišča. Ni pa nekega prostora združevanja. Drevored npr. se zelo	- participacija - mestna razporeditev		

<p>trudi to spodbujat z akcijami in sejmi. Na Kolodvorski. Ampak prostorsko gledano v Grosuplju ni nekega centra, ki bi na to vplival. Super se mi zdi, kako se decembra vrtec angažira in okrasijo drevored na Kolodvorski. Za pusta so našemili kipe od Lučke Koščak. In potem na nek način živijo te skulpture in dihajo skupaj z mestom, da ni samo postavljeno. Meni osebno se to zdijo prostori, kjer bi se lahko ljudje zadrževali, prostori, kjer bi lahko tudi neke druge stvari postavili (igrala, lokal). Da bi se ljudje dobro počutili na tistem mestu. Ker tega nekako ni tukaj. Ni nekega centra, kjer bi se ljudje družili.</p>			
<p>301) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?</p>			<p>- javni prostor</p>
<p>Ljudje organizacijsko, kam se nekaj postavi (stavbe), nimajo veliko vpliva. To se je ful dobro videlo, ko so rokice vliвали in so odlitke dali v rondo pred Šparom. To je fino, ampak ta skulptura bi morala biti tako, da bi se ljudje lahko tega dotikal, da bi lahko rekli poglej, to je pa moja roka. To je neka taka stvar, ki bi mogla živeti v neki peš coni, ne pa v nekem krožišču. Dvakrat so te roke porezali in so šle. S takimi aktivnostmi bi lahko, če bi jih na pravo mesto postavili, ful bolj zaživelo življenje v mestu. Škoda je. Dobri nastavki so, samo kam se postavi, je pa v bistvu zelo slabo.</p>	<p>- participacija</p>		
<p>302) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne</p>			<p>- javni prostor</p>

posledice? Prosim, obrazložite.			
Tako dolgoročne kot kratkoročne. Kakorkoli je bilo postavljanje kipov v tistem obdobju aktualno, se sedaj sploh ne ve, ni aktualno. Lahko bi bilo veliko stvari narejenih na to temo. Lahko bi bila neka učna pot. Možno bi bilo vse, ampak s strani občine ni interesa. Se je cela garnitura zamenjala in potem posledično so se tudi prioritete zamenjale.	- oboje		
303) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Skupnosti se tako ali tako spreminjajo vsak dan, vsak trenutek. Nobena skupnost ni zamrznjena v določenem prostoru in času. Mi ne živimo več kot naši dedki in babice, gre vse naprej. Težava je, ker večina ljudi dojema, da se stvari ne spreminjajo. Lokalna skupnost Rome npr. ne sprejema in Romi se odzivajo na to. Vse se odvija v dialektičnem odnosu in se nenehno spreminja. Postajamo velika globalna vas in temu se ni mogoče izogniti. Identiteta se spreminja. Pazit je potrebno, da ne zapademo v folkloristiko, da se mladi razvijajo. Da na inovativen način izražajo tvojo tradicijo, ne pa da jo samo ponavljajo. Moramo jiti v korak s časom. Sam koncept nacij je mlad koncept. Mislim, da okoli 200 let. Tako da lahko, da čez 200 let sploh ne bomo več govorili o nacijah na tak način kot sedaj. Ampak to ni nič narobe. Jaz sem imela ful pomislekov glede Romov, da ne ohranjajo	- globalizacija - poudarek na spremembi		

svoje glasbe, kulture, sej je res, ampak je potrebno iti v korak s časom. Razpis JSKD finančno podpre folkloro, mlade bende pa ne.			
304) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Meni osebno ful veliko pomeni, da sem na deželi, da imam gozd pet minut stran. To je tudi v Grosuplju (Koščakov hrib). Se bolj razvije družabno življenje, vse je na doseg. Na deželi imaš pa več prostora.	- narava - participacija		
Vse ima svoje pluse in minuse. Je odvisno, kaj človeku več pomeni, oz. od njegovega interesa.			
305) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Zadnjih desetih letih.	- 2007 in naprej		
306) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Dobra prometna povezava, bližina Ljubljane. In ima še vse potencialne, da se bo res razvilo. Je spalno naselje, to je dejstvo. Ena velika slabost tega je, da se nič ne dogaja. Vseeno v Ljubljani je več. Tudi kulturni program ni tako kvaliteten. Tudi Grosuplje v jeseni. Premalo se spodbuja ustvarjalnost mladih. Zelo veliko je mladih kvalitetnih bendov, pa povabijo npr. Kingstone. Na to sem plesala, ko sem bila stara petnajst let. Ampak seveda, da ljudje pridejo na tako, sej so sprejeli našo reprezentanco.	- dostopnost - umetnost		

Mislím, da bi bilo vseeno potrebno spodbujat mlade.			
307) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/	/		
308) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/	/		
309) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
/	/		
310) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Meni se zdi pomembno to, da se ljudje z drugimi ljudmi dobro počutijo. In to se lahko doseže tudi, da ima občina vizijo, da se dela na temu, da se ljudje med sabo povezujejo. S tem, da se prireja določene dogodke, na katere ljudje hodijo. Fino je imeti tudi neke prostore, kjer se vsi dobro počutijo. Da je vzdušje, sproščenosti, sprejemanje raznolikosti. Na tem bi lahko občina sigurno delala brez nekih finančnih vložkov, ki bi jih morala namenit v infrastrukturo. Da bi tako, kot se trudi drevored (sejem športne opreme itd.).	- participacija - umetnost		
311) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Igrišča, drevored, ko se kaj dogaja, knjižnica, ZKD.		- igrišča,	

		<ul style="list-style-type: none"> - drevored - knjižnica - kulturni dom 	
312) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Lokali, knjižnica. Meni bi bilo fino, če bi bila neka zelenica, klopica, kamor bi lahko šla malico pojest. Ob drevoredu so postavili, sam ni tam fino, vsem si na očeh, ni tako, da bi se usedel in užival. Na Koščakovem hribu se predvideva nekaj takega, je neka strategija.	- postavitve kipov	- lokali, knjižnica	
313) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- participacija
Neke aktivnosti. Npr. zgodbe o avtorjih kipov. Da bi bila tedenska oz. mesečna srečanja pri vsakem kipu in potem bi se o tem z avtorjem pogovarjali. Stop motion animacijo bi lahko ponovno delali, kako kipi oživijo. Ideja je bila, da kipi zaživijo, se naredijo filmčki in se ponese to do Grosupeljčanov. Potem da bi te prostore, kjer stojijo kipi, malo bolj oživili. Da bi bile gredice zraven kipov, za katere bi potem šole in vrtci skrbeli. Lahko bi bilo kipi si izmišljujejo zgodbe o Grosupeljčanih, da bi otroci pisali zgodbe o prebivalcih Grosuplja, o tem, koga so vidli se sprehajati. Z	- participacija		

<p>vtci in šolami bi se lahko zelo intenzivno povezali in bi lahko lepo sodelovali. Prej je bilo to finančno podprto, je nekdo vodil, to tudi zahteva enega človeka, ki je nekako zraven, potem pa je to zamrlo. Neke športne aktivnosti s Športno zvezo Grosuplje. Lahko bi naredil flash mobe. Take stvari bi se lahko ful dobro vključilo. Tudi v okviru grosupeljskih tradicionalnih prireditev, da se še nekaj drugega pokaže.</p>			
<p>314) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.</p>			- identiteta
<p>Romski izzivi (tam okoli 200 jih imamo), Grosuplje – mesto kipov, da ima največ trgovin na prebivalca, knjižnica je ena izmed najlepših, Radensko polje, grad Turjak, Magdalenska gora, Županova jama, Cerar, Janša, Angelca Likovič.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Romi - kipi - trgovine - knjižnica - Radensko polje - grad Turjak - Županova jama - znane osebnosti 	
<p>315) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?</p>			- identiteta
<p>Grosuplje – mesto kipov ima velik potencial.</p>			
<p>316) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?</p>			- identiteta
<p>Kipi. To jaz opazim, ker sem bila takrat aktivna.</p>		- kipi	
<p>317) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko</p>			- umetnost

umetnost?			
Na nek način, nočem to opredeljevat.	/		
318) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja.	- da		
319) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Knjižnica, šola Brinje, glave, v krožišču zarodek in na drugi strani ceste (mal naprej, k se zavije v Sončne dvore), Black'n'Decker, v Boštanju je konj, OŠ Žalna, Šentjurij, knjiga, poljubček, dom starejših občanov.		- knjižnica, glave, zarodek proti sončnim dvorom, Black'n'Decker, konj na Boštanju, Žalna, Šentjurij, knjiga, poljubček, dom starejših občanov	
320) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
/	/		
321) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi

Žabec, glave, zarodek, od Matjaža Repca pri CSD, rokice, ciganka z otrokom pri Šentjurju, v Boštanju je konj.		- žabec, glave, zarodek, kipi Matjaža Repca pri CSD, rokice, ciganka z otrokom pri Šentjurju, Boštanju je konj	
322) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Žabec, knjižnica, tudi iz ljudskih pripovedi, poljubček, zarodek (kamen), angeli – glave.		- te, ki so že (narava, knjiga, družina)	
323) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Sigurno. Pozitivno.	- da		
324) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Zarad kipov ni igralo neke velike veze. Pri glavah sm vidla, da so klopce. Mogoče tam sedaj kdo malo večkrat posedi. Ne vidim toliko. Samo vozim se mimo.	- enaka		

325) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ja in ja.	<ul style="list-style-type: none"> - da - izvajanje delavnic 		
326) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
<p>Ja, nisem bila zraven, sem bila zraven. Udeležila sem se delavnic, ki so tudi potekale, in sem hkrati pomagala tudi pri vodenju nekih drugih ustvarjalnih aktivnosti za otroke. Iz recikleranih materialov, gledališke. Ful jih je zanimal gledat umetnike, kako klešejo, in proces, kako je potekal. Na začetku je Lučka sodelovala z glino, kipar je z otroci delal iz siporeksa in bili so drugi kiparji, ki so delali svoje stvaritve. Druga skupina mentorjev, med katerimi sem tudi jaz, smo imeli ročne spretnosti. Otroci so imeli vpogled v vse aktivnosti. Lahko so šli kadarkoli pogledat kiparje in z njimi poklepetat. Moje mnenje je, sedaj, ko gledam nazaj, da bi bilo smiselno, če bi malo bolj strukturirali in vsak dan si vzeli petnajst minut in šli do vsakega kipa, sej to ma svoje pluse in minuse. Da bi bolj strukturirano spremljali ta proces, k ga kiparji delajo iz kamna. To je bilo poleti. So</p>	<ul style="list-style-type: none"> - da - izvajala delavnice za otroke - privabili veliko obiskovalcev - promocija 		

povabili šolo, učitelje za likovno, ki je pripeljala določene OŠ. Smo jih privabili, veliko. Do 60 otrok in odraslih tudi izven šole. Promovirali smo s plakati, Zeleni val, lokalni časopis. Aktivnosti so bile brezplačne od desetih do dveh, to so aktivnosti preživljanje prostega časa, tudi zadnjih štirinajst dni v avgustu, ko so predvidevali, da je največ otrok doma. Smo tako datum postavili, da smo zaobjeli največ potencialnih. Informacija o postavitvi, septembra je bila tudi podana.			
327) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne. Nič ne vem.	- ne		
328) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Premalo so vplivali. Ni bilo takega dolgoročnega plana in je sedaj to zamrlo. Mi smo se prej kot društvo Grosuplje – mesto kipov to trudili oživiti, ampak ni bilo neke podpore s strani občine, mi pa nismo znali iz druge pridobiti sredstev. Mogoče se bo pa zdaj, bomo vidli v prihodnje.	- ne		
329) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Ja, bi. Jaz osebno težko, ker sem mlada mamica, bi pa sigurno poizkusila koga angažirati.	- da		

330) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
Glej odgovor 5 in 16. Sama bi se probala čim bolj.	- participacija		

Tabela B.12: Od drugod (m) 1

Besedilo – Od drugod (m) 1	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Višnja Gora			
moški			
27			
univerzitetni diplomirani ekonomist			
študent			
samski			
4			
331) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor je prostor, v katerega lahko gre načeloma kdor hoče. Zasebni pa ne.	- dostopnost		
332) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Je državni. Javno se misli kot nekaj državnega. Lahko pa ima tudi zasebnik	- politika		

kakšen javni prostor. Ampak samo pač fora javnega prostora je, da je dovoljen dostop večini ljudi.	- dostopnost		
333) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Kakšni javni prostori so za branje, za počivanje. Kakšni pa niso vedno odrti. Vsak, ki je davke plačeval, mu najbrž nekaj pomeni to, jaz jih še nisem, tko da najbrž mal manj. Je pomembno.	- politika		
334) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Ja, če ne drugega, smo na letošnjem referendumu vidli, da majo nekaj besede. Drugač je pa načeloma, da se država sama odloči, kako bo financirala.	- politika		
335) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Seveda ma dolgoročne posledice. Vsaka gradnja, infrastrukture, cest, tud kulturnih ustanov, knjižnic in vse vpliva na gospodarsko sposobnost, na novo zaposlovanje, to se vse pozna v prihodnosti. To je sigurno zelo pomembno.	- TR: dolgoročno		
336) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto

Oboje, bi reku. Pomembno je, da postaja svet vedno bolj enak, da imajo vsi ljudje enake možnosti, a ne? Ker ima opravka s tem, da je tvoje življenje slabše, če se rodiš v napačnem delu sveta. S tega vidika je bolje, no. Po ekonomskem zgledu je za vse strani globalizacija dobra. Ampak tradicija je vseeno pomembna, ker nekak združuje narode, daje identiteto ljudem. Ne razumem, zakaj bi bil tak antagonizem med tradicijo in individualizacijo.	- glob./tradic.: oboje		
337) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Prednosti so v tem, da imaš vse stvari blizu. Pa je še kej tazga? Recimo, da je za moje pojme to ta glavna prednost.	- LM: dostopnost,		
Slabosti pa so, da je v mestih slabši zrak, da je manj narave, mogoče tudi manj zanimivi ljudje. Nikol se ne pozdravljam z nikomer v mestih. V mestu imaš manj zasebnosti.	- LM: narava, zasebnost		
338) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
Po osamosvojitvi.	- po 1991		
339) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Več investicij v nova podjetja, v nova delovna mesta. Najbrž pomaga tud prizidek novega zdravstvenega doma. To so sigurno ta glavne prednosti.	- dostopnost		

340) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
	/		
341) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
	/		
342) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
	/		
343) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Naprej.	/		
344) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Kulturni dom. Zdravstveni dom. Knjižnica. Špar – tam sem večkrat. Gostilna Torpedo.		- kulturni dom - zdravstveni dom - knjižnica - Špar - Torpedo	
345) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Špar z družino, v knjižnici sem sam, Slivnica, k imamo vaje z Big		- Špar (družina)	

Bandom. Kej več me pa niti ni v Grosuplju.		- knjižnica (sam) - KD Slivnica (s prijatelji)	
346) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- participacija
Zdi se mi, da bi kulturni dom lahko bil večji. Mislim, da imate precej neurejene športne klube, tam bi lahko precej izboljšali.	- participacija		
347) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštete pet značilnosti.			- identiteta
Kaj pa mate vi za ene značilnosti? Cerkev. Zanimiva cerkev je, ne vem, če je kej posebej znana. Imamo znane osebnosti v Grosuplju: Cerar, Čeferin, Janša. U bistvu v glavnem po znanih osebnostih. Festival Grosuplje v jeseni je v bistvu kr dobr obiskan.		- cerkev - znane osebnosti - Grosuplje v jeseni –festival	
348) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Ne bi vedel.	/		
349) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Zdravstveni dom na hribu.		- zdravstveni dom	
350) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
To je bolj kviz k intervju. 😊	/		

351) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja. Polno enih konjev.	- da		
352) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Na krožiščih sta dva konja. Potem so pa une glave tri. A je še kej tazga? Kje je tale en doprsni kip, je, k se ne morem spomnit kje. Ja, pred banko. Ne vem, kdo je sploh. U glavnem, pač vem, da je tam.		- dva konja - glave - pred banko doprsni kip	
353) Se vam postavitev zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
V bistvu je primerna. Razn tistega pred banko ne vem, če je mel kšno povezavo z banko. Drugače pa se mi zdi dost primerna.	- postavitev kipov		
354) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Konji, glave ...		- konja (2-krat) - glave	
355) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Najbrž bi mogla bit kšna povezava z Grosupljem. A imate kakšen kip Louisa Adamiča? Da bi Grosuplje bolj povezal. Res ne bi vedel.		- Louis Adamič	
356) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi

Mislím, da popestrijo mesto in tud nekej povejo o zgodovini in kulturi mesta.	- da - zgodovina		
357) Meníte, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Ja, se je izboljšala. S kipi je Grosuplje lepše kot brez kipov.	- da		
358) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ne. Nisem.	- ne		
359) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Nisem vedel.	- ne		
360) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne. Kakšen? Ne, ne.	- ne		
361) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Se pravi, so kipi bli že prej, zdej jih pa sam na novo postavljate, ker potem bi jst tko razumu regeneracijo. Ja, potem pa so očitno vplivali na to.	- da		

Sigurno, bi reku, da se je izboljšala kakovost.			
362) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Niti ne.	- ne		
363) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
O kipih? Nagibam se proti ne. Razn če bi bla res kšna taka zanimiva tema. Mogoče kip o kakšni osebnosti, ki bi me zanimala. Mogoče tudi kej okoli tega konja, ker ne razumem, zakaj je simbol Grosuplja.	- tradicija		

Tabela B.13: Od drugod (m) 2

Besedilo – Od drugod (m) 2	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Iz Ljubljane			
moški			
26			
magister računalništva in informatike			
zaposlen			
v zvezi			
4 člani			

364) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni je nekaj, kar je recimo občinskega. Zasebni pa nekaj, kar pripada prebivalcem kraja. Last vsakega posebej.	- politika		
365) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
/			
366) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
V mojem kraju je nek pomembni del samega mesta. Zdaj, če govorimo o Ljubljani, nam dejansko predstavlja nek pomemben del, da greš lahko v nek park. In se lahko prosto gibaš, brez da bi hodil po neki tuji zemlji, ker ne bi smel bit.	- dostopnost		
367) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
V veliki meri na koncu odloča občina sama, kako bo urejeno. Koliko imajo prebivalci, pa ne bi vedel. Predvidevam, da glede na to, da so lahko neki posamezniki tudi člani občinskega odbora, potem posledično tudi sami lahko vplivajo na to. Ampak še vedno je po mojem to v občinski.	- politika		
368) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Jaz bi rekel, da oboje. Nosi in kratkoročne in dolgoročne. Ker včasih je potrebno kakšno stvar rešit oz. uredit nek park, ker obstaja neka	- oboje		

problematika, ker mogoče kakšne skupine ljudi ne morejo opravljat svojih interesov. Lahko pa tudi dolgoročno kot sama podoba mesta.			
369) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Ne, obvezno je oz. zelo pomembno se mi zdi to razlikovanje. Da ko greš nekam drugam, lahko začutiš neko drugo kulturo. Zelo monotono bi bilo, če bi bilo povsod isto.	- glob./trad.: razlikovanje		
370) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Kot prednost vidim to, da so vse tiste stvari, ki jih rabiš od trgovin do dela in ostalih takih stvari, vedno pri roki. Ne rabiš se nekam daleč odpraviti. Urejen je mestni prevoz in ne rabiš glede tega toliko skrbeti.	- dostopnost		
Odvisno, koliko v mestu si. Zdej, če si res v nekem strogem centru Ljubljane, si mogoče omejen s tem svojim prostorom, ki ga imaš. Ne moreš se tako hitro umaknit v naravo oz. moraš takrat malo daljši /izlet/ narest.	- LM: gneča, narava		
371) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
V zadnjih dvajsetih letih.	- od 2000		
372) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je			- mesto

glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			
Bi rekel, da bližina Ljubljane (je dosti na obrobju Ljubljane). Po moje gradnja teh novih stanovanjskih objektov, kot so Sončni dvori, recimo.	- dostopnost - bivalne razmere		
373) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/			
374) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/			
375) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- participacija
/			
376) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
Definitivno morajo biti neki parki. Morajo biti ulice lepo urejene. Če ima mesto nek center, mora bit center lepo urejen, da privablja turiste. To je dost pomembna stvar. Če hočeš imeti finančno neki prihodek, je dobro privabit turiste v mesto. Je dobro sam javni prostor urejat v tej smeri, da poizkušaš privabit tudi turiste. Kar se tega tiče, bi rekel, da Grosuplje ne dela dovolj na tem. Nikol še nisem slišal, da bi Grosuplje neko turistično možnost ima, ker kolikor jaz vem, je Grosuplje mesto, ki sega ful daleč v zgodovino in je bil dosti pomembna točka na trgovskih poteh. Tako da	- parki - turizem		

možnost ima, če jo lahko izkoristi ali ne, ima pa občina čez.			
377) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
378) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Jaz osebno se ne zadržujem. Kje bi se zadrževal lahko v Grosuplju? Se mi zdi, da knjižnica je dost lepa, tako da okrog knjižnice.		- knjižnica	
379) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v Grosuplju.			- participacija
Zdi se mi, da se dela nekaj na tem. Da so nekaj takih parkov že uredili. Ampak ja, bi delal na tem, da se ureja najprej neke parke. Da se ureja infrastrukturo, kar se tiče pločnikov, prehodov za pešce, kolesarske poti. To, da se delajo krožna križišča v zadnjih časih, je tudi ful dobra stvar. V tej smeri.	- parki - postavitve kipov		
380) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejete pet značilnosti.			- identiteta
Vem, da je bila neka pomembna točka na tej trgovski poti. Po čem drugem bi bilo Grosuplje pomembno pa, iskreno povedano, ne bi vedel.		- zgodovina: pomembna trgovska točka	

381) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Ne. Načeloma se reklamira, naj bi bilo mesto kipov. Meni osebno se to ne zdi. Tudi sama Ljubljana ima dosti nekih kipov, tako da ne bi vedel, zakaj bi bilo lahko Grosuplje v tem pogledu mesto kipov. Ker se mi zdi, da to ni stvar, ki bi segala nekam globoko v zgodovino, ampak je umetno ustvarjeno. Mogoče kasneje v zgodovini lahko tudi nekaj nastane iz tega (sej ni nujno, da vse stvari segajo gluh nekaj ful daleč), ampak trenutno se mi zdi, da je to mal tako umetno ustvarjeno.	- postavitev kipov	- kipi	
382) Kaj po vašem mnenju pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Po moje, da mi nobena stvar ne izstopa. Ker sploh ne vem, kateri del Grosuplja je tist, ki naj bi bil center.	- mestna razporeditev		
383) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Nekaj, kar ustvari nekdo, ki je pomembnejši umetnik, je visoka umetnost. Nekdo, ki ima zgodovino kot umetnik, sam ustvarja in ima svoj stil. Nizka je pa nekaj, kar je narejeno, kar ni v slogu umetnika, da bi se razvijalo. Tudi za prosti čas lahko rata neka visoka umetnost, ampak ne da nekdo naredi prvo stvar in bi rekel, da je to zdej visoka umetnost. Se pravi, zame je visoka umetnost potem šele, ko gre nekdo skozi neko obdobje razvijanja svoje umetnosti in razvije svoj slog, po katerem postane prepoznaven. Ko vidiš neko umetnino, da lahko določiš kot poznavalec, kateremu umetniku	- umetnost		

bi pripadala.			
384) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ja.	- da		
385) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
Ob glavni cesti, ki gre mimo novih trgovskih centrov in krožišč, so trije veliki kipi, naj bi bili vase zagledani. Zdej, če so ali ne, ne vem. Te tri glave so mi ostale najbolj tako v spominu. Vem za en kip konja še. Bronast in bakren. Ta naj bi bil kupljen na Alibabi in podarjen Grosuplju. To ne spada v visoko umetnost. Neko društvo Rotary klub naj bi ga podaril, nisem čist ziher. Mogoče, da sem kdaj opazil še kaj, sedaj ne vem. V Grosuplju bi lahko bil tudi kip grba.		- glave - bronast konj	
386) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
/			
387) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
/			
388) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Grosupeljski grb.		- grosupeljski grb	

389) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Če so lepi, lahko naredijo okolico lepo. Če niso nekako poenoteni, to se mi zdi dost pomembno, da imajo vsi kipi enoten slog. Če je vsak zase, je to kar malo kičasto in zna ratat tako mal grdo.	- umetnost		
390) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Jaz bi rekel, da se ni s tem nič poboljšal. Ne vidim razloga, zakaj bi se?	- ne		
391) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- participacija
Ne.	- ne		
392) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- participacija
Ne. Niti nisem vedel, da je to. Slišal sem, da je Grosuplje mesto kipov, nisem pa vedel, da je to neka uradna stvar.	- ne		
393) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne.	- ne		
394) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega			- regeneracija

prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			
Jaz bi rekel, da edino estetsko so lahko zaenkrat. Praktično bi težko rekel, da to kaj doprinese. Zgolj estetsko. Rekel bi, da se vključujejo neki lokalni kiparji, da bi se pa ostali deli družbe vključvali, pa ne vem, ne vidim kako.	- umetnost - vizualno		
395) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Ne.	- ne		
396) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija
Si ne predstavljam čisto točno kako. Mislim, tudi samega me ta tematika niti ne bi interesirala. Se mi zdi, da je to vseeno malo povezano s tistim ..., recimo za kiparje je dost zanimivo, da imajo skupnost, v kateri lahko sami sebe razvijajo. Za ostale dele populacije pa ne vidim, na kakšen način bi lahko.	- umetnost		

Tabela B.14: Od drugod (ž) 3

Besedilo – Od drugod (ž) 3	Koda 1. reda	Koda 2. reda	Kategorija
Gorenja vas pri Ivančni Gorici			
ženski			

27 let			
7. stopnja, magistrica farmacije			
zaposlena			
poročena			
2 člana			
397) Kje vidite razlikovanje med javnim in zasebnim prostorom?			- javni prostor
Javni prostor so trgovine, so knjižnice, so zdravstveni domovi. Zasebni prostori so stanovanja, hiše.			
398) Komu pripada javni prostor?			- javni prostor
Vsem ljudem.			
399) Kaj vam predstavlja javni prostor in koliko vam pomeni?			- javni prostor
Javni prostor mi predstavlja manj kot zasebni. Ampak se mi vseeno zdi zelo pomemben.			
400) Koliko je urejanje javnega prostora pod vplivom inštitucij, občine ali države in koliko imajo ljudje oz. prebivalci besede pri tem?			- javni prostor
Mislím, da je v večini v pristojnosti občin, države. Manj oz. skoraj nič pa v pristojnosti ljudi.			
401) Ali nosi urejanje javnega prostora kratkoročne ali dolgoročne posledice? Prosim, obrazložite.			- javni prostor
Dolgoročne. Zaradi večih generacij. V javnem prostoru se zadržujejo			

različne generacije in skozi različna časovna obdobja.			
402) Ali vam je pomembno, da se svet globalizira (postaja vedno bolj enak/se večja dostopnost), ali sta vam pomembna individualizacija in razlikovanje (se ohrani tradicija)?			- mesto
Mislím, da je pomembno oboje. Vse do neke mere.			
403) Kje vidite prednosti in slabosti življenja v mestu? (Pričakujem širok odgovor.)			- mesto
Prednosti so boljše prometne povezave. Vse ti je bolj dostopno, bližje, bolj na doseg roke. Kot npr. trgovine, šole, zdravstvo.			
Slabosti: gužva.			
404) Ali veste, kdaj je Grosuplje dobilo status mesta? V katerem obdobju, približno?			- mesto
/			
405) Naseljevanje v Grosuplje iz leta v leto narašča. Kaj mislite, da je glavni razlog za to? (Zakaj ste se preselili vi?)			- mesto
Bližina glavnega mesta Ljubljane. Dobre povezave do Ljubljane. Kombinacija mestnega in vaškega. Ker Grosuplje vseeno je mesto, a ima pridih nekih komponent vasi.			
406) Ste zadovoljni z bivanjskimi razmerami v Grosuplju? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
Javni prostor mora biti dovolj velik in mora imeti pridih domačnosti. Je pa			

odvisno, za kašne vrste javnega prostora gre. Če je to npr. knjižnica, mora imeti veliko izbero knjig, če je to zdravstveni dom, mora imeti dovolj sedežev za bolnike, če je to trgovina, mora imeti dovolj izbere.			
407) Ste zadovoljni s socialnimi vezmi in skupnostjo, v kateri bivate? Zakaj da in zakaj ne?			- mesto
/			
408) Kako bi sami prispevali k lepši urejenosti kraja in druženju?			- mesto
/			
409) Kaj je za vas dober javni prostor? Katere elemente/značilnosti mora imeti?			- identiteta
/			
410) katerih je pet najboljših javnih prostorov v Grosuplju?			- identiteta
Knjižnica, kulturni dom, trgovine (ki jih je kar nekaj, npr. Tuš, Špar), zdravstveni dom, občina.			
411) Lahko, prosim, naštejete pet javnih prostorov, kjer se po večini zadržujete sami, pet javnih prostorov, kjer se zadržujete z družino, in pet javnih prostorov, kjer se zadržujete s prijatelji?			- identiteta
Trgovine, knjižnica, zdravstveni dom, lokali. Z družino mogoče kašni parki, v tem smislu, trgovine.			
412) Kako bi vi izboljšali javni prostor v Grosuplju? Navedite pet ukrepov, ki bi po vašem mnenju izboljšali javni prostor v			- identiteta

Grosuplju.			
Mislim sicer, da ima Grosuplje kar dobro urejen javni prostor. Izboljšave bi bile mogoče, še več raznolikih dogodkov, čeprav vem, da jih je že kar nekaj, a mogoče v tej smeri. V bistvu bi rekla, da v primerjavi z Ivančno Gorico ima več stvari, ker je večje mesto in se pozna. Ima po navadi več dogajanja, čeprav ga ima tudi Ivančna Gorica.			
413) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj prepoznavno? Naštejte pet značilnosti.			- identiteta
Z zasebnega vidika prijatelji, je okolje mojih staršev, bližina glavnega mesta je eden od kriterijev, sošolci iz gimnazije so od tukaj.			
414) Po čem je po vašem mnenju Grosuplje najbolj unikatno?			- identiteta
Po veliki knjižnici.			
415) Kaj pri vizualni podobi mesta najbolj izstopa?			- identiteta
Drevesa, drevored. Ureditev v smislu, da je pridih narave. Na splošno po mestu in drevored do železnice.			
416) Kako bi s svojega vidika ločili oz. opredelili visoko in nizko umetnost?			- umetnost
Visoko umetnost si razlagam kot umetnost, ki ni blizu vsem ljudem in je bolj kompleksna. Nizka umetnost je domača širši publiki, množici ljudi.			
417) Ali ste kdaj opazili kipe, postavljene po Grosuplju?			- kipi
Ne. Žal ne. Ja, opazila sem človeške podobe, doprsni kipi.			

418) Kje ste opazili postavljene kipe? Ali mi lahko naštejete vsaj pet kipov?			- kipi
/			
419) Se vam postavitve zdi primerna ali bi vi izbrali kakšen drugačen prostor?			- kipi
Mislím, da je primerna, ker se jih opazi.			
420) Ali se spomnite vsaj petih oblik oz. tematik kipov?			- kipi
Doprski kipi.			
421) Kaj menite, katere teme/oblike bi kipe bolj približale ljudem? Naštejte vsaj pet tematik, ki bi bile prebivalcem Grosuplja blizu (simbolna vrednost).			- kipi
Vrjetno take oblike, ki bi bile bolj preproste, vsakdanje. Z motivi, ki jih ljudje vsakodnevno srečujejo. Da jih razumejo. Da jim niso tuje.			
422) Kako po vašem mnenju kipi vplivajo na vizualno podobo mesta?			- kipi
Ja verjetno vplivata h kulturni podobi samega mesta, večji prepoznavnosti samega kraja.			
423) Menite, da se je funkcija ali namembnost javnih prostorov zaradi kipov izboljšala, poslabšala ali ostala enaka?			- kipi
Je enaka.			
424) Ali poznate projekt Grosuplje – mesto kipov? Ste v njem sodelovali?			- o projektu

Sem že slišala za to. Nisem sodelovala.			
425) Ste vedeli, da so ob izdelavi kipov potekali kiparski simpoziji, javna razgrnitev načrtov in skic v prostorih občine in knjižnice, javne otvoritve postavitve kipov? Ste se česa udeležili? Zakaj da in zakaj ne?			- o projektu
Slišala sem, nisem se nobene udeležila. Ker je to področje, ki ga ne poznam dovolj dobro.			
426) Grosuplje – mesto kipov je regeneracijski projekt. Ste morda že slišali kaj o tem?			- regeneracija
Ne. O tem pa ne.			
427) Regeneracija oz. prenova je prizadevanje za izboljšanje kakovosti urbanega okolja in ustvarjanja kakovostnega javnega prostora. Kako so po vašem mnenju na to vplivali kipi?			- regeneracija
Verjetno pozitivno.			
428) Če bi imeli možnost, bi se vključili v projekt Grosuplje – mesto kipov? Vas to zanima?			- participacija
Ja ni mi toliko znano področje, a mogoče, nekega dne.			
429) Če bi se hipotetično vzpostavilo kreativno družbeno življenje in skupnost, pri kateri bi bili izhodišče kipi, bi se bili pripravljene udeleževati takih dogodkov in druženja? Opišite, kako si druženje okoli kipov predstavljate.			- participacija

Mogoče bi se udeležila, ker bi me zanimalo, mogoče. Si ne predstavljam čisto. Verjetno bi se čisto iz ferbca udeležila. Vrjetno bi bilo zanimivo.			
---	--	--	--

PRILOGA C: SLIKE

Slika C.1: Angeli kiparke Lučke Koščak prej in potem

Prej

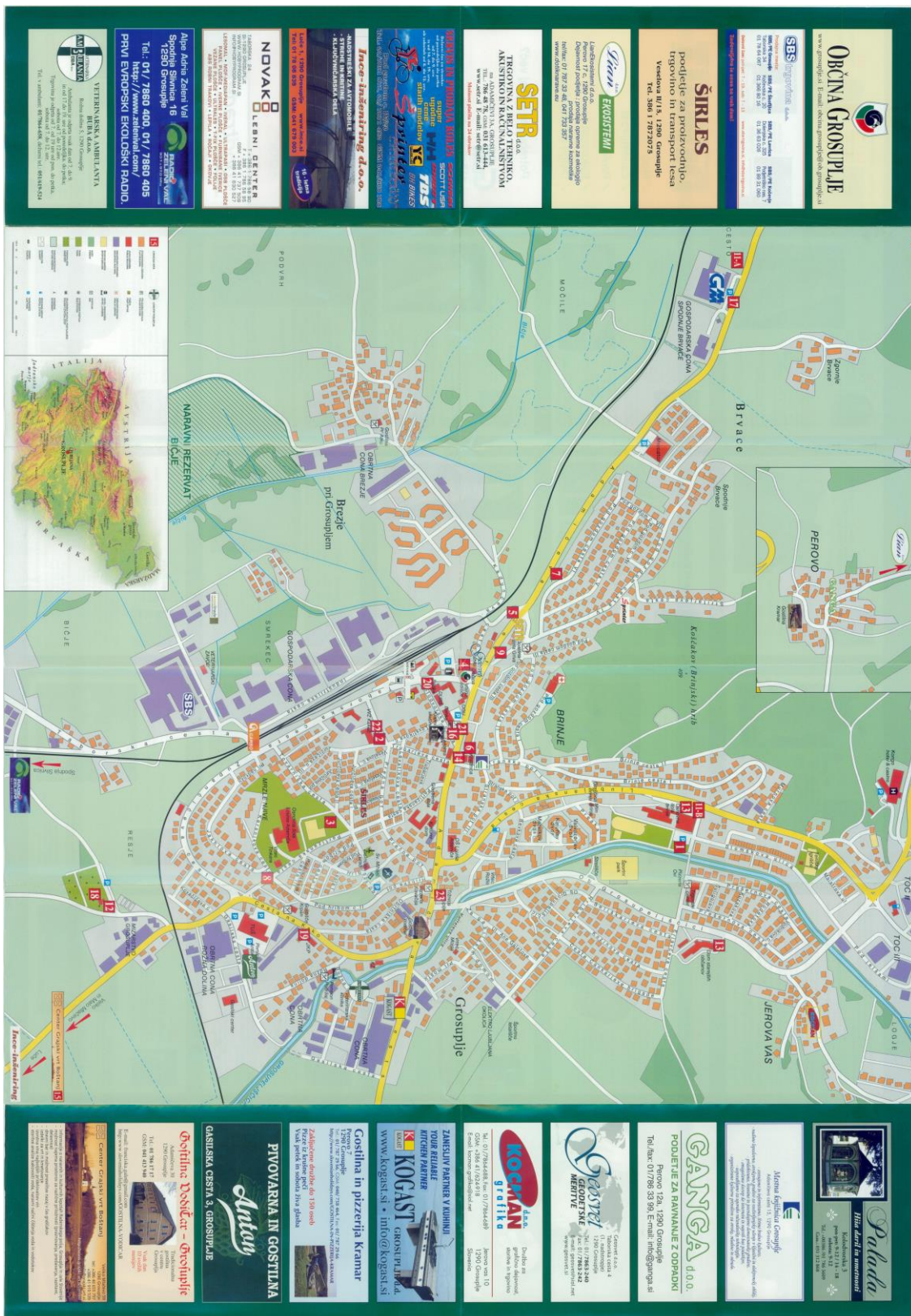

Potem

Vir: Kraji.eu. Kraji – Slovenija, (2018).

Slika C.2: Zemljevid Grosuplje z označenimi mesti kipov, postavljenih do leta 2007

Vir: Zavod za kiparstvo, (2007).

Slika C.3: Kip rože, ki naj bi bil po prvotnem načrtu postavljen v reki Grosupeljščici

Slika C.4: Javne urbane skulpture, izklesane iz kamna

Vir: Zavod za kiparstvo, (2007).

Slika C.5: Javna urbana skulptura, narejena iz kovine

Slika C.6: Bronaste cevke, ki so bile večkrat vandalizirane, in okrasitev vodometa v zimskem času in za dan žena

Slika C.7: Norčavi kipi

Vir: Grosuplje – mesto kipov, (2012).

Slika C.8: ModriJan

Vir: Facebook, Kip ModriJan, (2012).

Slika C.9: Kip z darilom

Slika C.10: Angelska zimska kolekcija

Vir: Drevored.si. Spletno mesto Grosuplje, Angelska zimska kolekcija, (2014).

Slika C.11: Kipa pred vrtcem Kekec in vrtcem Pastirček

Slika C.12: Vandalizem

